

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

MAGISTRA DARBS

RĪGA 2012

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
PUBLISKĀS PĀRVALDES KATEDRA

**POLITISKO PARTIJU SISTĒMAS ATTĪSTĪBA
LATVIJĀ**

**POLITICAL PARTY SYSTEM DEVELOPMENT IN
LATVIA**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Revita Jakupāne**

Studenta apliecības Nr.: rp06036

Darba vadītājs: docents Dr.ekon. Māris Pūķis

RĪGA 2012

Anotācija

Maģistra darba mērķis ir izvērtēt politisko partiju sistēmas attīstību Latvijā no neatkarības atjaunošanas līdz mūsdienām un sniegt priekšlikumus partijām, kā sekmīgāk aizstāvēt savus mērķus un vērtības. Lai sasniegtu mērķi, maģistra darba ietvaros tika aplūkota literatūra par politiskās partijas jēdzienu un tā attīstību, aplūkojot gan Rietumeiropas, gan Austrumeiropas pieredzi, aprakstīti Latvijas ietekmīgāko partiju dzīves cikli Saeimas vēlēšanu kontekstā un veikta aptauja ar mērķi noskaidrot kādi faktori ietekmē vēlētāju izvēli Saeimas vēlēšanās. Rezultātā tika secināts, ka partijas dzīves ciklu ietekmē vairāki faktori, un būtiskākie no tiem ir panākumi vēlēšanās, līderi un atrašanās pie varas, kā arī vēlētāju segmenta izvēle.

Atslēgvārdi: politiskā partija, politisko partiju sistēma Latvijā, partijas dzīves cikls, vēlētājs, vēlēšanas.

Annotation

The aim of the master's paper is to assess the development of the system of political parties in Latvia from the renewal of independence to the present days as well as propose a motion to the parties to defend their goals and values more successfully. To achieve the objective of the master's paper the literature was reviewed on the concept of a political party and its development, looking at both Western and Eastern European experience, described the life cycle of the most influential political party in Latvia in context of parliamentary elections and a survey was carried out to determine what factors influence the voters' choice of parliamentary election. As a result, it was clarified that the life-cycle of political party is affected by several factors, most important of these is the success of elections, the leader and position of power, as well as a choice of voters' segment.

Keywords: political party, system of political party in Latvia, party life cycle, the voter, the election.

Saturs

Anotācija.....	3
Annotation	4
Apzīmējumu saraksts.....	6
Ievads.....	7
1.Politiskās partijas jēdziens, tā attīstība un politisko partiju veidošanās	9
2. Politisko partiju attīstība Austrumeiropā pēc Padomju Savienības sabrukuma	20
3. Politisko partiju attīstība Latvijā pēc neatkarības atjaunošanas	31
4. Latvijas ietekmīgāko partiju dzīves cikla analīze.....	39
5. Vēlētāja izvēle Saeimas vēlēšanās.....	70
Secinājumi	77
Priekšlikumi.....	78
Izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksts	79
Pielikums Nr.1	82
Pielikums Nr.2.....	84

Apzīmējumu saraksts

DPS – Demokrātiskā partija „Saimnieks”

JL – Jaunais laiks

JP – Jaunā partija

LC – Latvijas Ceļš

LSDSP – Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija

LTF – Latvijas Tautas fronte

LNNK – Latvijas Nacionālā Neaktakrības kustība

LPP – Latvijas Pirmā partija

LSP – Latvijas Sociālistiskā partija

LZP – Latvijas Zaļā partija

LZS – Latvijas Zemnieku savienība

NA – Nacionālā apvienība – „Visu Latvijai” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK”

PCTVL – Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā

PS – Pilsoniskā savienība

SC – Saskaņas Centrs

TB – Apvienība „Tēvzemei un Brīvībai”

TKL – Tautas kustība Latvijai

TP – Tautas partija

TSP – Tautas saskaņas partija

V – Vienotība

VL – Visu Latvijai

ZRP – Zatlera Reformu partija

ZZS – Zaļo un Zemnieku Savienība

Ievads

Ne viena demokrātiska sabiedrība nav iedomājama bez politiskajām partijām. Politiskās partijas un vēlēšanas ir viens no būtiskākajiem demokrātijas stūrakmeņiem. Būtībā politiskās partijas ir tās, kuras ietekmē valsts un visas sabiedrības attīstību. Ievēlētajām politiskajām partijām, un tās pārstāvjiem ir likumdevējvara. No ievēlētajām partijām tiek veidota koalīcija, kuras pārstāvji veido izpildvaru. Politisko partiju loma nepārprotami ir ļoti liela, jo tieši politiskās partijas ir tās institūcijas, kuras cīnās par varu valstī. Savukārt, „politiskā vara ir jebkura vara, kas tiek pielietota sabiedrības pārvaldīšanā”.¹

Politisko partiju sistēmas attīstības Latvijā ir sākusi veidoties līdz ar atmodas laiku un pirmajām demokrātiskajām vēlēšanām. Kopš neatkarības atjaunošanas līdz pat mūsdienām ir veidojušās liels daudzums politisko partiju vai to apvienību. Daudzas no tām lielākā daļa sabiedrības vairs neatceras, un tās savu pastāvēšanu ir izbeigušas, taču Latvijas politiskajā sistēmā pastāv arī vairākas politiskās partijas, kuras ir darbojušās un vēl aizvien darbojas jau kopš neatkarības atjaunošanas sākumposma.

Tādēļ, lai izprastu politiskās partijas sistēmas attīstību un tās tendences, maģistra darba mērķis ir izvērtēt politisko partijas sistēmas attīstību Latvijā no neatkarības atjaunošanas līdz mūsdienām un sniegt priekšlikumus partijām, kā sekmīgāk aizstāvēt savus mērķus un vērtības.

Lai sasniegtu mērķi maģistra darba ietvaros ir izvirzīti uzdevumi:

1. Aplūkot politiskās partijas jēdzienu, tā attīstību un politisko partiju vēsturisko veidošanās procesu.
2. Aplūkot politisko partiju veidošanos Austrumeiropas valstīs.
3. Aplūkot kā politisko partiju sistēma ir veidojusies Latvijā kopš neatkarības atjaunošanas.
4. Aplūkot un izvērtēt Latvijas ietekmīgāko politisko partiju dzīves ciklu Saeimas vēlēšanu ietvaros.
5. Noskaidrot kādi faktori ietekmē vēlētāja izvēli Saeimas vēlēšanās, izmantojot aptaujas anketas metodi.

Lai izpildītu izvirzītu uzdevumus, maģistra darba pirmajās divās nodaļās tiks aplūkotas dažādu autoru idejas par politiskās partijas jēdzienu un tā attīstību. Lai labāk izprastu politisko partiju sistēmas attīstību Latvijā, teorētiskās daļas ietvaros tiks aplūkota tās attīstība gan vecajās demokrātijās, Rietumeiropas valstīs, gan Austrumeiropā pēc Padomju Savienības sabrukuma. Pēc teorētiskās bāzes apskatīšanas, pārējās trīs nodaļās tiks aplūkota Latvijas

¹ Ašmanis M., *Politikas teorija*, Zvaigzne ABC, Rīga, 2008. : 55. lpp

politisko sistēmu attīstība Latvijā un Latvijas ietekmīgāko partiju dzīves cikls Saeimas vēlēšanu ietvaros. Politisko partiju dzīves cikls tiks aplūkots Saeimas vēlēšanu ietvaros. Analizējot partijas dzīves ciklu tiks ņemti vērā sekojoši faktori: 1) cik reizes partija un ar kādu pārstāvniecību ir ievēlēta parlamentā, 2) ar kādiem mērķiem un idejām partija ir uzsākusi savas dzīves ciklu, 3) vai partija savas ievēlēšanas laikā ir bijusi pie varas un 4) vai partija savas dzīves cikla laikā ir apvienojusies ar citām un kā šī apvienošanās ir ietekmējusi partijas turpmāko attīstības gaitu.

Lai precīzāk izprastu politisko partiju sistēmas attīstību un to ietekmējošos faktoros, tiks atspoguļoti maģistra darba ietvaros apkopotie dati, kas tika iegūti intervijas un aptaujas anketu datu apkopošanā.

Maģistra darba noslēguma daļā tiks atspoguļoti maģistra darba gaitā iegūtie galvenie secinājumi un izvirzīti priekšlikumi.

Maģistra darbā tiks izmantotas sekojošas metodes:

- Monogrāfiskā metode,
- Vēlēšanu rezultātu datu analīze,
- Daļēji strukturētā intervija,
- Aptaujas anketa.

Maģistra darbā aplūkotais laika periods ir no 5.Saeimas vēlēšanām, kas iezīmēja daudzpartiju sistēmas attīstību Latvijā sākumposmā līdz pat mūsdienām, kad vēl joprojām notiek politisko partiju sistēmas attīstība, kas iezīmējas gan ar jaunu partiju parādīšanos, gan jau esošo partiju apvienošanās.

Maģistra darbā tiks izmantota teorētiskā literatūra, interneta resursi, aptaujas anketu apkopotie dati un intervijā iegūtā informācija.

Maģistra darba hipotēze ir: Politisko partiju dzīves ilgums ir atkarīgs no tās līderiem, vēlētajū segmenta izvēles un spējas mainīties (apvienoties ar citām partijām, mainīt nosaukumu, piesaistīt līderus).

1. Politiskās partijas jēdziens, tā attīstība un politisko partiju veidošanās

Mūsdienu politiskā sistēma ir neiedomājama bez politiskajām partijām. Mūsdienu demokrātijās politiskās partijas ir vitāli svarīgas politiskās institūcijas. Tās ir veids, ar kuru palīdzību tiek īstenota moderna demokrātiska politika un izteikts politiskais plurālisms. Politiskās partijas ir ļoti nozīmīgas, jo tieši politiskās partijas ir tās, kuras un no kurām tiek ievēlēti tie indivīdi, kuri pēc ievēlēšanas pieņems svarīgus lēmumus par valsts un visas sabiedrības turpmāko dzīvi, līdz atkal tos varēs nomainīt vai no jauna ievēlēt nākamajās vēlēšanās.

Politiskās partijas ir vienas no visvairāk apskatītajām politiskajām institūcijām politikas zinātnes vēsturē. Un tas nepārprotami ir saistīts tieši ar to, ka politiskajām partijām ir plaša sociālā loma mūsdienu sabiedrībā. Līdz ar to ir vairākas pieejas politisko partiju pētniecībai – citi uzsver politisko partiju lomu, veidojot valdību, citi koncentrējās uz to savstarpējos mijiedarbību un dinamiku, veidojoties politisko partiju sistēmai, citi pēta to lomu un darbību uz vēlētajiem, mēģinot piesaistīt to balsis vēlēšanās.² Partijām neapšaubāmi ir svarīga loma visos šajos aspektos un visi šie aspekti būtiski ietekmē visu sabiedrību kopumā, jo partijas ir tās no kurām mēs ievēlam deputātus parlamentā, partijas veido koalīciju un valdību, tās pārstāv gan likumdevēju, gan izpildvaru, kas savukārt pieņem būtiskus lēmumus, kas ietekmē visas sabiedrības dzīvi.

Rietumeiropā vien kopš 1945. gada ir izdoti vairāk nekā 11 500 dažādi raksti un grāmatas par politiskajām partijām un politisko partiju sistēmām.³

Tādēļ ļoti svarīgi ir izprast politiskās partijas jēdzienu. Par šo jautājumu ir diskutējuši ļoti daudz politikas zinātnieku.

Politisko partiju definēšana nebūt nav viegla, daži zinātnieki uzsver funkciju nozīmīgumu, citi ideju vēl citi skatās biedru sastāvu. Taču viennozīmīgi būtiska loma partijas pastāvēšanā ir gan mērķim, gan funkcijām. Primārais jebkurai politiskajai partijai ir mērķis, proti, vēlētajū atbalsts un pēc tam nonākšana pie varas, jo bez šī mērķa izpildes neviena politiska partija nav spējīga pilnībā realizēt un pildīt savas funkcijas.⁴

Viena no būtiskākajām politisko partiju definīcijām ir ļoti vienkārša, proti, partiju prioritārā darbība ir vērsta uz sacensībām vēlēšanās, lai tās iegūtu pēc iespējas vairāk vietas

² **Katz R. S., Mair P. (ed.)**, *How Parties Organize Change and Adoption in Party Organizations in Western Democracies* edited by Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Dehli, 1994. : pp. 1

³ **Gunther R., Montero J.R., Linz J. J. (ed.)**, *Political Parties: old concept and new challenges*, Oxford University Press, Oxford, 2002. : pp. 3.

⁴ **Mack C. S.**, *When Political Parties Die: A Cross-national Analysis of Disalignment and Realignment*, Preager, An Imprint of ABC-CLIO, LCC, Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford, England, 2010. : pp. 13

parlamentā. Savukārt citi zinātnieki piezīmē, ka politiskās partijas ne vienmēr pastāv tur, kur notiek to sacensības vēlēšanās, proti, pastāv arī tādi režīmi, kur politiskajām partijām nevajag sacensties, bet kur viņās vienkārši var iecelt savus kandidātus.⁵ Tāds režīms, piemēram, bija PSRS, kur pastāvēja tikai viena politiskā partija, un tās galvenais darbības elements nebija cīņa par varu caur vēlēšanām, jo nepastāvēja politiskās konkurences. Bet, lai gan tomēr ir režīmi, kur nav politisko partiju konkurence, tomēr jāpiekrīt idejai, ka viena no galvenajām politisko partiju iezīmēm, tomēr ir cīņa par varu.

Taču vairāku zinātnieki, tomēr uzsver, ka uz politiskajām partijām ir jāskatās plašākā aspektā un viens no tiem ir fakts, ka politiskā partiju būtiska funkcija ir dažādu interešu pārstāvēšana.⁶

Čārlzs Maks (Charles Mack) savā grāmatā ir apvienojis vairāku politikas zinātnieku skatījumus un izveidojis politisko partiju definīciju, kurā norāda, ka politiskā partija demokrātiskā valstī ir autonoma, institucionalizēta pilsoņu apvienība ar savu nosaukumu un kandidātiem, kuri sacenšas ar citām politiskajām partijām, lai tiktu ievēlēta un pēc tam varētu veidot valdību un realizēt savu programmu.⁷

Politiskās partijas ir vienas no galvenajām politiskajām institūcijām mūsdienu demokrātijā. Partija ir posms, kas saista pilsonisko sabiedrību un valsti. Ar politisko partiju palīdzību cilvēkiem tiek dota iespēja izteikt savas vajadzības un vēlmes. Darbojoties partijā vai nododot balsi par to vēlēšanās, pilsoņiem tiek dota iespēja ietekmēt politiskos lēmumus.⁸ Tādejādi var secināt, ka politiskās partijas ir organizācijas forma caur, kuru ikvienam pilsonim ir iespēja piedalīties politiskajos procesos. Tās nepārprotami ir vienas no svarīgākajām demokrātiska režīma institūcijām.

Ar terminu politiskā partija parasti tiek apzīmēta organizēta, sakārtota un specializēta grupa, kas apvieno līdzīgu ideju un domu pārstāvjus un savstarpēji uzticamus cilvēkus, kuru mērķis ir politiskās varas iegūšana. Būtībā tā ir politiska organizācija, kura pauž noteiktas sabiedrības daļas vai sociālās grupas intereses, tai ir sava darbības programma un apvienojot aktīvākos attiecīgās sabiedrības daļas vai sociālās grupas pārstāvjus, tā darbojas noteiktu politisko mērķu sasniegšanai.⁹ Šajā definīcijā, pēc autores domām, ir apvienotas vairākas pazīmes, kas ir ļoti būtiskas un raksturo politiskās partijas. Pirmkārt, tā ir organizēta grupa, kas ir ļoti būtiski, jo politiskā partija līdzīgi kā citas organizācijas apvieno biedrus, tai ir savi

⁵ Lewis G. P. *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*, Routledge, London and New York, 2000. pp 1.

⁶ Turpat: pp 1.

⁷ Mack C. S., *When Political Parties Die: A Cross-national Analysis of Disalignment and Realignment*, Preager, An Imprint of ABC-CLIO, LCC, Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford, England, 2010. : pp. 19

⁸ Hague R., Harrop M., Breslin S., *Comparative Government and Politics: An Introduction*. - London, 1998. : pp. 131.

⁹ Turpat: pp. 131.

resursi, tā ir reģistrēta utt., kas ir svarīgs aspekts, lai tā spētu funkcionēt, piedalīties vēlēšanās un veikt citas tai svarīgas funkcijas. Otrkārt, tās mērķis ir varas iegūšana, kas nepārprotami norādi uz to, ka viens no politiskās partijas galvenajiem uzdevumiem ir kandidēt vēlēšanās, tikt ievēlētai un nokļūt koalīcijā. Treškārt, tā pauž un pārstāv kādas konkrētas grupas intereses, kas apzīmē ne vien to, ka politiskā partija ir organizēta institūcija, kuras galvenais mērķis ir varas iegūšana, bet gan arī faktu, ka tajā ir apvienojušies indivīdi ar līdzīgiem uzskatiem un, ka tās uzdevums nepārprotami ir aizstāvēt savu vēlētajū intereses.

Interesu pārstāvniecība tradicionāli tiek saistīta ar politiskajām partijām. Daudzas politiskās partijas ir tieši cēlušās no masu kustībām, kas ir aizstāvējušas konkrētas intereses. Savukārt citas ir cēlušās no šaurām interešu grupām, un līdz ar to arī ir interešu pārstāvji. Tradicionāli sociālistu partijām ir ciešas saites ar arodbiedrībām, lauksaimnieku partijām ar zemniekiem, reliģiskajām partijām ar baznīcu un to organizācijām, savukārt konservatīvajām partijām ar biznesa organizācijām. Interesu pārstāvniecība un sadarbība starp politiskajām partijām un interešu grupām ir būtiska, jo caur politiskajām partijām interešu grupām ir iespējas realizēt savas intereses un ietekmēt politisko dienaskārtību, bet savukārt politiskajām partijām interešu grupas ir spēcīgs atbalsts gan sociāli, gan finansiāli, gan organizatoriski, gan ar vēlētajū balsīm.¹⁰

Taču kāds cits autors savukārt izvirza, ka viens no būtiskākajiem politisko partiju uzdevumiem ir sociālās integrācijas funkcija, kuras galvenais uzdevums ir veicināt cilvēku iekļaušanos politiskajā sistēmā, samierināšanos ar valdošo režīmu, kā arī mazināt dažādu sociālo grupu interešu pretstatus un konfliktus. Politiskās socializācijas funkcija ir partiju cenšanās integrēt cilvēkus sabiedrībā. Partijas iepazīstina pilsoņus ar izvirzītajiem kandidātiem, priekšvēlēšanu programmām, partijas idejām un tās ideoloģiju, tādējādi nostiprinot cilvēkos politisko līdzdalības sajūtu un politiski izglītojot cilvēkus. Politiskajām partijām arī piemīt politiskās rekrutēšanas funkcija, kas ir partijas kadru atlase un izvirzīšana valsts pārstāvniecības orgānos un izpildvaras aparātā. Iesaistoties partijā, cilvēkiem ir iespēja veidot politisko karjeru.¹¹ Līdzdalības funkcija neapšaubāmi ir arī ļoti būtiska politisko partiju funkcija, jo demokrātiskās valstīs politiskajām partijām ir jābūt atvērtām un pieejamām saviem vēlētajiem. Ikvienam pilsonim ir iespēja iepazīties ar jebkuras valstī esošās politiskās partijas programmu, mērķiem, ideoloģiju, kandidātiem un izvēlēties, kuru no partijām atbalstīt vēlēšanās, kā arī iespēja pašam darboties kādā no tām. Daudzās mūsdienu politiskajās partijās ir jauniešu organizācijas, kurās partija piesaista jaunus cilvēkus, izglīto tos un dod iespēju

¹⁰ **Allern E. H., Bale T.**, *Political parties and interest groups: Disentangling complex relationships*, [atsauce 14.01.2012.]. [tiešsaiste]., 2011. pp. 7. Pieejams: <http://ppq.sagepub.com/content/18/1/7>

¹¹ **Hague R., Harrop M., Breslin S.**, *Comparative Government and Politics: An Introduction*. - London, 1998. : pp. 131.

darboties partijas dzīvē. Pastāv arī reģionālās organizācijas, kur iedzīvotājiem ir iespējas darboties partijā arī tad, ja tie dzīvo ārpus galvaspilsētas, kur tiek īstenota „lielā politika”. Līdzdalība politiskajā partijā, pēc autores domām, ir viens no veidiem, kas indivīdam dod iespēju gan politiski izglītoties, gan dod iespēju piedalīties politiskajā dzīvē.

Politiskās partijas ir attīstījušās ilgstošā vēstures periodā. Makss Vēbers (Max Weber) uzskata, ka politisko partiju attīstību var iedalīt trīs posmos: sākotnēji tā ir bijušas aristokrātijas kliķes, pēc tam mazas ievērojamu personu grupas un visbeidzot tās ir plebiscīti demokrātijā. Proti, tas nozīmē, ka tradicionāli partijas ir cēlušās no parlamenta un attīstījušās pateicoties tam, ka vēstures attīstības gaitā ir palielinājies vēlētāju loks. Savukārt, Duvergers (Duverger) savā teorijā uzsver, ka politiskās partijas, pirmkārt, ir radušās no parlamenta grupām un, otrkārt, tās ir veidojušās no vēlētāju komitejām, kā rezultātā tās ir izveidojušās savienojoties abiem šiem iepriekš minētajiem aspektiem. Līdz ar to var teikt, ka abi autori savās teorijās izsaka to, ka mūsdienu politiskās partijas vēsturiski ir veidojušās no kliķēm un politiskajiem elites klubiem.¹²

Politiskajām partijām tiek piedēvētas vairākas funkcijas. Ričards Ginters (Richard Gunther) un Larijs Daimonds (Larry Diamond) ir izdalījuši septiņas politisko partiju funkcijas:

- 1) kandidātu nominēšana;
- 2) vēlētāju mobilizēšana;
- 3) mērķu strukturēšana;
- 4) sociālā funkcija (pirms vēlēšanām partijas lielu uzmanību pievērš sociālajiem jautājumiem, kuri ir ļoti svarīgi vēlētājiem);
- 5) interešu apkopošana (parlamentārajā sistēmā, kurā pastāv daudzpartiju sistēma tas notiek pēc vēlēšanām, kad ir noformēta koalīcija, un kurā partijas vienojās par svarīgiem jautājumiem publiskajā politikā un par politisko stabilitāti ilgtermiņā);
- 6) valdības veidošana;
- 7) sociālā integrācija (partiju uzdevums ir sekmēt un veicināt pilsoniskās sabiedrības efektīvu iesaisti politiskajos procesos).¹³

Kaut arī Ginters un Daimonds ir izdalījuši septiņas politisko partiju funkcijas, tomēr viņi uzskata, ka ne visas politiskās partijas pilda šīs funkcijas, jo dažādām partijām ir dažādas prioritātes un mērķi.¹⁴ To pierāda fakts, ka mūsdienu politiskās partijas mēdz būt ideoloģiski dažādas, līdz ar to tām arī ir dažādas prioritātes un funkcijas. Taču galvenā, pēc autores

¹² Mair P. (ed.), *The West European Party System*, Oxford University Press, 1990.: pp 25. - 26

¹³ Diamond L., Gunther R. (ed.), *Political Parties and Democracy*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 2001.: pp 7. – 9.

¹⁴ Turpat: pp 9.

domām, ir cīņa par varu. Jo tikai tās partijas, kuras ir pie varas spēj realizēt savas programmas, īstenot mērķus un pārstāvēt savus vēlētājus.

Politiskās partijas tradicionāli tiek iedalītas pēc diviem kritērijiem: 1) pēc organizācijas formas un 2) pēc ideoloģijas. Pēc organizācijas formas politiskās partijas tradicionāli tiek dalītas kadru partijās un masu partijās. Kadru partijās parasti koncentrējas līderu grupa, kurai nav cieša saikne ar sabiedrību, un tā savu darbību parasti aktivizē pirms vēlēšanām. Savukārt masu partijas savu darbību organizē uz plašu biedru skaitu. Kadru partijas dominēja 19.gadsimta sākumā, savukārt masu partijas 19.gadsimta beigās. Vēlāk politisko partiju sistēmās iezīmējās jauna organizācijas forma „catch-all” partijas, kuras parādījās pēc 2. pasaules kara, kad samazinājās masu partiju un ideoloģiju loma, bet pieauga masu mediju un līderu loma, kā rezultātā politiskās partijas ar savu darbību vēlējās sasniegt aizvien lielāku vēlētāju loku.¹⁵

Savukārt pēc ideoloģijas politiskās partijas tradicionāli tiek iedalītas:

- Liberālās un radikālās partijas;
- Konservatīvās partijas;
- Sociālās un sociāldemokrātiskās partijas;
- Kristīgi demokrātiskās partijas;
- Komunistu partijas;
- Zemnieku partijas;
- Reģionālās un etniskās partijas;
- Labā spārna ekstrēmistu partijas;
- Zaļās partijas.¹⁶

Politiskās partijas ideoloģija tradicionāli tiek definētā kā uzskats jeb ideja iepretim citam uzskatam jeb idejai, piemēram, liberāli tradicionāli ir bijuši pret vecajām demokrātiskajām vērtībām, strādnieku partijas pret buržuāziju, zemnieku partijas pret industrializāciju utt.. Līdz ar to ideoloģiju var definēt arī kā politiskās partijas ticību jeb identitāti.¹⁷

Lai gan Rietumeiropā pastāv tradicionālais partiju iedalījums ideoloģijās, tomēr Latvijā nepastāv strikts partiju iedalījums pēc to ideoloģijām. Visbiežāk minētais iedalījums ir labējās un kreisās partijas, dažas partijas sevi ir definējušas arī, kā centriskas vai sociālas.

Būtiska politiskās partijas pazīme un arī tās identifikācija ir partijas nosaukumam jeb zīmolam. Partijas nosaukumam ir nozīmīga loma, lai vēlētājs varētu atšķirt partijas vienu no

¹⁵ **Hloušek V., Kopeček L.** *Origin, Ideology and Transformation of Political Parties: East-Central and Western Europe Compared*, Masaryk University, Czech Republic, Ashgate, MPG Books Group, UK, 2010. : pp. 1

¹⁶ **Ware A.** *Political Parties and Party Systems*, Oxford University Press, Oxford, 1996. : pp 22.

¹⁷ **Hloušek V., Kopeček L.** *Origin, Ideology and Transformation of Political Parties: East-Central and Western Europe Compared*, Masaryk University, Czech Republic, Ashgate, MPG Books Group, UK, 2010. : pp. 5. – 6.

otras, kā arī nosaukums būtiski iezīmē katras partijas individualitāti, kā arī nosaukumā bieži vien ir lasāma informācija par partijas ideoloģiju, piemēram, Lielbritānijā partijas nosaukumu viens vārds „konservatīvā” vai „leiboristu” izsaka daudz. Būtībā politiskās partijas nosaukums un tās kandidāti ir pirmais, ko vēlētajš redz aplūkojot politiskās partijas. Vairākās valstīs tādās kā Vācija, Dānija, Portugāle un Spānija pat ar likumu ir noteikts, ka jaunas partijas nedrīkst izmantot jau esošu partiju nosaukumus uz simbolus.¹⁸ Arī autore piekrīt šim uzskatam, uzsverot, ka politiskās partijas nosaukums ir ļoti būtiska politiskās partijas pazīme, jo katrai organizācijai ir jābūt nosaukumam, kā arī tas norāda uz partijas vērtībām un mērķiem.

Aplūkojot politiskās partijas jēdziena attīstību var teikt, ka tas ir samērā plašs jēdziens, kas ietver dažnedažādas funkcijas un pazīmes, taču no aplūkotās informācijas, pēc autores domām, visprecīzākā definīcija ir tā, kura atzīmē, trīs svarīgākās politiskās partijas iezīmes, proti, tā ir organizēta, tās galvenais uzdevums ir cīņa par varu un tā pārstāv konkrētas intereses. No tā var secināt, ka politiskā partiju ir organizēta institūcija, kura pārstāv konkrētas sabiedrības grupas intereses un, lai tās īstenotu, tai ir nepieciešama politiskā vara. Šis secinājumu arī tiks ņemts par pamatu aplūkojot politisko partiju sistēmas attīstību Latvijā.

Politisko partiju veidošanās un attīstība ir būtisks stūrakmens mūsdienu demokrātijas pastāvēšanā. Politiskās partijas līdzīgi kā daudzi citi procesi piedzīvo savu dzīves ciklu, kamēr kāda partija piedzīvo norietu, tikmēr veidojās kāda jauna partija. Šāda tendence it īpaši pastāv daudzpartiju sistēmā kā Latvija, tādēļ ir būtiski izpētīt kas ir tie aspekti kādēļ veidojas jaunas partijas, bet citas tai pašā laikā noriet.

Politisko partiju rašanās vēsturiski ir saistīta ar pilsoņu vēlmi izteikt savu viedokli, kā rezultātā ir izveidojušās pilsoņu interešu pārstāvji sākot ar mazām interešu grupām, visbeidzot ar plašām politiskajām kustībām un citām līdzdalības formām, tādām kā protestu akcijas utt.. Politiskās partijas nepārprotami ir vislabākais pilsoņu pārstāvēšanas veids demokrātiskās valstīs un vēlēšanas ir pati svarīgākā metode šīs pārstāvniecības nodrošināšanai. Vēlēšanas ir ļoti svarīgs process gan pilsoņiem, gan pašām politiskajām partijām. Pilsoņiem tas ir būtisks process caur, kuru ir iespējams akceptēt vai nomainīt esošo pārstāvniecību. Savukārt politiskajām partijām tas ir būtisks, jo vēlēšanas nepārprotami ir arī tas process, kas attīsta un veido politisko partiju sistēmu, veicina konkurenci un attīstību. Ļoti daudzās Eiropas valstīs pilsoņiem ir jāvēl tieši par politiskajām partijām, nevis atsevišķiem indivīdiem, kas arī ir

¹⁸ **Mack C. S.**, *When Political Parties Die: A Cross-national Analysis of Disalignment and Realignment*, Preager, An Imprint of ABC-CLIO, LCC, Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford, England, 2010. : pp. 18. – 19.

faktors, kas veicina politisko partiju sistēmas attīstību. Būtībā var teikt, ka demokrātija bez politiskajām partijām ir pilnīgi neiespējama.¹⁹

Lai gan diskusijas par politiskajām partijām parasti koncentrējās uz tagadni, pašreizējo politisko situāciju un tās līderiem, tomēr, lai izprastu mūsdienu politisko partiju sistēmu svarīgi ir izprast kādos vēsturisko apstākļos tā ir veidojusies. Piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs liela nozīme bija pilsoņu karam starp ziemeļiem un dienvidiem, Francijā politisko partiju attīstība saistāma ar Lielo franču revolūciju, kuras laikā izveidojās labējais un kreisais dalījums. Līdzīgi politisko partiju sistēmas ir veidojušās arī Lielbritānijā un Vācijā.²⁰

Seimors Martins Lipsets (Seymour Martin Lipset) un Steins Rokans (Stein Rokkan) uzsver, ka vēsturiskais aspekts pētot politisko partiju sistēmas ir ļoti nozīmīgs. Proti, mūsdienu politiskās sistēmas raksturo gan vēsturiskais aspekts, kā tās ir veidojušās, gan nacionālā un sociālekonomiskā attīstība. Rietumeiropas valstīs politisko partiju sistēmu attīstībai liela nozīme bija divām revolūcijām – nacionālajai revolūcijai un industriālajai revolūcijai. Nacionālās revolūcijas rezultātā izveidojās nacionālās valstis 18., 19. gadsimtā Eiropā. Rezultātā veidojās sadalījums centrs – perifērija. Nacionālā revolūcija veidoja nacionālo kultūru, etnisko piederību, reliģiju utt., kā rezultātā veidojās minoritātes. Veidojās arī konflikts starp valsti un baznīcu un baznīca zaudēja savas iepriekšējās privilēģijas. Arī Industriālā revolūcija 19.gadsimtā veidoja jaunas sociālās tendences. Urbanizācijas rezultātā veidojās liels skaits iedzīvotāju, kas masveidā pameta laukos un devās dzīvot uz pilsētu, kā rezultātā ekonomiski svarīgāko nozari lauksaimniecību nomainīja ražošana. Rezultātā iepretim aristokrātijai veidojās jauna grupa – buržuāzija. Rūpniecībai attīstoties izveidojās divas pretstata grupas: īpašnieki un strādnieki. Rezultātā veidojās šķiru cīņas un Marksa teorija, kas iezīmēja 20. gadsimta sākumu.²¹

Taču nemazāk nozīmīga politisko partiju sistēmas attīstībā par šīm revolūcijām ir arī pirms tam notikusī Reformācija, kas līdzīgi kā šīs revolūcijas sekmēja sabiedrības dalīšanos konkrētās grupās. Šķira (klase, grupa), reliģija un reģions bija tie aspekti, kas veidoja politisko sagrupēšanos. Šī grupēšanās bija ļoti nozīmīga, jo paplašinoties vēlēšanu tiesībām, tai bija milzīga loma politisko partiju sistēmas attīstībai Rietumeiropā. Piemēram, Lielbritānijā Konservatīvā partija bija vidējās klases pārstāvji, bet Leiboristu partija pārstāvēja strādniekus. Vācijā un Francijā savukārt strādnieku pārstāvniecībai veidojās Komunistu un

¹⁹ **Dalton R. J.** *Citizen Politics in Western Democracies: Public Opinion and Political Parties in the United States, Great Britain, Germany and France*, Chatham House Publishers, Inc., Chatham, New Jersey, 1988 : pp 127. – 128.

²⁰ Turpat: pp 128.

²¹ Turpat: pp 128. – 129.

Sociālistu partijas. Rezultātā veidojās masu partijas, kuras nomainīja līdz tam esošās elites partija un bija pamats mūsdienu politisko partiju sistēmas attīstībai.²²

Pēc šīm revolūcijām lielu lomu jaunu politisku partiju veidošanās procesā un jau esošo partiju norietā spēlēja Postindustriālā revolūcija līdz ar kuru parādījās jaunas grupas un idejas. Aizvien populārākas kļuva tādas idejas kā vides aizsardzība, dzimumu līdztiesība, sociālā līdztiesība, cīņa pret atomieročiem un dažādas citas grupas, kas prezentēja alternatīvus dzīves veidus. Piemēram, Rietumvācijā un Francijā parādījās zaļās partijas.²³

Iepriekš aprakstītajās rindkopās ir skaidri redzams, ka dažādi vēsturiskie notikumi, sociālekonomiskā situācija, vēlēšanu tiesību paplašināšanās ir būtiski ietekmējuši arī politisko partiju sistēmas attīstību. No tā var secināt, ka, lai gan tendences vairākās valstīs ir līdzīgas, tomēr aplūkojot politisko partiju sistēmas attīstību ir svarīgi ņemt vērā konkrētās valsts vēsturisko un sociālekonomisko situāciju.

Principā var teikt, ka politiskās partijas ir veidojušās uz dažādu grupu savstarpējām cīņām, ko ir ietekmējušas jau iepriekš minētās nacionālā revolūcija un industriālā revolūcija. Jau iepriekš minētie Seimors Martins Lipsets (Seymour Martin Lipset) un Steins Rokans (Stein Rokkan) uzsver četras principiālas cīņas: valsts vs baznīca, centrs vs perifērija, zemniecība vs rūpniecība un buržuāzija vs strādniecība.²⁴

Jaunu partiju veidošanās jaunajās demokrātijās notiek tad, kad tām ir piemēroti apstākļi. Ingrida van Bīzena (Ingrid van Biezen) uzsver trīs scenārijus pie kādiem apstākļiem var veidoties partijas jaunajās demokrātijās. Pirmkārt, jaunas partijas veidojās procesā, kad notiek pāreja no totalitāra vai autoritāra režīma uz demokrātiju. Šajā jaunu partiju veidošanās scenārijā visu nosaka apstākļi, kuri veidojas režīmam mainoties. Mainās politiskā vide, rodas jaunas intereses, jaunu apstākļi, un šāda situācija ir vitāla nepieciešamība pēc jaunām politiskajām partijām. Otrkārt, jaunu politisko partiju veidošanas jaunajās demokrātijās var pielīdzināt partiju veidošanās procesam Rietumeiropā 20. gadsimta sākumā, kad veidojās masu partijas, kuras rūpīgi strādāja pie sabiedrības mobilizēšanas. Taču jaunajās demokrātijās šis process ir bijis daudz vienkāršāks, jo partijas veidojās apstākļos, kad ļoti liela loma ir masu medijiem, tie ir pieejami visiem un līdz ar to mobilizēt atbalstītājus ir daudz vienkāršām. Savukārt, trešais scenārijs ir tāds, kuram nevar atrast precedentus no Rietumeiropas politisko partiju veidošanās. Tas ir saistīts ar to, ka jaunajās demokrātijās atšķirībā no vecajām ir

²² **Dalton R. J.** *Citizen Politics in Western Democracies: Public Opinion and Political Parties in the United States, Great Britain, Germany and France*, Chatham House Publishers, Inc., Chatham, New Jersey, 1988 : pp 130. – 131.

²³ Turpat: pp 132. – 133.

²⁴ **Mack C. S.**, *When Political Parties Die: A Cross-national Analysis of Disalignment and Realignment*, Preager, An Imprint of ABC-CLIO, LCC, Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford, England, 2010. : pp. 22.

savādāki apstākļi, un līdz ar to arī partiju veidošanās process ir savādāks.²⁵ Arī Latvijā ļoti liels skaits partiju veidojās laikā, kad mainījās valstī pastāvošais režīms un sākās demokratizācijas process. Pirms 5. Saeimas vēlēšanām būtībā visas partijas bija jaunas. Protams, atskaitot tās dažas, kuras tika atjaunotas no pirmskara perioda. Jaunu partiju veidošanās turpinājās arī pēc 5. Saeimas vēlēšanām. Būtībā var teikt, ka pirms katrām vēlēšanām tiek izveidotas jaunas partijas, kas veicina politisko konkurenci. Daudzas partijas, lai izturētu politisko konkurenci un tiktu ievēlētas veido apvienības ar citām līdzīgi domājošām, tādā veidā saglabājot lielāku vēlētāju atbalstu. Var teikt, ka partijām, lai izdzīvotu konkurences apstākļos, kur nemitīgi mainās spēlētāji un situācija, ir nepieciešamība veikt dažnedažādas darbības tādas kā apvienošanās, jaunu līderu piesaisti utt., lai saglabātu gan savu ietekmi un vēlētājus, gan lai piesaistītu jaunus.

Pēc autores domām, viena no visspilgtākajām teorijām, kas atspoguļo politisko partiju sistēmas attīstību mūsdienu Rietumvalstu demokrātijās ir Roberta Dāla (Roberth Dahl) teorija, kuru gan viņš attiecina raksturojot demokrātijas iezīmes mūsdienās, bet, tā lieliski raksturo arī politisko partiju sistēmas attīstību.

Politisko partiju rašanās nepārprotami ir cieši saistīta ar liberālās demokrātijas rašanos. Roberts Dāls ir rakstījis, ka demokrātijai piemīt divas galvenās iezīmes – sāncensība un līdzdalība.²⁶ Tie ir divi ļoti svarīgi faktori, kas veicina partiju veidošanos. Demokrātiskā valstī ikvienam pilsonim ir jābūt iespējai ne tikai piedalīties vēlēšanās, nododot par kādu politisku partiju savu balsi, bet arī veidot politisko partiju un kandidēt vēlēšanās.

Politisko partiju rašanās process, kā jau tika minēts ir cieši saistīts politiskās sāncensības un līdzdalības paplašināšanos. Daudzās Rietumeiropas valstīs no sākuma pastāvēja diezgan augsts politiskās sāncensības līmenis, taču politiskā līdzdalība bija ierobežota, tikai pēc 2. Pasaules kara daudzās valstīs balsstiesību ierobežojumi tika atcelti. Kamēr pastāvēja balsstiesību ierobežojumi, tikmēr arī politiskā vara atradās šauras elites rokās, kā rezultātā bija diezgan mazas iespējas veidot politiskās organizācijas. Vissenākās Rietumeiropas partijas ir liberālās un konservatīvās partijas, kuras pastāvēja vēl pirms tika atcelti balsstiesību ierobežojumi. Būtībā šīs partijas bija arī tās, kuras parasti sacentās par varu valstī. Šīs partijas var definēt, kā kadru partijas. Industrializācijas un urbanizācijas attīstības rezultātā radās jaunas partijas. Paplašinoties rūpniecībai, izveidojās jauna un plaša sabiedrības šķira – strādniecība. Radās sociālistiskās partijas. Sociālistiskās partijas, dažās valstīs arī reliģiskās partijas, atšķirībā no liberālajām un konservatīvajām radās ārpus parlamenta. Sākotnēji tās bija kā kustības, kuras mobilizēja lielu skaitu atbalstītāju, un tikai vēlāk tās kļuva par

²⁵ **Biezen I. van** *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East – Central Europe*, Palgrave Macmillan, 2003. : pp 16. – 18.

²⁶ Turpat: pp 18. – 19.

partijām, kuras piedalījās vēlēšanās. Šīs partijas tradicionāli tiek definētas kā masu partijas. Izveidojoties masu partijām, kurās tika mobilizēti ļoti daudz cilvēku, kadru partijām nācās piekāpties šī spiediena priekšā, kā rezultātā tās bija spiestas atvērt politisko līdzdalību un sāncensību plašākai sabiedrībai. Līdz ar to lielākai sabiedrības daļai bija iespējas piedalīties politiskajos procesos un kandidēt vēlēšanās²⁷ Līdzīgi, kā iepriekš aprakstītajā teorijā arī šajā liels uzsvars ir uz būtiskiem vēstures pagriezieniem, kas ir būtiski ietekmējuši gan ekonomisko, gan sociālo, gan arī politisko situāciju dažādās valstīs. Šeit ir skaidri redzams, cik būtiski ir Roberta Dāla jau minētie sāncensības un līdzdalības faktori. Palielinoties līdzdalībai, proti, pieaugot to iedzīvotāju skaitam, kuri ir tiesīgi vēlēties, pieaug arī politiskā konkurence. Tas nepārprotami norāda uz to, cik būtiski jau iepriekš aprakstītie vēsturiskie procesi, kas sekmēja līdzdalības un sāncensības paplašināšanos dažādās Rietumeiropas valstīs, ir būtiski ietekmējis gan demokrātijas attīstību, gan jaunu politisko partiju rašanos, kas ir veidojis, attīstījis un pilnveidojis politisko partiju sistēmas vairākās valstīs.

Masu partiju parādīšanās Rietumeiropas valstīs ir ļoti būtisks pagrieziens politisko partiju attīstībā un organizācijā. Šis laika posms iezīmēja jaunas tendences, proti, aizvien lielāka loma bija politisku partiju biedru skaitam un attiecībām ar sabiedrību, jo paplašinoties vēlēšanu tiesībām politiskajām partijām aizvien lielāku uzmanību nācās pievērst vēlētajiem un viņu interesēm, tāpēc svarīgs bija liels biedru skaits. Līdz ar šīm tendencēm radās arī nepieciešamība pēc partija programmas izstrādes un līderu grupas, kas spētu veiksmīgi vadīt organizāciju. Laika posmu, kad radās masu partijas var dēvēt par politisko partiju „zelta laikmetu”, jo tas iezīmēja cik svarīga ir savstarpēja dimensija starp partiju un sabiedrību.²⁸

Taču, lai gan masu partijas piedzīvoja lielu uzplaukumu, tomēr tās pastāvēšana nebija mūžīga, un masu partijas nomainīja jaunas partijas, proti, tā saucamās „catch-all” partijas. Masu partiju noriets saistāms ar to, ka šāda veida politiskajām partijām ir grūti nepārtraukti pārstāvēt visu savu biedru intereses un pieņemt tādus lēmumus ar, kuriem apmierināti būtu visi. Līdz ar to masu partijas piedzīvoju norietu, taču tā viedā radās jaunas – catch-all partijas, kuras nepārstāvēja kādas konkrētas grupas intereses, bet centās piesaistīt ikviena vēlētajū neatkarīgi no tā kādu sabiedrības grupu šis vēlētajs pārstāv.²⁹ Lai gan masu partijas piedzīvoja norietu, tomēr tās aplūkojot atkal spilgti iezīmējās Roberta Dāla minētie līdzdalības un sāncensības faktori. Līdzdalība šajā laika posmā ir bijusi ļoti nozīmīga, to ir veicinājuši jau iepriekš minētie vēsturiskie faktori gan industrializācija, gan urbanizācija, gan ļoti būtiskā vēlēšanu tiesību paplašināšana. Pieaugot līdzdalībai, pieauga arī sāncensība, jo jaunajiem

²⁷ **Biezen I.** van *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East – Central Europe*, Palgrave Macmillan, 2003. : pp 20. – 23.

²⁸ **Katz R. S., Mair P. (ed.)**, *How Parties Organize Change and Adoption in Party Organizations in Western Democracies* edited by Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Dehli, 1994. pp. 2. – 3.

²⁹ Turpat: pp. 2. – 3.

vēlēšanu tiesību ieguvušajiem pilsoņiem bija nepieciešami savi pārstāvji. Iepriekš pastāvējušās politiskās partijas neatbilda šim priekšnosacījumam.

Arī mūsdienās veidojas jaunas partijas un politisko partiju sistēmas nemitīgi attīstās, it īpaši šāda tendence ir jaunajās demokrātijās. Līdz ar to, manuprāt, šie Roberta Dāla līdzdalības un sāncensības faktori nav zaudējuši savu aktualitāti arī mūsdienās.

Politisko partiju attīstība nedemokrātiskos režīmos savukārt ir bijusi atšķirīga nekā tas ir bijis demokrātiskās valstīs. Nedemokrātiskos režīmus pastāvēja gan minimālas līdzdalības, gan sāncensības iespējas. Dažādos režīmos bija vērojamas atšķirīgas tendences. Dienvideiropas autoritārajos režīmos bija tādas iezīmes, kā pieļaujama partiju sāncensība, taču, lai gan līdzdalība vēlēšanās pastāvēja, tomēr valstij noteicošā partija vēlēšanu rezultātus safabricēja. Rezultātā mēdza būt tā, ka vēlēšanās ir piedalījušies tikai 7 – 8 % vēlētāju, līdz ar to opozīcijai nemaz nebija iespējas uzvarēt. Savukārt, komunistiskajā režīmā Austrumeiropā pastāvēja tikai viena partija, kurai vēlētāju atbalsts un līdzdalība vēlēšanās bija ļoti augsta. Politiskā sāncensība būtība nemaz šajā režīmā nebija pieļaujama, jo komunistiskā partija bija nogriezusī jebkādas iespējas politiskajām aktivitātēm ārpus darbības komunistiskajā partijā. Toties pastāvēja augsta līdzdalība, jo visiem bija tiesības vēlēties.³⁰

Tādejādi var secināt, ka klasiskās kadru un masu partijas ir attiecināmas tikai uz Rietumeiropas demokrātijām, kur tās ir radušās, un tās nevar pielīdzināt ne Dienvideiropas, ne Austrumeiropas politisko partiju attīstībai. Lai gan skatoties uz demokratizācijas procesu šajos reģionos ļoti svarīgi ir ņemt vērā Rietumeiropas valstu politisko partiju attīstības pieredzi, tomēr jāņem vērā fakts, ka jaunajās demokrātijās ir bijuši savādāki vēsturiskie, sociālie un kulturālie apstākļi nekā vecajās demokrātijās.³¹

Tādēļ, lai labāk izprastu politisko partiju sistēmas attīstību Latvijā, nākamajā nodaļā tiks aplūkota situācija Austrumeiropas reģionā pēc PSRS sabrukuma, jo tieši šis ir tas reģions, kurā atrodas Latvija un līdzīgi kā lielai daļai pārējām Austrumeiropas valstīm ir bijusi līdzīga vēsturiskā attīstība un līdzīgi mērķi kopš 1990. gadu sākuma.

³⁰ **Biezen I. van** *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East – Central Europe*, Palgrave Macmillan, 2003. : pp 24. – 26.

³¹ Turpat: pp 26. – 27.

2. Politisko partiju attīstība Austrumeiropā pēc Padomju Savienības sabrukuma

Pēc PSRS sabrukuma Austrumeiropas valstis piedzīvoja virkni politisku un ekonomisku pārmaiņu. Viena no svarīgākajām demokratizācijas procesa sastāvdaļām bija politisko partiju veidošanās, jo neviena demokrātiska valsts nav iedomājama bez politiskajām partijām.³² Lai gan parasti runājot par politiskajām partijām, par piemēru, tiek ņemtas Rietumeiropas valstis, ASV un Austrālija, tomēr apskatot politisko partiju attīstību Austrumeiropā ir svarīgi atcerēties, ka ļoti ilgu laiku šajās valstīs ir pastāvējusi vienpartijas sistēma un, ka kopš 1945.gada ilgu laika periodu, tā ir bijusi būtībā noslēgta teritorija, kas visiem asociējusies ar Padomju režīmu. Tikai pēc dzelzs aizkaru krišanas jeb PSRS sabrukuma uz Austrumeiropu visai pasaulei ir iespēja paskatīties savādāk. Kopš tā laika Austrumeiropa ir kļuvusi par visas Eiropas pilnvērtīgu sastāvdaļu, proti, liela daļa Austrumeiropas valstis tāpat kā citas Eiropā ir demokrātiskas, tajās ir attīstījusies tirgus ekonomika, un tās ņem dalību tādās svarīgās organizācijās kā Eiropas Savienība un NATO.³³

Politisko partiju attīstībai Austrumeiropas valstīs ir bijusi ļoti nozīmīga loma demokratizācijas procesā, jo tieši politiskās partijas šajā procesā ir bijušas vienas no svarīgākajiem aktieriem. Sākotnēji politisko partiju attīstība Austrumeiropas valstīs nebija strauja, jo liela loma demokratizācijas procesu aizsākšanā bija sociālajām kustībām un dažādām asociācijām, taču līdz ar pirmajām demokrātiskajām vēlēšanām to loma būtiski palielinājās. Pirmās demokrātiskās vēlēšanas bija ļoti svarīgs demokratizācijas process ne vien tādēļ, ka pilsoņiem bija iespējas izvēlēties vispiemērotākos kandidātus, bet gan arī tādēļ, ka tas bija būtisks aizsākums politisko partiju sistēmas attīstībai. Jāmin arī fakts, ka tieši demokratizācijas procesa sākuma stadijā ievēlētajām partijām bija milzīga loma demokratizācijas procesa veicināšanā.³⁴ Piemēram, salīdzinot ar demokratizācijas pirmo un otro vilni, demokratizācijas trešais vilnis, kas skāra Austrumeiropas valstis bija ciešāk saistīts ar politiskajām partijām un to loma bija daudz lielāka nekā demokratizācijas procesos citos reģionos. Piemēram, salīdzinot ar ASV, kura tiek definēta kā pirmā pasaules demokrātija, politisko partiju loma sākotnēji bija ļoti minimāla un tikai ar laiku pieauga, toties

³² Lewis G. P. *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*, Routledge, London and New York, 2000. pp 1.

³³ Turpat: pp 3.

³⁴ Turpat: pp 25. – 26.

Austrumeiropas valstīs un citos reģionos, kurus ir skāris pēdējais demokratizācijas vilnis, politiskās partijas, vēlēšanas un konkurence tajās bija viens no primārajiem nosacījumiem.³⁵

Demokratizācijas process un līdz ar to politisko partiju attīstības Austrumeiropā nebūt nebija tik vienkārša, jo līdz ar šiem procesiem sagruva viss vecais, kas bija pastāvējis līdz šim, taču jauno nācās veidot no jauna. Vairums politiskās partijas veidojās no pastāvošās elites, līdz ar to skaitliski tās nebija lielas, un arī uzticības līmenis sabiedrības acīs bija viens no zemākajiem. Proti, 1994.gadā uzticība politiskajām partijām Rumānijā bija 19%, Slovēnijā – 16%, bet tādās valstīs kā Ungārija, Slovēnija un Bulgārija tikai 11%.³⁶ Lai gan ir citi vēsturiskie apstākļi, taču zināmas paralēles ir iespējams vilkt ar Rietumeiropas valstīm, kur sākotnēji arī liela loma bija tieši elites un kadru partijām. Arī Austrumeiropas valstīs, lai gan sākotnēji pastāvēja plašas masu kustības un organizācijas, tomēr jau pirmās demokrātiskās vēlēšanas iezīmēja elites lomu politikā.

Politisko partiju sistēmas attīstību Austrumeiropas valstīs var iezīmēt līdz ar pirmo masu kustību parādīšanos, kurām bija spēcīgas saites ar sabiedrību, un jau 90.gadu sākumā organizētājās vēlēšanās šīs kustības guva ievērojama sabiedrības atbilstu, taču pēc lielajām masu kustībām sāka veidoties daudzpartiju politiskās sistēmas, kuras bieži vien bija elitāras.³⁷ Politisko partiju veidošanās Austrumeiropas valstīs līdz ar liberalizāciju veicināja aizvien lielāku sabiedrības atsvešinātību no tām, kas savukārt veicināja politisko nestabilitāti – partijas bieži mainījās, tām nebija izteiktas ideoloģijas, nepastāvēja politiskās atbildības, turklāt viens no galvenajiem panākumu cēloņiem bija populisms pirms vēlēšanām. Taču neskatoties uz visiem šiem negatīvajiem faktoriem, jāatzīmē, ka politisko partiju veidošanās Austrumeiropas valstīs ir ļoti svarīgs un nozīmīgs faktors. Proti, pateicoties šim procesam valstī tiek attīstīta demokrātiska sistēma, izkristalizējās dzīvotspējīgākās politiskās partijas, savukārt, pārējās izbeidz savu darbību. Arī vēlēšanas ir viens no svarīgiem faktoriem, kas veicina politisko partiju attīstību un tieši caur vēlēšanām ir iespējama to nomaiņa, un tās var mēģināt atgūt vēlēšanu uzticību.³⁸ Arī šeit var minēt jau iepriekš minētos Roberta Dāla sāncensības un līdzdalības faktorus, kas ir ne vien ļoti svarīgas demokrātijas pazīmes, bet ļoti būtiski faktori, kas ietekmē politisko partiju veidošanos. Arī Austrumeiropas valstīs liela loma bija šiem faktoriem. Līdzdalības faktora rezultātā iedzīvotājiem bija iespēja dibināt partijas,

³⁵ Lewis G. P. *The 'Third Wave' of Democracy in Eastern Europe : Comparative Perspectives on Party Roles and Political Development*, [tiešsaiste], London. Thousand Oaks. New Delhi, SAGE publications, 2001. VOL 7. No.5 pp.543.-544. [atsauce 02.03.2012.]. Pieejams: <http://ppq.sagepub.com/content/7/5/543>

³⁶ Lewis G. P. *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*, Routledge, London and New York, 2000. pp 32. – 35.

³⁷ Lewis G. P. *The 'Third Wave' of Democracy in Eastern Europe : Comparative Perspectives on Party Roles and Political Development*, [tiešsaiste], London. Thousand Oaks. New Delhi, SAGE publications, 2001. VOL 7. No.5 pp.545. – 546. [atsauce 02.03.2012.]. Pieejams: <http://ppq.sagepub.com/content/7/5/543>

³⁸ Lewis G. P. *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*, Routledge, London and New York, 2000. pp 33. – 34.

ņemt dalību tajās, veidojās politiskais plurālisms, kas savukārt veicināja sāncensību, veidojās daudzpartiju sistēma.

Austrumeiropas valstu politisko partiju veidošanās procesā pēc Padomju Savienības sabrukuma ir pastāvējusi ļoti vāja saikne starp partijām un sabiedrību, un tas ir ļoti redzams. To nosaka dažādi fakti, piemēram, relatīvi zems populāro partiju identifikācijas līmenis sabiedrībā, partiju elektorāta nepastāvēgums, partijām ir ļoti neliels biedru skaits, kā arī ļoti vāja saikne starp partijām un sabiedriskajām organizācijām.³⁹ Jāņem vērā arī fakts, ka politisko partiju veidošanās process Austrumeiropā bija jauns, un visas partijas, izņemot dažas, veidojās no jauna. Respektīvi, bija ļoti daudz jaunu partiju bez iepriekšējas vēstures. Līdz ar to var teikt, ka partijām nebija iepriekšējas pieredzes, un tās meklēja visefektīvākos ceļus, kā darboties kvalitatīvi gan partijas iekšienē, gan ar sabiedrību.⁴⁰

Viens no iemesliem kāpēc Austrumeiropā ir izveidojusies šāda situācija ir saistīts ar padomju laika ideoloģiju, kur partija bija noteicēja pār visām dzīves jomām līdz ar to sabiedrība nevēlas ciešu saikni ar politiskajām partijām. Otrs iemesls ir tāds, ka politiskajām partijām ir ļoti cieša saikne ar valsti. Daudzas partijas Austrumeiropā izmanto valsti, lai sekmētu savu attīstību, bieži vien tām ir cieša saikne ar prezidentu vai kādām elites grupām, valsts pārvaldi. Post-komunisma valstīs partijas un elite biji tie, kuri atjaunoja valsti, izveidoja institūcijas, līdz ar to partijām ir ļoti spēcīga un unikāla pozīcija, jo tās pašas ir izveidojušas vidi un noteikumus, kurā tām ir jāpastāv.⁴¹ Protams, ne visām partijām tas izdevās un daudzas no tām mūsdienās vairs nepastāv, kas gan ir saistīts ne tikai ar to, ka tām ir bijusi vāja saikne ar vēlētajiem, bet arī ar citiem ne mazāk nozīmīgiem faktoriem kā resursi, līderi, efektīvs darbības plāns.

Būtiska loma politisko partiju sistēmās attīstībā Austrumeiropas valstīs bija vēlēšanām, jo tieši vēlēšanas bija lielākais virzītājspēks partiju attīstībai, jo politiskā partija nespēj veiksmīgi pastāvēt, ja tai nav savs elektorāts. Tieši vēlēšanas bija tās, ka norādīja uz politiskās partijas dzīvotspēju, proti, vairākas partijas veiksmīgi attīstījās, ieņēma vietu valdībā un tika pārvēlētas, taču citas iznīka un piedzīvoja neveiksmi.⁴² Vēlēšanām ir ļoti liela loma uz politisko partiju attīstību, jo tās būtībā ir pats svarīgākais instruments caur, kuru vēlētais var paust savu viedokli un nodot balsi par savu izvēlēto politisko partiju. Būtībā vēlēšanas var salīdzināt ar sietu, kas izsijā no visām partijām tās, kuras spēlēs svarīgu lomu turpmākā

³⁹ **Kopecky P. (ed.)**, *Political Parties and the State in Post – Communist Europe*, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2008: pp 2.

⁴⁰ **Hofferbert R. (ed.)**, *Parties and Democracy: Party Structure and Party Performance in Old and New Democracies*, Blackwell Publishers, Oxford, 1998. pp 12

⁴¹ **Kopecky P. (ed.)**, *Political Parties and the State in Post – Communist Europe*, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2008: pp 2. – 3.

⁴² **Lewis G. P.** *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*, Routledge, London and New York, 2000. pp 61.

attīstībā līdz nākamajām vēlēšanām. Arī vēlēšanas ir cieši saistītas ar Roberta Dāla demokrātijas faktoriem – sāncensību un līdzdalību – jo tieši vēlēšanās šie faktori izpaužas visspilgtāk. Tādēļ droši var teikt, ka vēlēšanas ir tās, kuras veicina politisko partiju sistēmas attīstību, jo tieši pirms vēlēšanām parasti veidojas jaunas partijas, to apvienības, parādās jauni līderi, jaunas idejas un programmas, un tas viss ir cieši saistīts ar sāncensību. Kā jau tika minēts pirmajā nodaļā partijas mērķis neapšaubāmi ir vara, jo tikai iegūstot varu tā spēj realizēt tās idejas un programmas, kuras tā pārstāv.

Viena no pazīmēm, kas raksturoja partiju veidošanos Austrumeiropā, ir fakts, ka Austrumeiropas valstīs pēc Padomju Savienības bija vāja pilsoniskā sabiedrība. Padomju laikā sabiedrībai nebija iespējas veidot brīvprātīgas organizācijas, interešu grupas vai jaunas politiskas partijas. Otra pazīme, kas īpaši raksturo Baltijas valstis ir fakts, ka valstīs ne tikai notika pāreja uz demokrātiju, bet arī tas, ka valsts bija jāatjauno pilnībā no jauna. Vēl viens svarīgs aspekts partiju veidošanās procesā bija fakts, ka pēc Padomju Savienības sabrukšanas, gan Latvijā, gan Igaunijā Komunistiskā partija pilnībā beidz pastāvēt. Līdz ar to var secināt, ka Komunistiskās partijas pastāvēšana bija cieši saistīta ar Krievijas impēriju.⁴³ Taču jāmin arī fakts, ka, lai gan komunistiskā partija beidza pastāvēt ar tādu nosaukumu kā tas bija PSRS laikā, tomēr komunistiskās idejas pārstāvji apvienojās izveidojot jaunas politiskās partijas ar jauniem nosaukumiem.

Vēl viens aspekts, kas raksturo partiju veidošanos Austrumeiropā ir fakts, ka partijas ir ļoti nepastāvīgas, tās bieži vien šķeļas vai apvienojas, vairāki kandidāti mēdz mainīt partijas piederību gan pirms, gan pēc vēlēšanām. Rezultātā veidojas politiskā nestabilitāte, valdību nestabilitāte, politiskā polarizācija, ierobežota politisko partiju atbildība, kā arī vēlētajam rodas „jucekļis”, jo politiskās partijas bieži mainās un mainās kandidātu piederība partijai.⁴⁴ Šāda situācija rada nestabilitāti valstī un politiskās partijas uzņemas minimālu atbildību, kā arī neveidojas politiskā pēctecība. Pēc autores domām, šāda situācija rada sabiedrības neuzticību partijām un mazina līdzdalību vēlēšanās. Līdz ar to veidojas situācija, ka sabiedrība neuzticas politiskajām partijām, kuras pēc būtības ir tās (ja partija ir ievēlēta parlamentā un strādā valdībā), kas pieņem sabiedrībai svarīgus lēmumus, veido valsts ārpolitiku un kopumā ir atbildīgas par valsts attīstību.

Veidojoties politisko partiju sistēmai Austrumeiropā, iezīmējās divu dažādu veidu partijas – vienas ir tādas, kuras ir pastāvējušas jau pirms kara un līdz ar Padomju Savienības sabrukumu tika atjaunotas, bet otras ir tādas, kuras tika veidotas pilnīgi no jauna. Vēsturiski

⁴³ **Pettai V. and Kreuzer M.** *Party Politics in the Baltic States : Social Bases and Institutional Context*, East European Politics and Societies, Volume 13, No. 1. 1999. : pp 159. – 160. [atsauce 12.04.2012.]. Pieejams: <http://www.ist-world.org>

⁴⁴ Turpat: pp 162.

jau pastāvējušās partijas atšķirībā no jaunajām bija ar savu noteiktu ideoloģiju un mērķiem, piemēram, zemnieku partijas. Šīs partijas parasti pārstāvēja kādu noteiktu sabiedrības grupu un bija ar savu noteiktu elektorātu. Savukārt, jaunās partijas parasti tika veidotas kā „catch all” partijas. Vienīgie izņēmumi bija etniskās vai reliģiskās partijas, kuras pēc Padomju Savienības arī tika veidotas Austrumeiropas valstīs. Arī šīm partijām līdzīgi, kā tām, kas jau bija pastāvējušas pirms kara periodā bija noteikti mērķi un elektorāts, kuru tās pārstāvēja.⁴⁵

Partijas, kas Austrumeiropā tika izveidotas kā jaunas partijas salīdzinājumā ar vēsturiskajām partijām, kas bija pastāvējušas pirms kara periodā un tika atjaunotas, savu darbību un mērķus nosaka daudz plašākus un arī to elektorāts ir plašāks. Kā jau tika minēts šīs partijas var definēt, kā „catch all” partijas. Lai iegūtu vēlētāju atbalstu un tiktu ievēlētas gan vienām, gan otrām partijām pastāv izvēles dilemma – vēsturiskajām partijām ir iespēja vai nu saglabāt savu iepriekšējo nostāju un koncentrēties un noteiktu sabiedrības grupu, cerot, ka tā turpinās partiju atbalstīt vai arī paplašināt savus mērķus, piesaistot vairāk vēlētāju, tādā veidā cenšoties panākt lielāku atbalstu. Savukārt, jaunajām partijām, kuras parasti ir „catch all” partijas, izņemot iepriekš minētos gadījumus, kad tā nemēdz būt, lai tās ilgstoši gūtu vēlētāju atbalstu un tiktu ievēlētas, ir nepieciešamība pārstrukturēties. Kā pārstrukturēšanās šeit tiek minēta gan vairāku partiju apvienošanās vai gluži pretēji šķelšanās, ar mērķi piesaistīt aizvien lielāku vēlētāju atbalstu.⁴⁶

Salīdzinot veco un jauno demokrātiju partiju veidošanās procesu, var teikt, ka tas ir bijis ļoti atšķirīgs. Kā jau tika minēts vecajās demokrātijās masu partijas veidojās ārpus parlamenta, tām bija nepieciešamība mobilizēt sabiedrību, iegūt tās uzticību pirms vēl tās bija ievēlētas parlamentā vai strādāja valdībā. Būtībā tās veidojās balstoties uz sabiedrību. Savukārt, jaunajās demokrātijās partiju veidošanās process ir bijis ļoti straujš. Jaunajās demokrātijās politiskās partijas parasti ir veidojušās no politiskās elites, proti, sākotnēji partiju nodibina cilvēki, kas jau ir ar politiku saistīti vai sabiedrība plaši pazīstami, bet tikai pēc tam partijai tiek piesaistīta plašāka sabiedrība. Jāņem vērā arī fakts, ka politiskās partijas jaunajās demokrātijās parasti attīstās balstoties uz savu darbību valsts iestādēs. Ja kāda partija ir tikusi ievēlēta tā parasti nostiprina savu darbību, strādājot, piemēram, parlamentā vai valdībā. To pašu var attiecināt arī uz indivīdiem, kuri pēc savas darbības nostiprināšanas valsts iestādēs, vēlāk izveido jaunu partiju.⁴⁷ Rezultātā var secināt, ka jaunajās demokrātijās ļoti svarīgs aspekts, lai partija tiktu ievēlēta ir tās vai atsevišķu indivīdu, kas darbojas partijā publiskais tēls. Partijām nav liela nepieciešamība mobilizēt plašu sabiedrību, lai tā tiktu ievēlēta, pietiek,

⁴⁵ **Hofferbert R. (ed.),** *Parties and Democracy: Party Structure and Party Performance in Old and New Democracies*, Blackwell Publishers, Oxford, 1998. : pp 24.

⁴⁶ Turpat: pp 25.

⁴⁷ **Biezen I. van** *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East – Central Europe*, Palgrave Macmillan, 2003. : pp 29. – 32.

ja tā spēj uzturēt savu publisko tēlu. Jāņem vērā arī fakts, ka atšķirībā no vecajām demokrātijām, kur partijas, lai gūtu vēlētāju atbalstu centās palielināt savu biedru skaitu, jaunajās demokrātijās tas nav tik nozīmīgs aspekts.

Vēl viens aspekts, kas raksturo politiskās partijas jaunajās demokrātijās ir fakts, kā tās ir ļoti nestabilas, un tās ir demokrātiskās institūcijas, kurām sabiedrība ir izteikusi vismazāko uzticību. Iemesls šādai situācijai ir fakts, ka politiskās partijas jaunajās demokrātijās ir veidojušās atrauti no sabiedrības kopumā. Valstīs, kurās notika pāreja uz demokrātisku režīmu, pastāv ļoti vāja saikne starp politiskajām partijām un sabiedrību. Sabiedrības locekļi bieži vien nespēj sevi identificēt ar kādu konkrētu politisko partiju. Daudzi sabiedrības locekļi labprātāk iesaistās un sevi identificē ar nepolitiskām organizācijām. Atšķirībā no Rietumeiropas valstīm, kurās politiskās partijas ir veidojušās balstoties uz sabiedrību, jaunajās demokrātijās politiskās partijas vairāk ir saistītas ar valsts iestādēm, un sabiedrība to veidošanās procesā nemaz nav iesaistījusies.⁴⁸ Manuprāt, tieši šī iezīme, kas ir raksturīga jaunajām demokrātijām, veicina faktu, ka aizvien tiek veidotas jaunas partijas vai to apvienības, jo tajās nav iesakņojušās sabiedrības atbalsts. Šāda situācija tikai veicina politisko nestabilitāti un mazina politiskās pēctecību.

Vēl viens aspekts, kas jaunām partijām jaunajās demokrātijās, salīdzinot ar vecajām demokrātijām, kur masu partijām, lai tās gūtu lielu sabiedrības atbalstu nācās pielikt lielas pūles, ir pieeja masu medijiem. Jaunajās demokrātijās partijām ir plaša pieeja masu medijiem, kur tās var veidot savu publisko tēlu, tādā veidā sniedzot informāciju vēlētājiem par partijas aktivitātēm un tās līderiem. Mūsdienās partijām, lai informētu vēlētājus par savām programmām un mērķiem ir plaši pieejami dažādi masu mediji – avīzes, radio, televīzija. Līdz ar to ļoti lielu lomu partijas publiskā tēla veidošanā ir partijas līderiem. Īpaši šāda tendence ir jaunajās demokrātijās, kurās visas partijas ir relatīvi jaunas. Līdera loma tajās ir ļoti svarīga, jo tieši līderi ir tie, kas veido partijas tēlu kopumā. Būtībā līderi ir tie, kas caur masu medijiem veido saikni starp partiju un sabiedrību.⁴⁹ Var secināt, ka politisko partiju popularitāti un tēlu sabiedrībā veido masu mediji, jo tie ir galvenie informācijas kanāli, no kuriem sabiedrība tiek informēta par partijas darbību un mērķiem. Arī līderu loma ir ļoti nozīmīga, lai pārliecinātu sabiedrību balsot tieši par kādu konkrētu partiju, tās līderim ir jābūt labam oratoram un ar labu publisko tēlu. Pēdējos gados Latvijā pirms vēlēšanu gaitā televīzijas bieži organizē politisko partiju debates, uz kurām parasti tiek aicināti līderi. Šādas debates apliecina, ka līderiem tiešām ir ļoti liela loma. Debates ne vien palielina līdera lomu, bet, pēc autores domām, arī

⁴⁸ **Biezen I. van** *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East – Central Europe*, Palgrave Macmillan, 2003. : pp 35. – 38.

⁴⁹ Turpat: pp 41. – 43.

slikti ietekmē politisko sāncensību, jo uz šīm debatēm bieži vien tiek aicinātas lielo partiju pārstāvji, tādā veidā, garantējot, ka sabiedrības uzmanība tiks pievērsta tieši šīm partijām.

Politiskās partijas Austrumeiropas valstīs bieži vien ir nepastāvīgas, un tas cieši ir saistīts ar to, ka bieži vien politiskās partijas, kuras ir bijušas ievēlētas vienu vai divas reizes nav paspējušas nostabilizēties un bieži vien tas izskaidrojams, ka politiskā partija nav spējusi izveidot skaidru organizācijas forma un nodefinēt savas idejas un mērķus.⁵⁰

Lai gan politisko partiju ideoloģija ir būtiska politiskās partijas iezīme, tomēr mūsdienās gan Rietumeiropas, gan Austrumeiropas valstīs iezīmējās tendence, ka politiskās partijas atkāpjas no nedaudz no savas ideoloģijas un pieņem citus uzskatus. Tas ir cieši saistīts ar to, ka gan ar politiskajiem, gan ekonomiskajiem, gan sociālajiem un kultūras apstākļiem, kuri ietekmē arī politisko partiju pastāvēšanu un attīstību.⁵¹ Arī, pēc autores domām, šiem apstākļiem ir būtiska nozīme, jo mūsdienu pasaules valstis globalizācijas rezultātā vairs nav noslēgtas teritorijas, strauji pieaug migrācija un valstu ekonomikas ir savstarpēji cieši saistītas. Līdz ar to arī politiskajām partijām ir jāspēj mainīties un atbildēt uz visiem mūsdienu aktuālajiem jautājumiem.

Arī fakts, ka Austrumeiropas valstīs esošajām politiskajām partijām bieži vien ir neskaidra ideoloģija ir skaidrojams ar faktu, ka laiks, kad veidojās politisko partiju sistēmas Austrumeiropas valstīs iezīmējās ar lielām pārmaiņām daudzās sfērās, līdz ar to politiskajām partijām bija būtiski iedziļināties visos šajos jautājumos, kas savukārt veicināja faktu, ka tās mazāku uzmanību pievērsa savai ideoloģiskajai nostājai.⁵²

Kā jau iepriekš tika minēts jaunas partijas veidojas, tad, ja to veidošanai ir labvēlīgi apstākļi. Bieži vien vēlētajū atbalstu jaunai politiskai partijai nosaka fakts, ka vēlētajū ir neapmierināti ar esošajām politiskajām partijām un bieži vien tieši ar valdošajām politiskajām partijām. Austrumeiropas valstīs statistiski jaunas partijas veidojas daudz vairāk nekā Rietumeiropā. Austrumeiropā vidējais rādītājs ir 5.6 partijas pirms vienām vēlēšanām un 19% iegūto balsu skaits vēlēšanās. Savukārt, Rietumeiropā jaunās partija iegūst tikai vidēji tikai 2% vēlētajū balsu.⁵³

Stingri partiju reģistrēšanās noteikumi un neproporcionāli vēlēšanu noteikumi mazina iespējas veidoties jaunām partijām, savukārt, pretēji apstākļi to veicina. Jaunajās demokrātijās

⁵⁰ **Hloušek V., Kopeček L.** *Origin, Ideology and Transformation of Political Parties: East-Central and Western Europe Compared*, Masaryk University, Czech Republic, Ashgate, MPG Books Group, UK, 2010. : pp. 3

⁵¹ Turpat: pp. 9

⁵² Turpat: pp. 9

⁵³ **Tavits M.**, *Party Systems in Making: The Emergence and Success of New Parties in New Democracies*, [atsauce 12.05.2012.]. [tiešsaiste], *British Journals of Political Science*. 2008., vol. 38, pp. 113. – 114.

Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:2103/action/displayFulltext?type=1&fid=1475336&jid=JPS&volumeId=38&issueId=01&aid=1475332&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession>

tas nav vēl tik ļoti saskatāmas, taču ar katrām vēlēšanām izkristalizējas tās partijas, kurām ir lielākas izredzes izdzīvot arī nākotnē. Partijas, kuras ir tikušas ievēlētas vairākkārtīgi ir ar lielāko potenciālu, ka nākotnē tās turpinās pastāvēt, salīdzinoši ar partijām, kuras ir ievēlētas tikai vienu reizi. Līdz ar to var secināt, ka fakts, ka jaunajās demokrātijās demokratizācijas sākuma procesā bija ļoti daudz jauno partiju ir likumsakarīgs, un norāda uz to, ka ar laiku partiju sistēma stabilizēsies, taču neizslēdzot to, ka jaunas partijas, tomēr var parādīties.⁵⁴ Tas arī skaidri redzams Latvijas situācijā, proti, partiju skaits samazinās – daudzas no esošajām apvienojas, citas izbeidz savu darbību, taču vēl joprojām ir vērojama tendence, ka pirms katrām vēlēšanās sevi piesaka jauna partija. Arī pirms 11.Saeimas vēlēšanām tika izveidota jauna partija, un tā iekļuva Saeimā. Tas liecina par to, ka vēlētajī vēl aizvien nav apmierināti ar jau esošajām partijām, tādēļ priekšroku dod jaunizveidotām.

Arī ekonomiskā situācija ietekmē partiju sistēmas attīstību. Ekonomiski grūtos periodos daudz lielākas iespējas ir uzvarēt jaunām partijām, jo vēlētajī ir vīlušies valdošajā varā, tādēļ izvēlēsies vēlēties par jaunām partijām.⁵⁵

Būtisks faktors tam, ka jauna partija tiks ievēlēta ir vēlētajū neapmierinātība ar pie varas jau esošajām partijām. Proti, ja vēlētajī būs neapmierināta ar esošajiem varas pārstāvjiem tie meklēs alternatīvas, tādā veidā radot lielāku iespēju, ka jaunizveidota partija tiks ievēlēta. Neapmierināti vēlētajī daudz biežāk ievēl jaunas partija, nekā apmierināti. Šāda situācijā ievēlot jaunas partijas, tie parāda neuzticību tām, kas pie varas bija iepriekš. Vēlētajū neapmierinātību savukārt parasti nosaka ekonomiskā situācija valstī. Rakstā tiek iezīmēti trīs ekonomiskie radītāji, kas ietekmē vēlētajus – bezdarbs, IKP un inflācija. Vēlētajī, kuri ir neapmierināti ar ekonomisko situāciju valstī bieži vien vēlēšanās veic protesta balsojumu pret pie varas esošajām partijām un ievēl jaunizveidotās partijas.⁵⁶ Ņemot vērā faktu, ka Latvijā un citās Austrumeiropas valstīs notika pāreja no komandekonomikas uz tirgus ekonomiku, kas sākumposmā iezīmēja augstu bezdarbu un lielu inflāciju, radīja apstākļus, kas veicināja iedzīvotāju neapmierinātību ar ekonomisko situāciju, kas veicināja labvēlīgu vidi jaunizveidotām partijām, lai piesaistītu vēlētajū balsis. Arī pēdējo gadu pasaules ekonomiskā krīze vairākās Eiropas valstīs ir radījusi situāciju, ka vēlētajī izvēlas citas politiskās partijas vai kandidātus tādā veidā veicot protesta balsojumu.

⁵⁴ **Tavits M.**, *Party Systems in Making: The Emergence and Success of New Parties in New Democracies*, [tiešsaiste], *British Journals of Political Science*. 2008., vol. 38, pp. 115. – 118. [atsauce 12.05.2012.].
Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:2103/action/displayFulltext?type=1&fid=1475336&jid=JPS&volumeId=38&issueId=01&aid=1475332&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession>

⁵⁵ Turpat: pp. 118.

⁵⁶ Turpat: pp. 118. – 120.

Lai gūtu panākumus vēlēšanās, partijām ļoti svarīgi ir mobilizēt vēlētājus, jo tikai tā partija, kura spēj mobilizēt pietiekoši lielu vēlētāju skaitu var tikt ievēlēta. Viens no veidiem kā to izdarīt ir mobilizēt tos, kuri ir neapmierināti ar pie varas esošo partiju darbību. Jaunām partijām ir iespēja piesaistīt vēlētājus, kuri ir neapmierināti ar valstī pastāvošo politiku, garantējot tiem, ka jaunizveidotā partija mainīs to, kas vēlētājus ir neapmierinājis ievēlēto partiju darbībā. Vēlētāji, kas ir neapmierināti ar pie varas esošajām partijām, bieži vien lielāku uzticību izrāda jaunizveidotajām partijām. Jaunajām partijām Austrumeiropas valstīs

Lai gan Austrumeiropas valstīs veidojas daudz jaunas partijas, tomēr daudzas no tām veidojas jau uz pastāvošo partiju vai to kandidātu bāzes. Proti, liela daļa no jaunizveidotajām partijām veidojas apvienojoties indivīdiem, kuri jau ir bijuši kādā no ievēlētajām partijām un kuriem jau ir politiskā vēsture. Tomēr parasti visas jaunās partijas cenšas norobežoties no iepriekšējās varas, lai gan to pārstāvjiem ir jau ir bijusi saikne ar iepriekš ievēlētajām partijām un sava politiskā vēsture. Visā Austrumeiropas reģionā 90to gadu sākumā kopumā ir izveidojušās 248 jaunas partijas, kas ir ļoti liels skaits.⁵⁷ Līdzīgi kā pārejās Austrumeiropas valstīs arī Latvijā ir vērojama šāda situācija, kad vairāki politiķi, kuri iepriekš ir tikuši ievēlēti no kādas partijas vēlāk iestājas jaunizveidotajā partijā un nākamajās vēlēšanās kandidē no šīs partijas saraksta, tādēļ bieži vien ir vērojama situācija, ka politiskās partijas vairs nav, taču personālijas vēl aizvien tiek pārvēlētas, taču esot jau citas politiskās partijas sastāvā. Šāda situācija savukārt veicina jau iepriekš minēto politisko nestabilitāte un pēctecības trūkumu.

Lai gan politisko partiju sistēma Austrumeiropas valstīs ir nestabila un bieži pirms vēlēšanām parādās jaunas politiskās partijas, tomēr pastāv arī politiskās partijas, kurām izdodas regulāri tikt pārvēlētām. Kāpēc citām izdodas, bet citām nē ir īpaši svarīgs jaunajās demokrātijas, kur bieži vien politiskā partija beidz pastāvēt pēc vienas vai divām reizēm, kad tā ir bijusi ievēlēta. Šis ir ļoti būtisks jautājums, jo stabila politisko partiju sistēma ir viens no būtiskākajiem stabilas demokrātiskas sistēmas stūrakmeņiem.⁵⁸

Viens no iemesliem kāpēc citām politiskajām partijām izdodas ilgākā laika periodā tikt pārvēlētām, bet citām neizdodas, ir fakts, ka jau ievēlētās partijas bieži vien pieņem likumus, kas traucē citām tiks ievēlētām, piemēram, procentu barjera un citus, kas samazina konkurenci jau ievēlētajām partijām. Taču organizāciju teorija socioloģijā, ekonomikā un vadībā uzsver,

⁵⁷ **Tavits M.**, *Party Systems in Making: The Emergence and Success of New Parties in New Democracies*, [tiešsaiste], *British Journals of Political Science*. 2008., vol. 38, pp. 122. – 123. [atsauce 12.05.2012.]. Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:2103/action/displayFulltext?type=1&fid=1475336&jid=JPS&volumeId=38&issueId=01&aid=1475332&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession>

⁵⁸ **Tavits M.**, *Organizing for Success: Party Organizational Strength and Electoral Performance in Postcommunist Europe*, [tiešsaiste], *The Journals of Political Science* 2012., Vol. 74 N. 1: pp 83. [atsauce 12.05.2012.]. Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:2103/action/displayFulltext?type=1&fid=8488706&jid=JOP&volumeId=74&issueId=01&aid=8484448&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession>

ka veiksmē un organizācijas ilgtspēja lielākā mērā ir atkarīga no organizācijas iekšējiem faktoriem nekā ārējiem, kas nozīmē, ka politiskajai partijai, pirmkārt, lai tā spētu ilgstoši pastāvēt ir jāattīstās kā spēcīgai organizācijai, kas nozīmē, ka tai ir jābūt spēcīgam birojam un profesionālam personālam, tai ir jāpiesaista liels biedru skaits un jāattīsta un jānodrošina sadarbība ar dažādu nozaru organizācijām, kuras vēlāk var lieliski izmantot kā vēlētāju segmentu. Taču nemazāk politiskās partijas ietekmē arī ārējie apstākļi, jo politisko partiju darbība ir publiska.⁵⁹ Arī autore piekrīt šiem apgalvojumiem, uzsverot, ka, ja politiskā partija būs spēcīga iekšienē, tai būs lielākas izredzes pārdzīvot dažādus ārējos satricinājumus.

Pastāv uzskats, ka politiskā partija, kura ir spēcīga organizācija spēj efektīvāk mobilizēt vēlētājus, nekā tā kura ir vāja, jo pirmkārt, spēcīgai organizācijai ir vieglāk uzturēt saikni ar savu elektorātu, otrkārt, tā veiksmīgāk spēj nodefinēt savus mērķus, atbildot un sociālpolitiskajām un ekonomiskās vides pārmaiņām.⁶⁰

Viens no būtiskākajiem faktoriem, ko Tavits mani savā rakstā kas partijām ļauj darboties veiksmīgi ir biedri. Viņš uzsver, ka biedriem ir ļoti būtiska loma, jo, pirmkārt, biedri vienmēr būs lojāli partijai un vēlēs par partiju, otrkārt, plašāks biedru skaits politiskajai partijai dod plašāku un dziļāku saikni ar sabiedrību, kā rezultātā ir iespējas paplašināt savu elektorāta loku. Treškārt, biedri ir lieliska priekšvēlēšanu kampaņa, proti, jo plašāks ir biedru skaits, jo partijai vieglāk sasniegt dažādus vēlētāju segmentus klātienē, kas bieži vien ir efektīvāks līdzeklis nekā centralizēta priekšvēlēšanu kampaņa. Ceturkārt, plašs biedru skaits arī nodrošina regulārus finanšu resursus.⁶¹ Biedriem nepārprotami ir būtiska nozīme politiskās partijas dzīvotspējā, jo, pēc autores domām, būtībā biedri ir tie, kuri veido partiju, tās tēlu un reputāciju, kā arī caur biedriem partijai ir iespēja sadarboties ar sabiedrību un tajā pašā laikā arī tieši caur biedriem sabiedrībai ir iespēja nodot informāciju partijai.

Lai politiskā partija spētu efektīvi darboties ir nepieciešams, lai tā savu organizācijas darbību izvērstu arī reģionos, veidojot tur partijas reģionālos birojus. Arī reģionālie biroji tāpat kā biedri var būt lieliska saikne starp partiju un sabiedrību. Reģionālie biroji ir tuvāki un vieglāk sasniedzami iedzīvotājiem. Reģionālie biroji politiskajām partijām ir nozīmīgi, jo, pirmkārt, caur reģionālajiem birojiem partijai ir vieglāk ietekmēt vietējo politiku, kā arī vieglāk atrast jaunus līderus, jo ir iespējas vietējos partijas līderus izvirzīt nacionālam līmenim

⁵⁹ **Tavits M.**, *Organizing for Success: Party Organizational Strength and Electoral Performance in Postcommunist Europe*, [tiešsaiste], *The Journals of Political Science* 2012., Vol. 74 N. 1: pp 83. [atsauce 12.05.2012.]. Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:2103/action/displayFulltext?type=1&fid=8488706&jid=JOP&volumeId=74&issueId=01&aid=8484448&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession>

⁶⁰ Turpat: pp. 84. -85.

⁶¹ Turpat: pp. 85.

un, otrkārt, realizējot vietējo politiku partijai ir lielākas iespējas piesaistīt vietējo elektorātu arī nacionālajās vēlēšanās.⁶²

Taču, lai partija būtu veiksmīga tai nepietiek tikai ar spēcīgu organizāciju, plašu biedru skaitu un lielu skaitu reģionālajiem birojiem, būtiska nozīme ir arī profesionālai komandai, pirmkārt, profesionāla komanda spēs efektīvāk nodefinēt mērķus un programmas, otrkārt, profesionāla komanda ir lielisks papildinājums partijas līderim, kā arī no tās ir iespēja izvirzīt jaunus līderus.⁶³ Arī, pēc autores domām, tas ir būtiski, jo līderis un tam klāt esoša spēcīga komanda ir viens no galvenajiem nosacījumiem, lai politiskā partija veiksmīgi startētu vēlēšanās.

Lai gan kā iepriekš tika minēts organizācijas stiprumam un plašam biedru skaitam ir liela nozīme, lai politiskā partija gūtu panākumus vēlēšanās, tomēr vairāki autori uzsver, ka bieži vien arī spēcīgas partijas ar plašu biedru skaitu zaudē vēlēšanu atbalstu. Viens no iemesliem, kādēļ rodas šāda situācija ir fakts, ka liela organizācija ar lielu biedru skaitu bieži vien ir neelastīga un nespēj mainīties, kā rezultātā tā zaudē savu vēlēšanu atbalstu. Vairākās Rietumeiropas valstīs politiskās partijas zaudē vēlēšanu atbalstu, jo bieži vien nemaz necīnās par uzvaru vēlēšanās un neizvirza augstus mērķus. Savukārt Austrumeiropas valstīs politiskās partijas bieži vien izmanto dārgas priekšvēlēšanu kampaņas, līderus, populistiskus solījumus, kas sākotnēji partijai palīdz iegūt lielu vēlēšanu atbalstu, taču vēlāk šis atbalsts strauji krīt un partija nespēj ilgstoši pastāvēt.⁶⁴

Kā redzams aplūkotajā informācijā politisko partiju sistēma Austrumeiropas valstīs ir veidojusies atšķirīgi kā pārējā Rietumeiropā, taču pastāv arī līdzīgas iezīmes. Viena no galvenajām Austrumeiropas valstu politisko partiju sistēmas pazīmēm ir tā, ka tā ir ļoti nestabila, partijas bieži mainās, apvienojās un atkal tiek veidotas jaunas partijas, tādēļ turpmākajās nodaļās tiks izpētīta, kā ir veidojusies Latvijas politisko partiju sistēma pēc neatkarības atjaunošanas, kāds ir ietekmīgāko partiju dzīves cikls un analīzes ietvaros tiks atspoguļota intervija ar politikas zinātnes profesoru Jāni Ikstenu, kā arī analizēti aptaujas dati par to, kādi ir nozīmīgākie faktori, kas nosaka vēlēšanu izvēli, balsojot par politiskajām partijām vēlēšanās.

⁶² **Tavits M.**, *Organizing for Success: Party Organizational Strength and Electoral Performance in Postcommunist Europe*, [tiešsaiste], *The Journals of Political Science* 2012., Vol. 74 N. 1: pp 86. [atsauce 12.05.2012.]. Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:2103/action/displayFulltext?type=1&fid=8488706&jid=JOP&volumeId=74&issueId=01&aid=8484448&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession>

⁶³ Turpat: pp. 86.

⁶⁴ Turpat: pp. 86.

3. Politisko partiju attīstība Latvijā pēc neatkarības atjaunošanas

Politisko partiju sistēmai nepārprotami ir ļoti liela nozīme ikvienā demokrātiskā sabiedrībā. Līdz ar to arī Latvijā kopš neatkarības atjaunošanas ir aizsākusies politisko partiju attīstība, kas šo gadu laikā nepārprotami ir mainījusies un attīstījusies, piesaistot jaunus spēlētājus un atsijājot jau esošos.

Latvijā tāpat, kā pārējais Baltijas valstīs pēc Padomju Savienības sabrukuma aizsākās pārejas posms no iepriekšējā režīma uz demokrātiju. Šajā procesā viens no svarīgākajiem aspektiem bija jaunas konstitūcijas izveidošana un jaunas demokrātiskas vēlēšanu sistēmas ieviešana. Latvija bija pirmā no Baltijas valstīm, kur tika izveidota konstitūcija. Latvijā tika atjaunota pirms Padomju Savienības pastāvējusī 1922. gadā pieņemtā konstitūcija. Tas bija ļoti svarīgs aspekts Latvijai ceļā uz demokrātiju. Nākamais solis bija demokrātiskas vēlēšanas, kurās tiktu ievēlēts neatkarīgas Latvijas Republikas likumdevējs. Tas aizsākās ar vēlēšanu sistēmas izveidošanu, jaunu politisku partiju veidošanos vai atjaunošanos no pirmskara perioda.⁶⁵

„Kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas ir notikusi pāreja no mažoritārās vēlēšanu sistēmas, kuru izmantoja PSRS laikā uz proporcionālo vēlēšanu sistēmu, kāda bija pirmās Latvijas Republikas laikā 20.gadsimta 20. un 30.gados. Latvijā ir nostiprinājusies daudzpartiju sistēma, tikuši atjaunoti un pilnveidoti vēlēšanu reglamentējošie likumi. Nozīmīgas un mazāk nozīmīgas izmaiņas šajā laika posmā ir arī skārušas visus svarīgākās vēlēšanu sarīkošanas jautājumus – vēlēšanu tiesības, kandidātu sarakstu iesniegšanas un reģistrēšanas kārtību, kandidēšanas tiesības un ierobežojumus, vēlēšanu norisi, rezultātu aprēķināšanu, vēlēšanu komisiju izveidošanu un komisiju lēmumu pārsūdzēšanas procedūras.”⁶⁶ Latvijā ir notikuši virkne dažādu notikumu, kas ir ietekmējuši un veidojuši valsts politiskās sistēmas attīstību un visiem no tām nepārprotami ir liela nozīme, kas saskatāma arī šodien. Tādēļ svarīgi ir izprast visu šo procesu hronoloģiskā secībā.

Politisko partiju sistēma Latvijā veidojās līdzīgi kā pārējās post padomju valstīs. Šajā veidošanās procesā var izdalīt divu etapus. „Pirmajā apvienojas visas nozīmīgākās opozicionārās grupas, lai cīnītos pret komunistiem. Otrajā – no kustības atdalās apvienotās opozīcijas skaidri atšķirīgas frakcijas, un sākas īstā, plurālistiskai sistēmai pienācīga

⁶⁵ **Pettai V. and Kreuzer M.** *Party Politics in the Baltic States* : Social Bases and Institutional Context, American Council of Learned Societies East European Politics and Societies, Volume 13, No. 1. 1999. : pp 149. – 152. [atsauce 12.04.2012.]. Pieejams: <http://www.ist-world.org>

⁶⁶ “*Vēlēšanas un tautas nobalsošanas Latvijā*”, [atsauce 12.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27093.html>

diskusija.”⁶⁷ Šeit skaidri saredzami divi etapi – pirmais etaps jau pilnībā ir noslēdzies, bet otrais vēl aizvien turpinās un pilnveidojās.

„Bet, savukārt, šos partiju sistēmas izveidošanās un attīstības etapus var iedalīt piecos diezgan īsos periodos:

1. neformālo sabiedrisko organizāciju izveidošanās (1986. – 1988. g.);
2. Latvijas Tautas frontes un protopartiju struktūru izveidošanās (1988.gada oktobris – 1990.gada maijs);
3. partiju veidošanās tā saucamā divvaldības laikā (1990.gada 4. maijs – 1991.gada augusts);
4. partiju veidošanās pēc 1991.gada augusta notikumiem (Latvijas neatkarības pilnīga atgūšana) (1991. – 1993.g.);
5. jaunu politisko partiju veidošanās pēc 5.Saeimas vēlēšanām.”⁶⁸

Līdz ar to var secināt, ka politisko partiju sistēmā Latvijā jau sāka veidoties 1986.gadā, parādoties pirmajām neformālajām sabiedriskajām organizācijām, kuras veidoja labvēlīgu augsni, lai veidotos viedokļu daudzveidība iepretim līdz tam laikam pastāvējušajai vienpartijas sistēmai un vienam „pareizajam” valsts diktētajam viedoklim. Šeit ir skaidri redzams, kā ilgstoši pastāvējušais totalitārais režīms, pāraug demokrātijā un pamazām paplašinās politiskā konkurence līdz pat 5.Saeimas vēlēšanām, kad Latvijas politisko partiju sistēmu jau varēja nosaukt par daudzpartiju sistēmu. Jaunu politisko partiju veidošanās, kas ir aizsākusies līdz ar 5.Saeimas vēlēšanās turpinās vēl aizvien un, manuprāt, kamēr vien Latvijā pastāvēs demokrātija un daudzpartiju sistēma, nebeigsies, ko parāda arī katras Saeimas vēlēšanas, ka iezīmējas ar jaunu partiju parādīšanos vai vismaz ar jaunu partiju apvienības parādīšanos, kas savukārt veicina politisko konkurenci, kas liek politiskajām partijām saspringt cīņā par varu un vēlēšanu atbalstu.

Pirmais solis uz daudzpartiju sistēmas veidošanos Latvijā un visā Padomju Savienībā bija Mihaila Gorbačova reformu kurss, kurš ietvēra sevī sabiedrības demokratizāciju un 1988.gadā tas tika definēts kā sociālistiskais plurālisms. Šajā laikā Latvijā darbojās divas ietekmīgas neformālās organizācijas Helsinki – 86 un Vides aizsardzības klubs. Abas šīs organizācijas vēlāk lika pamatus politiskām partijām – no Vides aizsardzības kluba izveidojās – Latvijas Zaļā partija, bet no Helsinki – 86 – Republikāņu partija un Latvijas Atdzimšanas partija.⁶⁹ Tā kā Padomju Savienības laikā jau pastāvēja augsts līdzdalības līmeni, jo ikvienam pilsonim bija iespējas vēlēta likuma noteiktajā kārtībā, taču sāncensības

⁶⁷ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 69. lpp

⁶⁸ Turpat: 69. – 70. lpp

⁶⁹ Turpat: 71. – 72. lpp

nebija vispār un līdz ar šo Mihaila Gorbočova reformu, pēc autores domām, tika ielikti pirmie soļi gan uz daudzpartiju sistēmas veidošanos, gan arī solis tuvāk demokrātijai.

Laika posmā no 1988.gada līdz 1990.gadam izveidojās Latvijas Tautas fronte un protopartiju struktūras. Pirmā šāda tipa organizācija bija Latvijas Nacionālās Neatkarības kustība (LNNK). Šajā laika posmā tika atjaunota arī Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija (LSDSP), tika izveidota Latvijas Kristīgo demokrātu savienība un Latvijas Liberāli demokrātiskā partija.⁷⁰ Nākamais laika posms jau iezīmējās ar pirmo politisko partiju parādīšanos, paralēli jau esošajai un vienīgajai Komunistu partijai. Taču vēl lielāku lomu ceļā uz daudzpartiju sistēmas izveidi nosaka „1990.gada janvārī Krievijas Federācijas Tautas deputātu kongress pieņemtais lēmums atcelt PSRS Konstitūcijas sesto pantu, kas noteica kompartijas vadošo lomu PSRS politiskajā sistēmā. Arī Latvijas PSR Augstākā padome šo normu izslēdza no Latvijas PSR konstitūcijas. Līdz ar to bija sperts svarīgs solis ceļā uz daudzpartiju sistēmas radīšanu.”⁷¹ Pēc šī lēmuma skaidri redzams, ka pirmie soļi ceļā uz daudzpartiju sistēmu tiek oficiāli apstiprināti līdz ar šo pieņemto lēmumu, kas veicina jaunu politisko partiju veidošanos, kā arī pastiprina politisko konkurenci jau oficiāli, mazinot kompartijas lomu Padomju Savienības teritorijā.

Laika posmā no 1990.gada 4.maija līdz 1991.gada 21.augustam Latvijā pastāvēja „divvaldību periods”, kurā konkurējoši darbojās divas varas. Šajā laika posmā vairākas neformālas organizācijas pārauga politiskajās partijās. Partiju veidošanās notika sadaloties organizācijām, tādā veidā rodoties daudzām sīkpartijām. Cits partiju veidošanās veids šajā laika posmā bija caur diskusiju klubiem, kuri vēlāk kļuva par politiskajām partijām. Jāpiemin arī fakts, ka vairumā no šiem klubiem darbojās Latvijas Republikas Augstākās Padomes deputāti, un šo klubu mērķis, veidojot politisko partiju bija ieņemt konkrētu ideoloģisko nišu, piemēram, sociāldemokrātismu, liberālismu, nacionālismu, ekoloģismu utt.. Jāmin arī fakts, ka vairākas partijas 90.gadu sākumā veidojās uz Latvijas Tautas frontes bāzes, kā rezultātā tā saira vairākās partijās, paverot ceļu daudzpartiju sistēmai Latvijā. Taču partijas, kuras veidojās šajā laika posmā bija mazskaitlīgas, elitāras un ar izteiktiem līderiem.⁷²

Šajā laika posmā tika atjaunota arī Latvijas Zemnieku savienība (LZS), kas atšķirībā no citām tā laika partijām bija biedru ziņā bija daudzskaitlīga, aptuveni 2000 biedru. Tika izveidota arī Latvijas Brīvo pilsoņu Konservatīvā partija, kas orientējās uz neokonservatīvismu un radikālā Latvijas Nacionāldemokrātiskā partija. Var teikt, ka šajā laikā galvenais aspekts politiskajām partijām bija etniskā un sociālekonomiskā šķirtne. Jāmin

⁷⁰ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 78. – 80. lpp

⁷¹ Turpat: 80. lpp

⁷² Turpat: 88. lpp

arī fakts, ka jaunā politiskā elite sastāvēja no indivīdiem, kas bija gatavi pāriet no vienas partijas uz otru meklējot labumu, kā arī no vecās padomju nomenklatūras pārstāvjiem.⁷³

Aplūkojot Latvijas politisko partiju sistēmas veidošanās sākumposmu pirms vēl tika atjaunota Latvijas neatkarība, var secināt, kā vairākas no tā laika iezīmēm saredzamas arī mūsdienu politiskajās partijās. Vēl aizvien politiskās partijas Latvijā ir mazskaitlīgas, elitāras un ar izteiktiem līderiem, un, kas būtiski vēl aizvien vērojama tendence tās biedriem pāriet no vienas partijas uz otru. Līdz ar to var secināt, ka sākotnējām tendencēm aizvien liela loma ir arī šodien. Tādēļ, pēc autora domām, lai izprastu pašreizējo situāciju politisko partiju sistēmā, svarīgi ir aplūkot arī tās attīstības gaitu.

Laika posmā, kad Latvijas Republikas neatkarība bija atjaunota politisko partiju sistēma turpināja strauju attīstību, jo šajā laika posmā iepriekš esošās prioritāte Latvijas neatkarības atjaunošana bija sasniegta. Līdz ar to par svarīgākiem jautājumiem kļuva ekonomiskie un sociālie jautājumi, kas turpināja partijas šķelt, kā arī samazināja ierindas biedru skaitu jau esošajās partijās, piemēram, LNNK biedru skaits samazinājās no aptuveni 32 tūkstošiem līdz 3 tūkstošiem.⁷⁴ 5.Saeimas vēlēšanās piedalījās 23 kandidātu saraksti ar dažādām partijām vai partiju apvienībām.⁷⁵

Visi šie iepriekš aprakstītie procesi nepārprotami veicināja politisko partiju sistēmas attīstību Latvijā. Šie procesi deva iespēju veidoties jaunām partijām un to apvienībām, veicinājis politisko konkurenci un līdzdalību, jo ikvienam pilsonim bija iespējas iesaistīties politiskajā partijā vai veidot jaunu. Kā rezultātā ir veidojies politiskais plurālisms. Šie procesi ir ļoti būtiski demokrātiju raksturojošie faktori, jo šeit ir skaidri saredzama gan Dāla minētā līdzdalības, gan sāncensības, kas ir būtiskas demokrātijas pazīmes, un kā tik konstatēts darba teorētiskajā daļā, šīs pazīmes arī ir būtisks faktors, kas veicina politisko partiju sistēmas attīstību.

Lai gan šie procesi bija ļoti nozīmīgi un to rezultātā izveidojās daudzpartiju sistēma Latvijā, tomēr jāatzīmē, ka tajos ir arī savas negatīvās puses, piemēram, fakts, ka partijas bija mazskaitlīgas biedru ziņā, tās biedri bieži mainīja partijas piederību un politisko partiju sistēma bija ļoti sadrumstalota. Vairāki no šiem negatīvajiem faktoriem ir saglabājušies līdz mūsdienām, piemēram, partijas biedru piederības maiņa, kas neveicina politisko atbildību, kā arī nelielais biedru skaits politiskajām partijām, kas savukārt veicina sabiedrības atsvešināšanos no politikas.

„Partiju sistēmas attīstību pēc 5. Saeimas vēlēšanām, savukārt, varētu sadalīt vēl atsevišķo periodos, kuru hronoloģiskos rāmjus nosaka Saeimas vēlēšanas. To rezultātā

⁷³ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 91. – 92. lpp

⁷⁴: Turpat: 95. – 96. lpp

⁷⁵ “5.Saeimas vēlēšanu rezultāti”, [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27737.html>

parasti notiek izmaiņas politisko spēku izvietošanā.”⁷⁶ Starp vēlēšanu posms parasti Latvijas politisko partiju sistēmā iezīmējās ar jaunu politisku partiju vai apvienību parādīšanos, kas veicina politisko konkurenci. Savukārt tai pašā laikā citas partijas vai apvienības beidz savu darbību. Līdz ar to notiek nepārtraukta politisko spēku maiņa. Arī personālijas Latvijas politikā mēdz bieži mainīt politisko piederību vai dibināt jaunas politiskās organizācijas. Taču nepārprotami liela loma šajā procesā ir vēlēšanām un vēlētajiem, no kuriem politiskās partijas ir vitāli atkarīgas, lai tās spētu realizēt savas funkcijas.

Latvijā politisko partiju un to apvienību darbību regulē Politisko partiju likums, kurš nosaka, ka „Partija ir organizācija, kas tiek izveidota, lai veiktu politisko darbību, piedalītos vēlēšanu kampaņā, izvirzītu deputātu kandidātus, piedalītos Saeimas vai pašvaldību domju (padomju), Eiropas Parlamenta darbā, ar deputātu starpniecību īstenotu partijas programmu, kā arī iesaistītos publiskās pārvaldes institūciju izveidē”.⁷⁷ Šis likums būtībā regulē politiskās partijas dzīvi, sākot no tās dibināšanas līdz pat tās likvidēšanai, nosakot tās tiesības un pienākumus.

Savukārt Latvijas Republikas Satversmē politiskās partijas ir minētas 102.pantā, kurš nosaka, ka „Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās”, bet Latvijas Republikas Satversmes 2.pants savukārt nosaka, ka „Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai”.⁷⁸ No šiem diviem Satversmes pantiem izriet, ka Latvijā ikvienam pilsonim ir tiesības gan vēlēties, gan pašam dibināt un iesaistīties politiskajā partijā. Līdz ar to varam secināt, ka jau minētās Dāla demokrātijas pazīmes ir iestrādātas arī Latvijas Republikas pamatlikumā un attiecināmas tieši uz politisko partiju sistēmas veidošanos un vēlēšanu tiesībām, kā tautas suverēnās varas īstenošanas veidu.

Viens no svarīgākajiem faktoriem daudzpartiju sistēmas veidošanā Latvijā bija vēlēšanu sistēmas izvēlēšanās, un tā kā Latvijā tika atjaunota 1922.gada Satversme, līdz ar tās atjaunošanu tika pārmantota arī pirmskara Latvijai raksturīgās partiju sistēmas iezīmes, kas, protams, tika juridiski labotas, novēršot trūkumus un piemērojot to mūsdienām.⁷⁹ Viens no jauninājumiem, kas nebija pirmskara Latvijā ir, piemēram, barjeras ieviešana vēlēšanās, kas automātiski atsijā lielu skaitu politisko partiju no iekļūšanas parlamentā, kas, pēc autores domām, ir pozitīvi, jo veicina lielāku partiju veidošanos un partiju apvienošanos, kā arī veicina politisko atbildību, jo aizvien palielinās tendence, ka izpildvara tiek veidota no

⁷⁶ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 70. lpp

⁷⁷ "Politisko partiju likums", [atsauce 15.04.2012.]. [tiešsaiste], 22.06.2006. *likums*, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=139367>

⁷⁸ "Latvijas Republikas Satversme" 15.02.1922. *likums* ("LV", 43, 01.07.1993.) [stājas spēkā 07.11.1922.] ar grozījumiem [atsauce 15.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980>

⁷⁹ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 98. – 99. lpp

neliela skaita politisko partiju, bet tajā pašā laikā, protams, ir arī vēlētāju daļa, kuru vēlētie pārstāvji netiek Saeimā, kas savukārt ir negatīvs faktors.

„Latvijas konstitūcijā (Satversmē) ir fiksēts, ka Saeima tiek ievēlēta vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās un aizklātās vēlēšanās, kur vispārīgums apzīmē visu valsts pilngadīgo pilsoņu (ar atsevišķiem izņēmumiem) tiesības vēlēties, vienlīdzīgums nozīmē to, ka katram vēlētājam ir tikai viena balss, tiešums - to, ka likumdevēja institūcija tiek ievēlēta nepastarpināti, bez starpniekiem, aizklātums - ka balsojums tiek izdarīts personīgi, nekontrolēti un ka tā saturs netiek izpausts. Latvijas konstitūcijā kā piektais vēlēšanu princips tiek minēta proporcionalitāte. Satversmē ir noteikts fiksēts sadalāmo mandātu skaits (100), kā arī Saeimas darbības ilgums - četri gadi, līdz ar to tiek atzīts vēlēšanu periodiskais raksturs, kas parasti tiek minēts kā obligāts demokrātisku vēlēšanu priekšnoteikums. Satversmē ir noteiktas vēlēšanu tiesības - aktīvās un pasīvās, kā arī norādīts regulāro un ārkārtas parlamenta vēlēšanu laiks un termiņi.”⁸⁰

„Latvijā aktīvās vēlēšanu tiesības jeb tiesības vēlēties ir pilntiesīgiem pilsoņiem, kuri vēlēšanu dienā ir sasnieguši vismaz 18 gadu vecumu. Pilsonības un vecuma cenzus nav vienīgie aktīvo vēlēšanu tiesību ierobežojumi - Latvijā tiesību vēlēties nav personām, kas likumā paredzētajā kārtībā atzītas par rīcības nespējīgām, tiesību nav arī personām, kuras izcieš sodu brīvības atņemšanas vietās, kā arī aizdomās turētajām, apsūdzētajām vai tiesājamajām personām, ja pret tām kā drošības līdzeklis ir piemērots apcietinājums.”⁸¹

„Pasīvās vēlēšanu tiesības piemīt ikvienam konkrētās valsts pilsonim, ja vien tas likumā paredzētajā kārtībā nav atzīts par rīcības nespējīgu vai arī neizcieš sodu brīvības atņemšanas vietā. Latvijā pastāv vairāki pasīvo vēlēšanu tiesību ierobežojumi. Saeimas vēlēšanām nevar pieteikt personas, kuras ir bijušas sodītas par tīšiem noziegumiem un kurām sodamība nav dzēsta vai noņemta, izņemot reabilitētos. Tāpat pasīvo vēlēšanu tiesību nav pilsoņiem, kuri izdarījuši noziegumu nepieskaitāmības stāvoklī vai arī pēc nozieguma izdarīšanas saslīmušas ar garīgu slimību. Deputāta kandidāts nevar būt bijis PSRS, LPSR vai ārvalstu drošības dienestu štata darbinieks, par deputāta kandidātu nevar būt persona, kas pēc 1991.gada 13.janvāra darbojusies Padomju Savienības Komunistiskajā partijā, Darbaļaužu internacionālajā frontē, Vislatvijas Sabiedrības glābšanas komitejā vai citās līdzīga rakstura organizācijās. Gadījumā, ja par deputāta kandidātu ir pieteikts Valsts prezidents, valsts kontrolieris, tiesnesis, prokurors vai militārpersona, tai savs ieņemamais amats ir jāatstāj.”⁸²

⁸⁰ **Ikstens J. un Runcis A.** „Brīvās un godīgās vēlēšanas“ – *Cik demokrātiska ir Latvija: demokrātijas audits*, LU, Sociālo un politisko pētījumu institūts, Stratēģiskās analīzes komisija, LU Akadēmiskais apgāds, Latvijas Universitāte, 2005. – 84. lpp

⁸¹ Turpat: 84. lpp

⁸² Turpat: 84. – 85. lpp

Iepriekšējās trīs rindkopās ir uzskatāmi parādīti svarīgākie vēlēšanu pamatprincipi, kas ir noteikti Latvijas Republikas Satversmē, kā ir norādītas tiesības un ierobežojumi aktīvajām un pasīvajām vēlēšanu tiesībām. Pēc manām domām, ierobežojumi ir objektīvi, ņemot vērā faktu, ka „Latvijas Republika juridiski ir pastāvējusi arī padomju okupācijas gados un ierobežojumos minētās pilsoņu grupas ir darbojušās okupantu interesēs un pretojušās neatkarības atjaunošanai.”⁸³ Līdz ar to uzskatu, ka šie ierobežojumi ir loģiski un vēlēšanu sistēmu Latvijā var definēt kā demokrātisku, jo tajā pastāv iespēja ikvienam pilsonim likuma noteiktajā kārtībā vēlēties vai tikt ievēlētam, vēlēšanas tiek atkārtotas ik pēc noteikta laika periodu, kas dod iespēju nomainīt vai atkal no jauna ievēlēties politiskās partijas. Kopumā var secināt, ka galvenās demokrātijas pazīmes līdzdalība un sāncensība Latvijā tiek ievērotas un noteiktas ar likumu.

Latvija tiek iedalīta piecos vēlēšanu apgabalos – Rīga, Vidzeme, Kurzeme, Zemgale un Latgale. Līdz pat 2010.gada Saeimas vēlēšanām, Latvijā viens kandidāts drīkstēja kandidēt vairākos vēlēšanu apgabalos, taču pēdējās divās Saeimas vēlēšanās likums ir mainīts un katrs kandidāts drīkst kandidēt tikai vienā apgabalā, kas, manuprāt, ir ļoti pozitīvi, jo līdz šim pastāvošā kārtība neveicināja partiju kandidātu atbildību konkrētā apgabala vēlētajū priekšā, kā arī pateicoties jaunajai kārtībai partijai ir nepieciešamība izvirzīt katrā apgabalā citus kandidātus, kas veicina jaunu līderu parādīšanos un politiskās elites pakāpenisku nomaiņu.

Saeimas vēlēšanu kārtību nosaka Saeimas vēlēšanu likums, kurš nosaka, ka kandidātu sarakstus drīkst iesniegt tikai Latvijā reģistrētas politiskās organizācijas vai to apvienības, tām ir jāizstrādā partijas programma, kas nedrīkst pārsniegt 4000 zīmes pēc apjoma. Šī programma bez maksas tiek publicēta un ir pieejama katrā vēlēšanu iecirknī. Katram kandidātam ir jāiesniedz savas valsts valodas prasmes pašnovērtējums un rakstisks apliecinājums, ka uz viņu neattiecas likumā noteiktie pasīvo vēlēšanu tiesību ierobežojumi. Turklāt katrai partijai pirms vēlēšanām ir jāiemaksā drošības nauda 1000 latu apmērā par katru vēlēšanu apgabalu, kurā tā vēlas balotēties, un šī summa partijai tiek apmaksāta tikai tādā gadījumā, ja partijas kandidātu saraksts ir pārvarējis vēlēšanās noteikto 5% barjeru katrā vēlēšanu apgabalā.⁸⁴ 5. Saeimas vēlēšanās šī summa bija 50 minimālo algu apmērā un jāpārvar bija 4% barjera.⁸⁵

⁸³ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 104. lpp

⁸⁴ **Auers D. un Ikstens J.** „Politisko partiju demokrātiskā loma“ – *Cik demokrātiska ir Latvija: demokrātijas audits*, LU, Sociālo un politisko pētījumu institūts, Stratēģiskās analīzes komisija, LU Akadēmiskais apgāds, Latvijas Universitāte, 2005. – 92. lpp

⁸⁵ „*Likumdevējvaras vēsture*”, [atsauce 15.04.2012.]. [tiešsaiste], http://www.saeima.lv/Informacija/likumdeveju_vesture.html

Lai gan teorētiski, Latvijā pastāv plašas iespējas dibināt un iesaistīties politiskajās partijās, tomēr jāatzīst, ka 1000 latu liela drošības nauda par katru vēlēšanu apgabalu ir samērā liela naudas summa, kas veicina to, ka mazām partijām un partijām, kurām nav spēcīgi finanšu resursi varētu būt grūtības iesaistīties šajos procesos. Tas arī spilgti redzams pēdējo gadu tendencēs, kas norāda, ka aizvien lielāku lomu spēlē tieši lielās partijas, dažādas partiju apvienības. Taču neskatoties uz šīm tendencēm var teikt, ka uz katrām vēlēšanām sevi piesaka jauns spēks un gandrīz vienmēr tieši šīm jaunajām partijām ir bijusi liela loma un liels atbalsts Saeimas vēlēšanās. Taču jāatzīmē arī fakts, ka šīs jaunās partijas vienmēr ir bijušas ar jau sabiedrībā zināmiem, spēcīgiem līderiem, kas nepārprotami ir noteikušas to, ka šīs partijas veiksmīgi iekļūst Saeimā un saņem lielu vēlētāju atbalstu vēlēšanās. Līdz ar to var secināt, ka, lai gan likums dod iespējas ikvienam dibināt politisko partiju un piedalīties vēlēšanās, tomēr, lai to izdarītu ir nepieciešami diezgan lieli finanšu resursi, kā arī, lai partija tiktu ievēlēta būtisks faktors ir tās kandidātu atpazīstamība sabiedrībā.

Kopumā var secināt, ka Latvijas politisko partiju sistēmas attīstība ir definējama jau ar 1986.gadu, kad parādījās pirmās neformālās sabiedriskās organizācijas un nākamajos gados notika strauja politisko partiju sistēmas attīstība, kas, protams, bija ļoti pozitīvs faktors, taču ienesa arī negatīvus aspektus, kuri turpina pastāvēt līdz pat mūsdienām. Nākamajā nodaļā tiks aplūkotas Latvijas ietekmīgākās partijas, un tās dzīves cikls.

4. Latvijas ietekmīgāko partiju dzīves cikla analīze

Iepriekšējā nodaļā tika konstatēts, ka Latvijas politisko partiju sistēmā sākusi veidoties jau ar 1986.gadu, kad tika dibinātas pirmās neformālās organizācijas, kuras vēlāk tika dibinātas kā politiskās partijas, kā arī ļoti liela loma bijusi Latvijas Tautas fronteī no kuras vēlāk izveidojās vairākas politiskās partijās, kā arī pirmajām brīvajām vēlēšanām pēc neatkarības atjaunošanas, Satversmes atjaunošanai un vēlēšanu sistēmas izvēlei. Šie un vēl citi faktori nepārprotami ir veidojuši un attīstījuši Latvijas politisko partiju sistēmu. Šajā nodaļā tiks aplūkotas Latvijas ietekmīgāko partiju dzīves cikls, vadoties pēc tā kāda ir bijusi partijas efektivitāte (partijas lietderība), proti, cik tā efektīvi ir izmantojusi savā rīcībā esošos resursus, lai pildītu savas funkcijas. Par pamatu šīm funkcijām esmu izvēlējusies pirmajā nodaļā apkopoto politiskās partijas jēdziena attīstību un tā būtiskākās pazīmes, kuras ietver, ka politiskā partija ir organizācija, kuras mērķis ir varas iegūšana un konkrētu interešu realizēšana. Kā partijas veiksmīga darbība, maģistra darba ietvaros tiek definēta tāda darbība, kuras rezultātā partija ir tikusi pārvēlēta un tā ir nonākusi pie varas, kas garantē to, ka tai ir iespējas realizēt savus mērķus un tā spēj pildīt savas funkcijas.

Lai gan Latvijas politiskajā partiju sistēmā ir bijušas un vēl joprojām pastāv liels skaits politisko partiju, pēc Latvijas Republikas Uzņēmuma reģistra datiem patlaban Latvijā ir reģistrētas 59 politiskās partijas un 17 politiskajām partijām ir uzsākts likvidācijas process⁸⁶, maģistra darba ietvaros tiks aplūkotas tikai lielākās un ietekmīgākās politiskās partijās. Ar lielākajām un ietekmīgākajām politiskajām partijām maģistra darba ietvaros tiek definētas politiskās partijas, kuras ir uzvarējušas kādās no Saeimas vēlēšanās vai tajās ieguvušas lielu vēlētāju atbalstu. Partiju dzīves cikls šī darba ietvaros tiks aplūkots Saeimas vēlēšanu kontekstā, ņemot par pamatu pastāvošo tendenci partijām apvienoties.

Lai efektīvāk veiktu Latvijas politisko partiju dzīves cikla analīzi, ir nepieciešams politiskās partijas sastrukturizēt. Pirmkārt, svarīgi ir noskaidrot, kuras politiskās partijas jau ir noslēgušas savu dzīves ciklu, bet kurām tas vēl turpinās (skatīt Tabulu Nr.5.1.).

⁸⁶ "Politiskās partijas un to apvienības", [atsauce 15.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.ur.gov.lv/partijas.html>

Ietekmīgākās politiskās partijas Latvijā

Partijas, kuras noslēgušas dzīves ciklu	Partijas, kuru dzīves cikls turpinās	Partijas, kuru dzīves cikls turpinās, un tās ir ievēlētas 11.Saeimā
Latvijas Ceļš	Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija	Nacionālā apvienība – Tēvzemei un Brīvībai/LNNK - Visu Latvijai
Demokrātiskā partija – „Saimnieks”	Par Cilvēktiesībām vienotā Latvijā	Zaļo un Zemnieku Savienība
Tautas kustība Latvijai (Zīgerista partija)		Saskaņas centrs
Tautas partija		Vienotība
Jaunā partija		Zatlera reformu partija (Reformu partija)
Latvijas Pirmā partija		

Avots: Autores veidota

Vispirms tiks aplūkotas partijas, kurām dzīves cikls jau ir beidzies. Viena no visietekmīgākajām partijām pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas pirmajos gados bija Latvijas Ceļš (LC), kura 5.Saeimas vēlēšanās ieguva 36 mandātus⁸⁷, un bija pirmā partija, kas ir uzvarējusi Saeimas vēlēšanās pēc neatkarības atjaunošanas. LC sākotnēji izveidojās kā priekšvēlēšanu savienība “Latvijas ceļš”, lai kandidētu 5. Saeimas vēlēšanās. Tā laika vēlēšanu likums atļāva piedalīties vēlēšanās arī vēlēšanu apvienībām un savienībām, kas gan oficiāli nebija reģistrētas kā politiskās partijas, taču pēc visiem principiem atbilda to kritērijiem, līdz ar to apvienībai LC bija iespēja piedalīties šajās vēlēšanās.⁸⁸

Par LC dzimšanu var uzskatīt jau 80.gadu beigas un 90.gadu sākumu, kad sākas veidoties interešu grupa, kuru pārstāvēja Latvijas Republikas Augstākās Padomes deputāti, kuri bija startējuši no Latvijas Tautas frontes un izveidoja tur savu frakciju ar nosaukumu „Satversme”. Vēlāk kopā ar vairākiem ekonomiskās un kultūras elites pārstāvjiem no frakcijas „Satversme” tika izveidota elitāra, taču apolitiska organizācija ar nosaukumu „Klubs 21”.⁸⁹ „Klubs 21” darbības laikā tika piesaistīti vairāki trimdas latvieši, kuri vēlējās iesaistīties

⁸⁷ „5.Saeimas vēlēšanu rezultāti”, [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27737.html>

⁸⁸ Mednis, I. *Politiskās partijas “Latvijas ceļš” izveidošanās un darbība 20.gs 90. gados.*, [tiešsaiste], Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes XII Zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture. VI sējums, I daļa. Daugavpils: Daugavpils Universitātes izdevniecība Saule, 2003.: 120. lpp, [atsauce 15.04.2012.]. <http://www.historia.lv/publikacijas/konf/daugp/012/1dala/mednis.htm>

⁸⁹ Mednis, I. *Politiskās partijas “Latvijas ceļš” izveidošanās un darbība 20.gs 90. gados.*, [tiešsaiste], Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes XII Zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture. VI sējums, I daļa.

Latvijas politiskajā dzīvē. Tika piesaistīta Pasaules brīvo latviešu apvienība ar kuras palīdzību varēja pierādīt kluba uzticību rietumu demokrātiskajām vērtībām. LC kā priekšvēlēšanu savienība tika izveidota 1993.gada februārī, un tā apvienoja tikai nedaudz vairāk kā 100 biedrus, no kuriem trešdaļa bija Augstākās Padomes frakcijas „Satversme” deputāti, bet pārējo vairākumu veidoja trimdas latvieši, kuri pārstāvēja Pasaules brīvo latviešu apvienību. Savienības vēlēšanu sarakstā bija ļoti daudz valstī pazīstamu politiķu, piemēram, Anatolijs Gorbunovs, Valdis Birkavs, Andrejs Pantelējevs, Indulis Bērziņš, Gunārs Meierovics un daudzi citi. Arī Savienības priekšvēlēšanu programma saliedēja un nostiprināja 5.Saeimas vēlēšanu kampaņas laikā iegūtos atbalstītājus un piekritējus. LC programmas galvenais vadmotīvs bija iespējami ātra Latvijas integrācija Eiropas struktūrās – Eiropas Savienībā un NATO. Pārējie uzdevumi bija pakārtoti šim virsuzdevumam. Kā politiskā partija LC tika nodibināta 1993.gada 29.oktobrī, un kā tās pirmais priekšsēdētājs tika ievēlēts Valdis Birkavs.⁹⁰

LC tapšana skaidri iezīmē socioloģijas klasiķa Marka Vēbera teoriju, proti, interešu grupa – politiskais klubs – politiskā partija.⁹¹ LC tapšanas gaitā skaidri saredzams, ka šī priekšvēlēšanu Savienība būs spēcīga organizācija, kas gūs labus rezultātus. Pirmkārt, tas saistīts ar indivīdiem, kuri tika apvienoti šai organizācijā – tie ir sabiedrībai plaši pazīstami, politikā pieredzējuši. Otrkārt, organizācijas tuvās saiknes ar trimdas latviešiem, kas rada pārliecību, ka tā būs uzticama un rietumos to atbalstīs. Treškārt, tās ideoloģija un skaidrie mērķi. Iepretim ilgu laiku pastāvējušajai sociālajai sistēmai, LC sevi definēja, kā liberālu partiju, kas, pēc autores domām, bija viens no tās veiksmes faktoriem, jo vairums iedzīvotāju vēlējās pilnībā nomainīt līdz šim pastāvošo iekārtu un vērtības. Arī skaidri definētais mērķis dalība ES un NATO sakrita ar daudzu vēlētāju redzējumu par Latvijas nākotni.

Partija LC savus brieduma gadus sāka piedzīvot jau 5.Saeimas laikā, kad tā kā vislielākā partija Saeimā veidoja abas valdības šīs Saeimas laikā – Valda Birkava valdību kopā ar Latvijas Zemnieku savienību un Māra Gaiļa valdību kopā ar Tautsaimnieku politisko apvienību. LC kā vislielākā Saeimā pārstāvētā partija abu valdību laikā ieņēma lielu skaitu ministriju valdību. Jāmin arī fakts, ka tieši šajā laika posmā notika grūtais pārejas periods uz tirgus ekonomiku, tika sakārtota likumdošana, izvesta Krievijas armija un pieņemts Pilsonības likums, taču šis laika posms iezīmējās arī ar ļoti negatīvu notikumu, kas bija Baltijas Bankas krīze.⁹²

Daugavpils: Daugavpils Universitātes izdevniecība Saule, 2003.: 120. lpp, [atsauce 15.04.2012.].

<http://www.historia.lv/publikacijas/konf/daugp/012/1dala/mednis.htm>

⁹⁰ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 140. – 141. lpp

⁹¹ Turpat: 139. lpp

⁹² Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007.: 141. – 142. lpp

Pēc Latvijas Bankas datiem 1994. gadā valstī turpinājās attīstīties tirgus ekonomika, palielinājās privātuzņēmēju skaits un inflācija samazinājās līdz pat 26,3%, 1995. gadā tā bija samazinājusies jau līdz 23,1%. Bet bezdarbs turpināja pieaugt un 1994. gadā tas bija 83 946 cilvēki, kas ir 6,5% no visiem ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, bet 1995. gadā bija reģistrēti 83 231 bezdarbnieki jeb 6,6% no visiem aktīvajiem iedzīvotājiem. Lai gan 1995. gadā turpinājās valsts ekonomiskās reformas, tomēr salīdzinot ar 1994. gadu, kurā parādījās tautsaimniecības augšupeja, 1995. gadā negatīvu ietekmi atstāja banku krīze un ieilgušais valsts budžeta kritiskais stāvoklis. Pirms vēlēšanu periods tikai pasliktināja situāciju, jo valdošās partijas aizkavēja tautsaimniecībai svarīgu lēmumu pieņemšanu. Arī IKP bija krities par 1,6%.⁹³ Šāda ekonomiskā situācija iezīmēja periodu pirms 6.Saeimas vēlēšanās un arī LC kā politiskās partijas lejupejas procesu. Lai gan LC bija sācies lejupejas process, tomēr jāatzīst, ka tas nenotika strauji. 6.Saeimas vēlēšanās, kas notika 1995.gada 30.septembrī, LC ieguva 17 mandātus, kas bija otrs labākais rezultāts aiz Demokrātiskās partijas „Saimnieks”, kura ieguva 18 mandātus, kas ir tikai par vienu mandātu vairāk.⁹⁴ Taču, lai gan LC rezultāts bija samērā labs, tomēr salīdzinot ar 5.Saeimas vēlēšanām tas bija pasliktinājies 2,6 reizes. Tomēr neskatoties uz šo samazinājumu LC 6.Saeimas laikā bija visās koalīcijās pārstāvēta, lai gan pati partija neveidoja nevienu šīs Saeimas laikā esošo valdību.⁹⁵

7.Saeimas vēlēšanas LC lejupejas nobremzēja un salīdzinot ar 6.Saeimas vēlēšanām partija bija uzlabojusi savu rezultātu un ieguvusi 21 mandātu, taču atkal palikusi otrajā vietā. Taču neskatoties uz faktu, ka partija bija ieguvusi otro labāko rezultātu šajās Saeimas vēlēšanās, LC veidoja pirmo koalīciju, kuras vadītājs bija Vilis Krištopāns, atstājot opozīcijā jaunizveidoto Tautas partiju, kura vēlēšanās bija ieguvusi vislielāko vēlētajū atbalstu. Nākamo valdību šajā Saeimā veidoja Tautas partijas līderis Andris Šķēle, un LC tajā bija koalīcijas partnere, taču trešā šīs Saeimas valdības veidošana atkal tika uzticēta LC, un tās pārstāvim Andrim Bērziņam, kuras darbība turpinājās līdz pat 8.Saeimas vēlēšanām, kuras izraudzījās liktenīgas LC. Partija šajās vēlēšanās ieguva tikai 4,88% vēlētajū atbalstu un neiekļuva Saeimā.⁹⁶

Taču kopumā vērtējot 5.-7.Saeimas darbības laikā LC loma ir bijusi liela, un partija, skatoties no savas efektivitātes jeb lietderības, ir darbojusies veiksmīgi. To pierāda fakts, ka visu trīs Saeimu laikā partiju ir ņēmusi dalību visās koalīcijās, tā ir veidojusi procentuāli lielāko daļu šajā laikā esošo valdību. No teorētiskā viedokļa šajā laika posmā partija ir

⁹³ „Latvijas Bankas gada pārskats 1995.” [atsauce 20.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.bank.lv/publikacijas/gada-parskats/ievads/2361>

⁹⁴ “6.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27482.html>

⁹⁵ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 142. – 143. lpp

⁹⁶ Turpat: 143. – 144. lpp

veiksmīgi pildījusi savas funkcijas – visā laika periodā tā ir atradusies pie varas, arī darbības ziņā tā ir nemitīgi turpinājusi darboties Rietumeiropas un starptautisko organizāciju virzienā.

LC neapšaubāmi bija varas partija. Laika posmā no 1993.gada līdz 2002.gadam partija bija visu astoņu koalīciju sastāvā, no kurām pusi ir vadījuši LC pārstāvji. „Neviena cita partija nav sasniegusi 1993.gada vēlēšanu rekordu — 36 deputātu vietas parlamentā. Nebūtu pārspīlēti teikts, ka LC vairāk nekā jebkura cita partija vai indivīds ir veidojusi gan mūsdienu Latvijas politikas dabu, gan ietekmējusi politiskās partijas.”⁹⁷

Runājot par partijas ideoloģiju, LC vienmēr sevi ir pozicionējusi kā liberālu partiju, taču tajā pašā laikā ir veidojusi koalīcijas ar dažādu ideoloģiju pārstāvjiem un bieži vien savā darbībā tuvojusies vairāk centram. Lai gan partija savā programmā centās mazināt radikāli liberālo pieeju un aktīvāk pievērsās sociālajiem jautājumiem, tomēr tā piedzīvoja neveiksmi.⁹⁸

Lai gan partija bija piedzīvojusi neveiksmi, kas teorētiski varēja partiju novest pie beigu posma tās dzīves ciklā, tomēr tā izlēma nepārtraukt savu darbību un nākamajās 9.Saeimas vēlēšanās, kuras notika 2006.gada 7.oktobrī partiju kandidēja kopā ar Latvijas Pirmo partiju, iegūstot 10 vietas parlamentā.⁹⁹ Šīs Saeimas darbības laikā strauji mainījās ekonomiskā situācija valstī, straujo ekonomisko izaugsmi pamazām nomainīja ekonomiskā krīze, kas paralēli bija aizsākusies vairākās pasaules valstīs. Šajā situācijā Latvijas valdība vairs nespēja finansēt visas nozares un bija nepieciešamība lūgt Starptautiskā Valūtas fonda palīdzību. Situāciju pasliktināja Parex Bankas krīze, kuras glābšanai bija nepieciešama valdības iesaistīšanās, kā rezultātā banku pārņēma valsts. Tieši šajā laika posmā valdību veidoja LC/LPP ievēlētais pārstāvis Ivars Godmanis. Ivara Godmaņa valdība darbojās laika posmā no 2007.gada 20.decembra līdz 2009.gada 12.martam¹⁰⁰, un tā bija pēdējā reize, kad LC bija valdības sastāvā.

LC pastāvēšanas beigu posms iezīmējās ar 10.Saeimas vēlēšanām, kad tā kandidēja Partiju apvienībā „Par labu Latvijai”, kuras sastāvā ietilpa LPP/LC un TP, kur tā ieguva 8 vietas parlamentā¹⁰¹, un valdības veidošanā tā palika opozīcijā. Pēc 10.Saeimas atlaišanas LC kandidēja atkal kopā ar LPP zem saraksta ar nosaukumu Šlesera reformu partija LPP/LC, taču šīs vēlēšanas partijai izrādījās liktenīgas, un tā netika ievēlēta Saeimā. Pēc šīm neveiksmēm partija piedzīvoja savu beigu posmu, un tās darbība ir izbeigta.

⁹⁷ **Auers D.** „Latvijas ceļa makjaveļiskā pēctece”, 2007. [atsauce 15.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://politika.lv/article/latvijas-cela-makjaveļiska-pectece>

⁹⁸ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 146. – 147. lpp

⁹⁹ „8.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27428.html>

¹⁰⁰ „Latvijas Republikas valdības sastāvs 2007.gada 20.decembris - 2009.gada 12.marts” [atsauce 15.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://mk.gov.lv/lv/mk/vesture/godmana-valdiba-2/>

¹⁰¹ „10.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/29642.html>

Aplūkojot politiskās partijas LC dzīves ciklu, var secināt, ka šī politiskā partija ir piedzīvojusi strauju izaugsmi, pirmajās trīs Saeimas vēlēšanās pēc neatkarības atjaunošanas, tā ir guvusi ievērtības cienīgu vēlētāju atbalstu, veidojusi virkni valdību un piedalījusies valdības veidošanā, kas, manuprāt, liecina, ka šajā laika posmā tā ir efektīvi pildījusi savas kā partijas funkcijas. Beigu posms LC kā politiskās partijas dzīvē, pēc autore domām, raksturojams ar vēlmi izdzīvot apvienojoties ar LPP un vēlāk ar TP vienā sarakstā, taču šī apvienošanās partijai deva tikai īslaicīgu labumu, iegūstot pāris vietas parlamentā un visbeidzot noveda to līdz loģiskām dzīves cikla beigām.

Nākamās partijas, kuras ir noslēgušas savu dzīves ciklu, bet ir guvušas ievērojamu vēlētāju atbalstu 6.Saeimas vēlēšanās ir Demokrātiskā partija „Saimnieks” (DPS), kura ieguva 18 vietas parlamentā un Tautas kustība Latvijai (TKL), kura ieguva 16 vietas parlamentā.¹⁰²

DPS ir veidojusies saplūstot divām atšķirīgām politiskajām partijām – Latvijas Demokrātiskajai partijai un partijai „Saimnieks”. DPS tika dibināta neilgi pirms 6.Saeimas vēlēšanām 1995.gada 22.jūnijā, un tai bija izteikti kreisi populistisks raksturs. DPS savā programmā un priekšvēlēšanu solījumos nevairījās no kreisi orientētām idejām un risinājumiem. „Tā pauda atbalstu lielākai valsts lomai tautsaimniecībā, pieaugošai banku sektora regulācijai, subsīdijām zemniekiem un valsts uzņēmumiem, kā arī būtiski palielināt pensijas un uzlabot attiecības ar Krieviju, kas pēc partijas domām būtu potenciāli labs tirgus Latvijas ražotājiem. Šādi uzskati savukārt lika partijai piesardzīgāk raudzīties uz potenciālo dalību ES un NATO.”¹⁰³

DPS līdzīgi kā citas politiskās partijas vēlētājus centās piesaistīt ar sabiedrībā plaši pazīstamu cilvēku uzvārdiem kandidātu sarakstu augšgalā. Tie bija Ziedonis Čevers, kas bija partijas priekšsēdētājs un galvenais līderis, Alfrēds Čepāns, Dainis Turlais un citi.¹⁰⁴

Pēc uzvaras 6.Saeimas vēlēšanās, partija uzsāka valdības veidošanu ar Ziedoni Čeveru priekšgalā, taču tas cieta neveiksmi un līdz Saeimas atbalstam pietrūka viena balss. Pēc neveiksmīgās valdības veidošanas DPS ņēma dalību Guntara Krasta (TB/LNNK) vadītajā valdībā, taču principu nesaskaņu dēļ ar TB/LNNK un šīs partijas realizēto politiku, DPS atstāja valdību aptuveni gadu pirms nākamajām Saeimas vēlēšanām, kas komplektā ar priekšvēlēšanu solījumu nepildīšanu strauji mazināja partijas popularitāti, kā rezultātā 7.Saeimas vēlēšanās partija citu pilnīgu neveiksmi, iegūstot vien 1,6% vēlētāju balsu.¹⁰⁵

¹⁰² “6.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27482.html>

¹⁰³ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 262. lpp

¹⁰⁴ Turpat: 263. lpp

¹⁰⁵ Turpat: 263. - 264. lpp

Neskatoties uz sakāvi, partija turpināja savu darbību, 1999.gadā tā tika pārdēvēta par Latvijas Demokrātisko partiju, taču vērā ņemamus panākumus Saeimas vēlēšanās neguva un 2005.gada 9.martā Latvijas Demokrātiskā partija tika likvidēta.¹⁰⁶

Aplūkojot DPS dzīves ciklu, var secināt, ka partijai bija labs potenciāls veiksmīgai darbībai – tās sastāvā bija vairāki sabiedrībā pazīstami indivīdi un tai bija 18 vietas 6.Saeimā un, lai gan tai neizdevās izveidot valdību, tomēr tā piedalījās valdības veidošanā, tomēr, partija piedzīvoja strauju vēlēšanu atbalsta kritumu un 7.Saeimā netika ievēlēta. Pēc autores domām, tas izskaidrojams ar DPS izstāšanos no koalīcijas, kā rezultātā partija vairs nespēja pildīt savas funkcijas un programmu.

Līdzīgi kā DPS 6.Saeimas vēlēšanās lielu atbalstu guva vēl viena jaunizveidota politiskā partija ar Joahimu Zīgeristu priekšgalā. Tautas kustība Latvijai tika izveidota 1994.gada 16.novembrī, un tās kodolā bija Joahims Zīgerists ar biedriem, kuri atdalījās no LNNK. TKL jeb Zīgerista partija ir grūti definējama kā kādas konkrētas ideoloģijas pārstāvjiem.¹⁰⁷ Lai gan partija iekļuva 6.Saeimā ar lielu vēlēšanu atbalstu un ieguva 16 vietas parlamentā¹⁰⁸, tomēr tās darbība nebija veiksmīga un partija visu Saeimas laiku darbojās opozīcijā. Jāmin arī fakts, ka no tās frakcijas atdalījās vairāki deputāti, kuri pievienojās DPS un pats Joahims Zīgerists tika atlaists no darba Saeimā par sēžu neapmeklēšanu un valodas nezināšanu.¹⁰⁹

Neskatoties uz 6.Saeimas laikā piedzīvotajām neveiksmēm, TKL kandidēja arī 7.Saeimas vēlēšanās, kurās cieta sakāvi, iegūstot vien 1,7% vēlēšanu atbalstu, un 2003.gadā partijas darbība tika izbeigta.¹¹⁰

Taču neskatoties uz visām neveiksmēm tieši TKL Latvijas vēsturē paliks ar visinteresantākajām priekšvēlēšanu aktivitātēm, kurās ietilpa akcijas ar desiņām, pīrāgiem, sieru un alu, vēlēšanu apmeklēšana Tukumā ar helikopteru un pat sveču un maisiņu ar zemi no Kārļa Ulmaņa kapa vietas dāvināšana vēlētajiem un citām interesantām aktivitātēm.¹¹¹

Taču vērtējot partijas darbību no tās efektivitātes viedokļa, tā bija neveiksmīga. Partijai neizdevās iekļūt koalīcijā, arī darbība opozīcijā nesekmēja vēlēšanu atbalstu un visbeidzot populistiskās un ārišķīgās pirmsvēlēšanu aktivitātes, pēc autores domām, partijas popularitāti ne tikai neveicināja, bet strauji sagrāva. Arī TKL frakcijas deputātu pāriešana uz DPS un Joahima Zīgerista atlaišana no darba Saeimā, pēc autores domām, nelabvēlīgi ietekmēja partijas izredzes nākotnē.

¹⁰⁶ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007.: 266. – 267. lpp

¹⁰⁷: Turpat: 400. lpp

¹⁰⁸ „6.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27482.html>

¹⁰⁹ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 402. lpp

¹¹⁰Turpat: 403. lpp

¹¹¹ Turpat: 403. lpp

Aplūkojot gan DPS, gan TKL dzīves ciklu Saeimas vēlēšanu ietvaros, var secināt, ka to darbība bija īslaicīga un ietvēra tikai vienas Saeimas termiņu. Abas partijas strauji izveidojās, guva labus rezultātus 6.Saeimas vēlēšanās, taču no partijas efektivitātes viedokļa nespēja saglabāt vēlētāju uzticību un efektīvi pildīt partijas funkcijas. Līdz ar to abas partijas piedzīvoja strauju lejupslīdi un savu darbību izbeidza.

Nākamā partija, kuras dzīves cikls jau ir noslēdzies un, kura, pēc autores domām, ir bijusi viena no Latvijas ietekmīgākajām partijām ir Tautas partija (TP). TP tika dibināta neilgi pirms 7.Saeimas vēlēšanām 1998.gada 2.maijā, un par tās dibinātāju un galveno līderi kļuva Andris Šķēle, kurš jau savu darbību politikā bija uzsācis 6.Saeimas laikā vadot divas valdības. Ar savu darbību 6.Saeimas laikā Andris Šķēle jau bija nodrošinājis lielu popularitāti un nostabilizējis savu publisko tēlu. Viņš arī piedāvāja citādu valsts pārvaldīšanas stilu – „pārvaldīt valsti kā uzņēmumu”.¹¹² Tautas partija tika izveidota ne vien balstoties uz ekspremjeru Andri Šķēli, bet „Partijas kodolu veidoja arī politiķi, kas iepriekš bija darbojušies galvenokārt Latvijas Zemnieku savienībā un jau Latvijas Republikas Augstākajā Padomē.”¹¹³

„Pirms 7. Saeimas vēlēšanām partijai jau bija izveidotas spēcīgas reģionālās nodaļas. Īsā laikā A. Šķēlem un viņa tuvākajiem domubiedriem izdevās izveidot organizāciju ar vairāk nekā 1200 biedriem.” Tautas partija ne tikai nodibināja spēcīgas reģionālās organizācijas, bet arī TP Jaunatnes organizāciju, Senioru klubu, Dāmu klubu un pusaudžu klubu, kurā bija iespējas darboties jauniešiem līdz 18 gadu vecumam.¹¹⁴ Šāda aktīva darbība, pēc autores domām, liecināja par to, ka partija vēlas ne vien veiksmīgi iekļūt Saeimā, bet arī nostiprināt savas pozīcijas reģionos, kas tai arī veiksmīgi izdevās. Arī Jaunatnes organizācija, Senioru klubs, Dāmu klubs un pusaudžu klubs bija lielisks partijas solis ceļā uz veiksmi un atbalstītāju palielināšanu.

7.Saeimas vēlēšanās jaunizveidotā TP ieguva vislielāko vēlētāju atbalstu un 24 vietas Saeimā¹¹⁵. TP ideoloģiski var definēt kā labēju, konservatīvu partiju, kura sevi pozicionēja kā partiju, kas konsekventi iestājas par nacionālu valsti, brīvo tirgu un cilvēku personisko atbildību savas un valsts dzīves veidošanā, taču tās labējā izpausme izpaudās ekonomikas politikas stūrakmeņos. TP mērķu kopumā bija līdzīgi Latvijas mērķiem, un tā uzsvēra Latvijas nepieciešamību iesaistīties starptautiskajās organizācijās.¹¹⁶ TP politikā līdzīgi kā citas politiskās partijas ienāca ar skaļiem solījumiem, kas, pēc autores domām, uzrunā jebkuru vēlētāju, proti, „Mēs mīlam šo valsti. Mēs gribam šeit dzīvot un strādāt. Ja pēc

¹¹² **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007.: 184. lpp

¹¹³ „Tautas partija” [atsauce 20.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://politika.lv/temas/7746/>

¹¹⁴ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 185., 193. lpp

¹¹⁵ „Kopējie rezultāti” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.cvk.lv/cgi-bin/wdbcgiw/base/base.vel7.sa3>

¹¹⁶ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 187. – 189. lpp

astoņiem gadiem ikviena ģimene Latvijā, abiem vecākiem strādājot, spēs izaudzināt un izskolot trīs bērnus, mēs zināsim, ka mūsu galvenais mērķis ir sasniegts. Mūsu vērtības ir saprotamas katram - ģimene, morāle, valsts”.¹¹⁷

Lai gan TP guva vislielāko atbalstu 7.Saeimas vēlēšanās, tomēr pirmās valdības veidošanā šīs Saeimas laikā tā netika pieaicināta, taču pēc Viļa Krištopāna (LC) valdības krišanas Tautas partija veidoja valdību Andra Šķēles vadībā un pēc tam bija koalīcijas partnere Andra Bērziņa (LC) valdībā.¹¹⁸

7.Saeimas laikā un jau pirms tās partija bija veiksmīgi nostabilizējusies un turpināja kandidēt 8.Saeimas vēlēšanās, kur tā ieguva trešo labāko rezultātu un 20 vietas¹¹⁹ Saeimā, kas ir tikai par četrām vietām mazāk nekā iepriekšējās vēlēšanās, kurās partija kandidēja pirmo reizi, taču neskatoties uz lielo vēlētāju atbalstu, Eināra Repšes veidotajā valdībā TP tika atstāta opozīcijā, kas, manuprāt, bija saistīts ar to, ka jaunizveidotā Eināra Repšes politiskā partija Jaunais laiks ienāca Saeimā ar mērķi par godīgu politiku, kurā acīmredzot neiederējās TP, taču šīs sākotnējās nesaskaņas abām partijām netraucēja strādāt koalīcijā TP pārstāvja Aigara Kalvīša veidotajā valdībā, no kuras gan Jaunais laiks (JL) vēlāk izstājās. 8.Saeimas laikā TP bija koalīcijas partnere arī Induļa Emša (ZZS) veidotajā valdībā.

TP veidotā Aigara Kalvīša valdība strādāja no 2004.gada 2.decembra¹²⁰ līdz pat 9.Saeimas vēlēšanām, kuras notika 2006.gada 7.oktobrī, kurās Tautas partijai atkal izdevās gūt vislielāko vēlētāju atbalstu un iegūt 23 vietas parlamentā¹²¹, kas ir gandrīz tikpat liels skaits, kuru partijai bija izdevies iegūt 7.Saeimas vēlēšanās. Līdz ar uzvaru vēlēšanās TP droši varēja turpināt vadīt valdību, jo vēlētāji to atbalstīja, pārvēlēdami partiju ar vēl lielāku vieta skaitu nekā iepriekšējā Saeimā. Līdz ar to arī 9.Saeimas pirmo valdību veidoja Aigars Kalvītis. Arī pēc Aigara Kalvīša valdības demisijas TP bija koalīcijas partnera Ivara Godmaņa (LLP/LC) veidotajā valdībā, kuras laikā kā jau tika minēts Latviju piemeklēja ekonomiskā krīze, kas radīja lielu sabiedrības neapmierinātību ar politiskajiem un sociālekonomiskajiem procesiem. Visbeidzot, 9.Saeimu noslēdza Valda Dombrovska (V) vadītais Ministru kabinets, kura sastāvā ietilpa arī TP, taču nesagaidot 9.Saeimas termiņa beigas TP izstājās no koalīcijas un palika opozīcijā līdz pat 10.Saeimas vēlēšanām, kuras arī iezīmēja TP lejupslīdi.

¹¹⁷ “Tautas Partijas priekšvēlēšanu programma 7. Saeimas vēlēšanām” [atsauce 20.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://archive.politika.lv/temas/7321/>

¹¹⁸ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 186. lpp

¹¹⁹ “8.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27428.html>

¹²⁰ “Latvijas Republikas valdības sastāvs 2004.gada 2.decembris - 2006.gada 7.novembris” [atsauce 18.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://mk.gov.lv/lv/mk/vesture/kalvisa-valdiba/>

¹²¹ „9.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27670.html>

10.Saeimas vēlēšanas, kuras notika 2010.gada 2.oktobrī TP kandidēja vienā sarakstā ar LC/LPP ar nosaukumu Partiju apvienība „Par labu Latviju”, kura šajās vēlēšanās ieguva 8 vietas parlamentā.¹²² TP pārstāvētā apvienība visu 10.Saeimas laiku, kas ilga līdz 11.Saeimas ārkārtas vēlēšanām, kuras notika 2011.gada 17.septembrī¹²³ palika opozīcijā un 11.Saeimas vēlēšanās TP vairs nekandidēja. Vēlāk partijas darbība tika izbeigta pilnībā, un tā tika likvidēta.

Aplūkojot TP dzīves ciklu var nešaubīgi teikt, ka tā ir bijusi viena no ietekmīgākajām partijā Latvijā kopš neatkarības atjaunošanas. No 7. – 9. Saeimai partija ir ieguvusi attiecīgi 24, 20 un 23 vietas parlamentā, tā ir veidojusi 3 valdības (Andris Šķēle – 7.Saeimas laikā un Aigars Kalvītis (8. un 9.Saeimas laikā), kā arī bijusi koalīcijas partnere vairākās valdībās. Šo laika posmu arī var definēt, kā partijas brieduma gadus, kad tā efektīvi ir realizējusi savas funkcijas, proti, atradusies pie varas un nezaudējusi savus atbalstītājus. Būtisks faktors TP veiksmei, pēc autores domām, bija arī jaunu līderu izvirzīšana un Andra Šķēles aiziešana no lielās politikas. Taču 10.Saeimas vēlēšanas partijas dzīves ciklā iezīmē strauju lejupslīdi, kas, pēc autores domām, izskaidrojams ar to, ka partija pameta Valda Dombrovska (V) vadīto valdību. Pēc autores domām, partijai šī bija liktenīga kļūda līdzīgi, kā JL, kad tā neilgi pirms 9.Saeimas vēlēšanām pameta Aigara Kalvīša (TP) valdību, tādā veidā garantējot TP lielākas izredzes vēlēšanās. Arī Andra Šķēles atgriešanās politikā nebija veiksmīgs solis un, pēc autores domām, tikai samazināja TP izredzes vēlēšanās, jo partijas kādreizējais līderis bija jau zaudējis sabiedrības uzticību. Visi šie aspekti partijai bija neveiksmīgi, un tā nespēja vairs nokļūt pie varas un atgūt vēlētāju uzticību. Līdz ar to arī partijas dzīves cikls bija noslēdzies, un tā izbeidza savu darbību.

Otra pirms 7.Saeimas vēlēšanās sevi pieteica jaunizveidotā Jaunā partija (JP), kas tika dibināta 1998.gada aprīlī, un kuras galvenie dibinātāji bija Raimonds Pauls, Ainārs Šlesers, Silvija Dreimane un Ingrīda Ūdre. JP sevi definēja, kā centra partiju un par galveno uzdevumu izvirzīja plaša vidusslāņa veidošanu Latvijā. 7.Saeimas vēlēšanās jaunizveidotā JP ieguva 8 vietas parlamentā un tika uzaicināta Viļa Krištopāna (LC) valdībā. Taču 7.Saeimas laiks ieviesa korekcijas partijas sastāvā – no frakcijas tika izslēgti trīs tās biedri, tai skaitā, Ainārs Šlesers, kurš arī tika atlaists no ekonomikas ministra darba Viļa Krištopāna (LC) valdības laikā. Šķelšanos turpināja Raimonda Paula pāriešana uz TP, kā arī Silvijas Dreimanes un Ingrīdas Ūdres aiziešana no frakcijas, kā rezultātā 2001.gadā JP izbeidza savu

¹²² „10.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/29642.html>

¹²³ „11.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/30047.html>

darbību valdībā. 2001. gadā JP sašķēlās, liela daļa tās biedru iestājās Jaunās Kristīgās partijas rindās, vēlāk – Latvijas Pirmajā partijā (LPP).¹²⁴

Lai gan JP dzīves cikls izrādījās gaužam īss, tomēr JP lika pamatus LPP. LPP tika izveidota neilgi pirms 8.Saeimas vēlēšanām 2002.gada 25.maijā, un tajā tika apvienotas Jaunā Kristīgā partija un Kristīgi demokrātiskā savienība, tādā veidā apvienojot visus kristīgos spēkus kopā. LPP kā kristīga partija sevi pozicionēja kā centrisku partiju, kura balstās uz konservatīvām vērtībām. Interesanti, ka tieši LPP savā priekšvēlēšanu aģitācijā atklāja, viņuprāt, „valsts nozadzēju” vārdus, un tie bija Aivars Lembergs un Andris Šķēle – vienīgie Latvijas oligarhi un par savu misiju turpmāk izvirzīja oligarhu ietekmes mazināšanu.¹²⁵ Taču partijas definētā misija vēlāk neliedza partijai kandidēt vienā sarakstā ar Andra Šķēles dibināto Tautas partiju Apvienībā „Par labu Latviju”, kā arī pašam Aināram Šleseram vēlāk tikt nodēvētam par oligarhu.

8.Saeimas vēlēšanās LPP ieguva 10 vietas parlamentā¹²⁶ un bija koalīcijas partnere Eināra Repšes (JL) veidotajā valdībā, kur Ainārs Šlesers ieņēma Ministru prezidenta biedra amatu. LPP kā koalīcijas partnere bija arī pārējās 8.Saeimas valdībās, gan Induļa Emša (ZZS), gan Aigara Kalvīša (TP). Līdz ar to visu 8.Saeimas laiku partija atradās pie varas.

9.Saeimas vēlēšanās LPP startēja kopā ar LC un parlamentā atkal ieguva 10 vietas¹²⁷. 9.Saeimas laikā no LLP/LC ievēlētais Ivars Godmanis, kurš gan pārstāvēja LC veidoja valdību, kā arī partiju apvienība bija koalīcija partnere Aigara Kalvīša (TP) vadītajā valdībā. Savukārt Valda Dombrovska vadītajā valdībā LPP/LC palika opozīcijā. Tā kā Saeimas vēlēšanās LPP kandidēja vienā sarakstā ar LC abu partiju darbības turpmāk bija cieši saistītas un tās izveidoja vienu partiju. Līdz ar to LPP/LC piedzīvoja strauju lejupslīdi, kas jau tika aprakstīta analizējot LC dzīves ciklu. Arī LPP 10. un 11. Saeimu vēlēšanas iezīmēja partijas lejupslīdi, kas noslēdzās ar partijas darbības izbeigšanu.

Analizējot LPP dzīves ciklu var secināt, ka tas bijis samērā īss, taču partija ir piedalījies vairāku valdību veidošanā un LPP biedra Aināra Šlesera personība Latvijā ir palikusi plaši pazīstama, gan ar viņa lielajām ambīcijām un „buldozera” reklāmām, gan ar nokļūšanu oligarha kārtā un spilgtajiem solījumiem. Taču analizējot partijas darbību no tās efektivitātes viedokļa var secināt, ka tā ir veiksmīgi savu darbību realizējusi 8.Saeimas laikā, kur tā ir piedalījies visās šīs Saeimas laikā veidotajās valdībās, kā arī veicinājusi tās līdera Aināra Šlesera popularitāti. Iespējams, ka šīs politiskās partijas straujā lejupslīde saistāma ar to, ka tā apvienojās ar LC un vēlāk kandidēja vienā sarakstā ar TP, veidojot Partiju apvienību

¹²⁴ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 274. – 279.lpp

¹²⁵ Turpat: 318. – 319. lpp

¹²⁶ „8.Saeimas vēlēšana” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27428.html>

¹²⁷ „9.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27670.html>

„Par labu Latviju”, kuras tai laikā jau atradās norieta stadijā, kas veicināja ar straujo LPP lejupslīdi kopā ar šiem politiskajiem spēkiem. Pēc autores domām, ja LPP nebūtu apvienojusies ar šīm politiskajām partijām, iespējams tās dzīves cikls būtu garāks. Pēc autores domām, LPP nespēja izvilkt jau esošo LC un TP norietu, tādā veidā arī saīsinot savas partijas dzīves ciklu.

Latvijas ietekmīgākās partijas, kuru dzīves cikls jau ir noslēdzies ir aplūkotas un kopumā var secināt, ka no visām partijām iezīmējas divas ļoti spilgtas partijas, kas, pēc autores domām, ir ļoti veiksmīgi realizējušas savu esamību pie varas, un tās ir LC un TP, kuras abas veiksmīgi darbojas trīs Saeimu ietvaros. Šīs partijas, pēc autores domām, veiksmīgi izmantoja gan varu, gan līdera talantus, taču apvienošanās ar citām politiskajām partijām tām nenesa veiksmi un tās nespēja apturēt straujo lejupslīdi. Savukārt 6.Saeimas vēlēšanās ievēlētās jaunizveidotās partijas DPS un TKL, pēc autores domām, nespēja veiksmīgi izmantot situāciju, un pirmsvēlēšanu dotie populistiskie solījumi, kuras tā arī partijas nespēja īstenot noveda pie straujas lejupslīdes un nepārvēlēšanas nākamajā Saeimā. Izvērtējot, JP vēlāk LPP dzīves ciklu, jāsecina, ka politiskajai partijai, pēc autores domām, bija potenciāls dzīvot ilgāk, taču lēmums apvienoties ar citām, jau norietējušām partijām bija neveiksmīgs.

Turpmākā darba gaitā tiks aplūkotas politiskās partijas, kuras vēl atrodas kādā no dzīves cikla stadijām. Viena no vissenākajām Latvijas partijām, kas vēl aizvien pastāv, taču, pēc autores domām, jau atrodas norieta stadijā ir Latvijas sociāldemokrātiskā strādnieku partija (LSDSP), kuras dibināšana datējama jau pirms kara periodā. LSDSP ir spējusi darboties arī visus okupācijas gadus, kad tās organizatoriskais centrs tika pārcelts uz Zviedriju un tikai 80.gadu beigās LSDSP legālo darbību atjaunoja Latvijā un piedalījās Latvijas PSR Augstākās Padomes vēlēšanās, kurās tā ieguva 5 vietas.¹²⁸

LSDSP savās biedru rindās neuzņēma nevienu, kas ir bijis Latvijas Komunistiskās partijas biedrs. Līdz ar to šajā partijā dominēja lielākā mērā inteligences pārstāvji, bet mazākā mērā politiķi, kas arī noteica tās vājos panākumus vēlēšanās. 5.Saeimas vēlēšanās LSDSP ieguva vien 0,66% vēlētāju atbalstu.¹²⁹ Arī pārējās Saeimas LSDSP netika ievēlēta. Partija savu darbību ir aktivizējusi pašvaldībās un regulāri tajās tiek ievēlēti tās pārstāvji.

Ņemot vērā, ka maģistra darba ietvaros politiskās partijas dzīves cikls tiek analizēts Saeimas vēlēšanu kontekstā, LSDSP darbība netiks analizēta, jo kopš neatkarības atjaunošanas tā nav darbojusies nevienā Saeimā.

¹²⁸ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 290.lpp

¹²⁹ Turpat: 290. – 291.lpp

Vēl viena politiskā partija, kuras dzīves cikls pamazām tuvojas beigām ir politiskā apvienība „Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā” (PCTVL), kurā ir apvienojušās vairākas partijas, kuras aizstāv Latvijā dzīvojošās krievu minoritātes tiesības. 1998.gadā gatavojoties 8.Saeimas vēlēšanām PCTVL tika izveidota apvienojoties trīs kreisi noskaņotajām partijām – partijai Līdztiesība, Tautas Saskaņas partijai un Latvijas Sociālistiskajai partijai, vēlāk tai pievienojās arī Krievu partija.¹³⁰ Apvienība par saviem galvenajiem mērķiem izvirzīja: veicināt cilvēktiesības, nacionālo minoritāšu tiesības, patiesu sabiedrības integrāciju un cilvēku sociālo aizsargātību.¹³¹ No iepriekš minētajām partijām 5.Saeimā tika ievēlēta Līdztiesība, iegūstot 7 vietas¹³², 6.Saeimā – Tautas Saskaņas partija – 6 vietas un Latvijas Sociālistiskajai partijai – 5 vietas¹³³, bet 7.Saeimā – Tautas Saskaņas partijas sarakstam, kurā jau bija apvienojušās iepriekš minētās partijas, kas izveidoja PCTVL, ieguva 16 vietas¹³⁴ Taču neviena no šīm iepriekš minētajām partijām nepiedalījās nevienā valdības veidošanā iepriekš minēto Saeimu laikā. Taču 16 vietas 7.Saeimā jau bija pietiekoši liels skaits, kas tiem ļāva 7.Saeimas laikā kopā ar citiem opozīcijas partneriem sarīkot divus referendumus: „1999.gadā sakarā ar grozījumiem Likumā par pensijām un sociālajiem pabalstiem un 2000.gadā – pret uzņēmuma „Latvenergo” privatizāciju”.¹³⁵

8.Saeimas vēlēšanās, kurās jau partija startēja zem viena nosaukuma PCTVL, tā guva līdz šim augstākā rezultātu 25 vietas¹³⁶ parlamentā, JL, kas vēlēšanās uzvarēja ieguva tikai par vienu vietu vairāk, kas liecina, ka aktīvā darbība opozīcijā 7.Saeimas laikā bija nostrādājusi veiksmīgi un vēlēšanu atbalsts partiju apvienībai bija strauji pieaudzis. Taču, lai gan PCTVL iegūto vietu skaits parlamentā bija liels, tomēr partija visu Saeimas laiku palika opozīcijā, kas izskaidrojams ar faktu, ka, tā saucamās, „latviskās” partijas nesaredz sadarbību ar tik kreisi radikālu spēku kā PCTVL.

Līdz ar PCTVL ilgstošo atrašanos opozīcijā un konkurējošā spēkā „Saskaņas Centrs” (SC) parādīšanos, kuras sastāvā nu jau ietilpa vairākas PCTVL bijušās pārstāves un to biedri, pirms 9.Saeimas vēlēšanām, PCTVL strauji zaudēja savus atbalstītājus un 9.Saeimas vēlēšanās ieguva tikai 6 vietas parlamentā¹³⁷, kas bija pirmais solis partijas lejupslīdes posmam. 10.Saeimas vēlēšanas savukārt parādīja, ka partijas lejupslīde turpinās, un tā neieklejva Saeimā, arī 11.Saeimas ārkārtas vēlēšanās partija Saeimā neieklejva.

¹³⁰ „Partija, vēsture” [atsauce 28.04.2012.]. [tiešsaiste],

http://www.pctvl.lv/?lang=lv&mode=party&submode=history&page_id=76

¹³¹ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 388.lpp

¹³² „5.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27483.html>

¹³³ „6.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27482.html>

¹³⁴ „Kopējie rezultāti” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.cvk.lv/cgi-bin/wdbcgiw/base/base.vel7.sa3>

¹³⁵ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 389.lpp

¹³⁶ „8.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27428.html>

¹³⁷ „9.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27670.html>

Lai gan pēdējās divās Saeimas vēlēšanās, PCTVL neizdevās iekļūt Saeimā, tomēr tā turpina savu darbību. Pēc autores domām, PCTVL cikls pamazām iet uz beigām, un tas atspoguļojas arī faktā, ka pēdējās 2 Saeimas vēlēšanās partija nespēja pārsniegt 5% barjeru. Visaugstākā punktu savā dzīves ciklā PCTVL sasniedza 8.Saeimas vēlēšanās, kad tā ieguva 25 vietas parlamentā. PCTVL augstais rezultāts, pēc autores domām, saistīts ar tās efektīvo un aktīvo darbību 7.Saeimas laikā, kā arī faktu, ka partijā apvienojās vairākas partijas ar līdzīgiem uzskatiem – tas veicināja vēlētāju balsu nesadalīšanos starp tām. Savukārt lejupslīdes posms, pēc autores domām, iezīmējās ar jauna politiskā spēka parādīšanos SC, kas PCTVL sastādīja konkurenci, jo abās partijās ir izvēlējušās vienu un to pašu vēlētāju segmentu. Arī fakts, ka SC sevi pozicionēja kā mazāk radikālu, veicināja tās popularitāti un PCTVL vēlētāju piesaistīšanu. Arī tas, ka PCTVL nevienu reizi nav izdevies nokļūt koalīcijā un līdz ar to partijai nebija iespējas veiksmīgi realizēt savu programmu neveicināja tās darbības efektivitāti.

Savukārt pārējās politiskās partijas, kuras turpmāk tiks aplūkotas patlaban ir ievēlētas 11.Saeimā.

Viena no tām ir Zaļo un Zemnieku Savienība (ZZS), kura izveidojās neilgi pirms 8.Saeimas vēlēšanām, apvienojoties Latvijas Zemnieku savienībai (LZS) un Latvijas Zaļajai partijai (LZP).

LZS līdzīgi kā LSDSP ir viena no vecajām partijām, kuras darbība tika atjaunota, taču atšķirībā no LSDSP, kuras darbība netika pārtraukta arī okupācijas gados, LZS nācās atjaunot no jauna. LZS veidošanās sākās no LTF Lauku komitejas, kuras vadītājs Jānis Kinna uzskatīja, ka LTF ilgstoši nespēs saglabāt vienotu politisko kustību. Veidojot LZS tika aicināti Latviešu Zemnieku savienības (tāds bija partijas nosaukums starpkaru periodā) vebiedri, kuri atjaunoja Latviešu Zemnieku savienību un citas tā laika zemnieku partijas darbību, apvienojot tās visas un nosaucot par Latvijas Zemnieku savienību. Līdz ar to LZS kļuva par bijušo partiju tiesisko mantinieci.¹³⁸

LZS apvienoja visas zemnieku partijas ar mērķi izstrādāt un īstenot Latvijā agrāro reformu, atjaunot privātīpašumu. Tās galvenie uzdevumi bija „aktīvi līdzdarboties zemniecības atjaunošanā, valsts un pašvaldību iestādēs aizstāvēt zemnieku un citu Latvijas Republikas pilsoņu intereses”. LZS statūti regulāri tika atjaunoti, taču galvenais uzsvars vienmēr tika likts uz zemniecības atjaunošanu un lauku attīstību.¹³⁹

5.Saeimas vēlēšanās LZS saraksts iekļuva Saeimā, iegūstot 12 vietas. Arī pirmā 5.Saeimas valdības veidošana notika piedaloties LZS, un par Valsts Prezidentu tika ievēlēts

¹³⁸ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 339. – 340. lpp

¹³⁹Turpat: 341. – 342. lpp

LZS pārstāvis Guntis Ulmanis. Taču no 1994.gada LZS palika opozīcijā un vairs nepiedalījās valdību veidošanā.¹⁴⁰

6.Saeimas vēlēšanās LZS kandidēja vienā sarakstā ar Latvijas Kristīgo demokrātu savienību un Latgalē Latgales Demokrātiskās partiju, iegūstot 8 vietas parlamentā, no kurām trīs vietas bija LZS pārstāvjiem. Kā vēlēšanu neveiksmi partiju uzsvēra gan nepietiekoši skaļu priekšvēlēšanu kampaņu, gan palikšanu opozīcijā 5.Saeimas laikā pēc Valda Birkava valdības demisijas. Pirms 7.Saeimas vēlēšanām LZS meklēja partnerus, kuriem būtu ideoloģiski tuvāki LZS, taču vēlēšanās kandidēja neapvienojoties ar nevienu citu partiju, kā rezultātā partija Saeimā netika ievēlēta. Vairāki biedri, piemēram, Gundars Bērziņš, Edmunds Krastiņš, Rihards Pīks, Atis Slakteris un Aigars Kalvītis pirms 7.Saeimas vēlēšanām pameta partiju un iekļāvās Tautas Partijas izveidē.¹⁴¹

Pēc 7.Saeimas vēlēšanu neveiksmes partija savu darbību nepārtrauca, bet turpināja aktīvi darboties, ko pierāda 2000.gada LZS politiskajā vadībā organizētais zemnieku pikets un ceļu blokāde robežpunktos, kas piespieda valdību respektēt Lauksaimniecības likumā nostiprinātās zemnieku tiesības.¹⁴²

2002.gada partijas organizētajā kongresā tika pieņemta jauna partijas programma, kurā bija teikts, ka partija darīs visu ne tikai zemnieku, ne tikai Latvijas lauku, bet arī Latvijas reģionu līdzsvarotai attīstībai, izglītības nodrošināšanai, veselības aizsardzībai un nacionālo ideālu nosargāšanai. 8.Saeimas vēlēšanās partija kandidēja vienā sarakstā ar Latvijas Zaļo partiju (LZP), kā rezultātā tika iegūtas 12 vietas parlamentā no kurām 7 bija LZS kandidātiem.¹⁴³

Aplūkojot LZS darbību līdz tā apvienojās ar LZP var secināt, ka partijas dzimšana bija pārlicenoša – tika atjaunota pirmskara Latviešu Zemnieku Savienība apvienota ar citām zemnieku partijām un LZS atzīta par tās tiesisko pēcteci. Pozitīvs fakts ir tas, ka LZS apvienoja visas zemnieku partijas tādā veidā nodrošinot, ka to vēlētāju balsis tiks apvienotas, un tai būs daudz lielākas iespējas iekļūt Saeimā un iegūt vairāk deputātu mandātus, nekā tas būtu tādā gadījumā, ja šīs partijas nebūtu apvienojušās. 5.Saeimas vēlēšanās tika iegūtas 12 vietas parlamentā un veidota valdība kopā ar LC, kā arī tās kandidāts Valsts Prezidenta amatam tika apstiprināts, tomēr pēc aiziešanas opozīcijā partijas darbībā iestājās lejupslīde un pamazām tā zaudēja vēlētāju uzticību. Taču neskatoties uz šo neveiksmi partija neizbeidza savu darbību, bet piedzīvoja nākamo kāpumu, apvienojoties ar LZP un izveidojot ZZS.

¹⁴⁰ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 343. – 344. lpp

¹⁴¹ Turpat: 345. lpp

¹⁴² Turpat: 345. lpp

¹⁴³ Turpat : 345. – 346. lpp

Pirms tālāk tiek aplūkota ZZS darbība un dzīves cikls, tiks dots arī neliels ieskaits LZP attīstībā, kas ir viena no ZZS sastāvdaļām.

LZP ir viena no vissenākajām partijām Latvijā, tās veidošanās ir datējama jau ar 1989.gadu, kur tā sāka veidoties uz Vides aizsardzības kluba bāzes, kurš apvienoja aptuveni 3000 biedrus. Pati partija tika dibināta 1990.gada 13.janvārī.¹⁴⁴ Var teikt, ka LZP ir veidojusies līdzīgi kā LC, balstoties uz interešu grupu.

LZP galvenais vadmotīvs bija rūpes par vidi un kā galvenos partijas uzdevumus tā izvirzīja dabas aizsardzību, nācījas saglabāšanu, tautas garīgās kultūras attīstību, nacionālās būtības saglabāšanu un ekoloģiskās apziņas veidošanu. 5.Saeimas vēlēšanās LZP organizētais saraksts Saeimā neiekļuva, taču 6.Saeimā partija kandidēja kopā ar LNNK, kura ieguva 8 vietas parlamentā no kurām 4 bija LZP, taču tā laika veidotajās valdībās LZP pārstāvji nebija.¹⁴⁵ Pirms 7.Saeimas vēlēšanām izveidotais kopīgais LZP saraksts ar Darba partiju un Kristīgi demokrātisko savienību Saeimā neiekļuva.¹⁴⁶

Kopumā var secināt, ka LZP posms līdz apvienošanās brīdim ar LZS raksturojam kā vājš, partija šai laika periodā ir bijusi ievēlēta tikai vienā no trīs Saeimām, bet nav darbojusies nevienā no valdībām. Taču apvienošanās ar LZS partijai deva iespēja nokļūt pie varas un pat tās pārstāvim Indulim Emsim veidot valdību 8.Saeimas laikā. Pēc autores domām, ja LZP nebūtu apvienojusies ar LZS to būtu piemeklējis līdzīgs liktenis kā daudzas mazās partijas Latvijā, kurām jau visi ir aizmirsuši nosaukumus.

Kā jau tika iepriekš minēts pirms 8.Saeimas vēlēšanām izveidojās jauna partiju apvienība ZZS, kurā ietilpa Latvijas Zemnieku savienība un Latvijas Zaļā partija, un vēlēšanās tā ieguva 12 vietas parlamentā.¹⁴⁷

Taču partiju apvienošana nebūt nebija viegls lēmums – partijām ir dažādas ideoloģijas, LZS ir bijusi slikta pieredze apvienojoties ar citiem politiskajiem spēkiem, nepieciešamība pēc jauniem līderiem arī bija viens no būtiskiem jautājumiem, ko partiju apvienošanas iniciatori uzdeva. Lai piesaistītu jaunus līderus partijas uzrunāja no JP atdalījušos biedrus.

Lai gan apvienošanas lēmums nebija viegls, tomēr partijas, neskatoties uz to dažādo ideoloģija atrada kopīgus mērķus. „Izanalizējot abu partiju programmas, tika atrastas daudzas kopējas nostādnes, kas, spēkus apvienojot, varēja veidot sinerģiju. Piemēram, LZP centrālais jautājums ir ilgtspējīga attīstība. Savukārt LZS uzmanības krustpunktā izvirza Latvijas vienmērīgu apdzīvotību, laukiem tradicionālā dzīvesveida saglabāšanu un gadu

¹⁴⁴ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 429.lpp

¹⁴⁵ Turpat: 430.lpp

¹⁴⁶ „Kopējie rezultāti” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.cvk.lv/cgi-bin/wdbcgiw/base/base.vel7.sa3>

¹⁴⁷ „8.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27428.html>

tūkstošos izkopto lauku iedzīvotāju prasmi iekļauties vidē, to nenoplicinot un nedegradējot, bet gan arvien bagātinot. Sinerģija veidojas, apvienojot šīs centrālās vīzijas, kur Latvijas lauki ir nacionālās identitātes šūpulis un Latvijas vide – garants tautas dzīvotspējai šajā vidē. Sinerģiju saskatījām arī raugoties uz mūsu elektorātu šādā veidā – lauku iedzīvotājs labprāt balso par zemniekiem, savukārt pilsētas iedzīvotājs, sajūtot zaļās vides deficītu un apdraudētību, gatavs balsot par zaļajiem. Līdz ar to abas partijas atrada kopēju mērķi: atjaunot un saglabāt nacionālo kontroli pār Latvijas dabas resursiem, pirmkārt, mežiem, otrkārt, derīgajiem izrakteņiem, ūdeņiem, zivju resursiem u.c. Abas partijas, piemēram, uzskata, ka nav pieļaujama valsts mežu privatizācija.”¹⁴⁸

8.Saeimas laikā ZZS piedalījās visas valdībās un viena no trim tajā laikā esošajām valdībām tika uzticēta veidot ZZS pārstāvim Indulim Emsim, kas nepārprotami nostabilizēja ZZS pozīcijas. Ņemot vērā arī faktu, ka šis laika periods Latvijas ekonomikā iezīmējās ar strauju augšupeju, Latvija iestājās ES un NATO, politiskajām partijām bija izdevīgi atrasties pie varas, jo iedzīvotāji bija apmierināti ar dzīvi, valstī ieplūda ES nauda.

Gatavojoties 9.Saeimas vēlēšanām ZZS savienībai pievienojās politiskā apvienība „Ventspilij un Latvijai”, un par tās premjera kandidātu tika izvirzīts Ventspils mērs Aivars Lembergs¹⁴⁹, kurš savu popularitāte ir iemantojis ne vien Ventspilī, bet arī visā Latvijā. Ar spēcīgu līderi priekšgalā ZZS 9.Saeimas vēlēšanās ieguva lielu vēletāju atbalstu 18 vietas parlamentā¹⁵⁰, kas ir par 6 vietām vairāk nekā 8.Saeimā.

9.Saeimas laikā, kura iezīmējās ar ekonomisko krīzi valstī, ZZS vēl aizvien atradās visās valdībās, un arī pēc TP aiziešanas no Valda Dombrovska valdības, palika koalīcijā.

10.Saeimas vēlēšanās, kuras notika ekonomiskās krīzes laikā ZZS turpināja aizsāktu pirmsvēlēšanu aģitāciju, kuru bija uzsākusi pirms 9.Saeimas vēlēšanām, proti, par premjera kandidātu atkal tika izvirzīts Aivars Lembergs. Vēletāju atbalsts ZZS arī 10.Saeimas vēlēšanas pieauga un šoreiz tā ieguva 22 vietas parlamentā,¹⁵¹ kas ir augstākais rezultāts ZZS vēsturē.

10.Saeimas laikā, kuras mūžs bija nepilnu gadu ZZS atkal bija pie varas, veidojot koalīciju kopā ar Vienotību līdz pat 11.Saeimas ārkārtas vēlēšanām. 10.Saeimas darbība iezīmējās ar Valsts Prezidenta Valda Zatlera rīkojumu Nr.2 „Par 10.Saeimas atlaišanu”, kuras galvenais mērķis bija cīņa ar oligarhiem. Viens no Valda Zatlera nosauktajiem oligarhiem bija ZZS premjera kandidāts Aivars Lembergs, taču ZZS arī pirms 11.Saeimas vēlēšanām, savu politiku nemainīja un turpināja Aivaru Lembergu izvirzīt premjera amatam.

¹⁴⁸ „Zaļo un Zemnieku savienība” [atsauce 25.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.zzs.lv/zzs>

¹⁴⁹ Turpat.

¹⁵⁰ „9.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27670.html>

¹⁵¹ „10.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/29642.html>

Neskatoties uz plašajām diskusijām, sabiedrības neapmierinātību ar oligarhiem un jaunizveidotās eksprezidenta partijas mērķi – cīņu pret oligarhiem, ZZS atkal tika pārvēlēta, taču šoreiz tās atbalsts bija krities, un tā ieguva 13 vietas parlamentā.¹⁵²

Vērtējot ZZS darbību var secināt, ka lēmums apvienoties divām partijām, kuras gan ideoloģiski ir ļoti dažādas, ir bijis ļoti būtisks abām partijām. Apvienošanās rezultātā ZZS veiksmīgi pārvarēja 5% barjeru un tika ievēlēta 8.Saeimā. 8.Saeimas laikā partija efektīvi izmantoja savas iespējas, visu laiku atrodoties pie varas, tādā veidā tikai vairojot savu popularitāti un vēlētajū atbalstu. Arī sadarbība ar politisko apvienību „Ventspilij un Latvijai” un Aivara Lemberga izvirzīšana premjera amatam pirms 9.Saeimas vēlēšanām tikai vairoja ZZS popularitāti, ko tā turpināja nostiprināt 9.Saeimas laikā. Un neskatoties uz valstī esošo ekonomisko krīzi 10.Saeimā partija tika pārvēlēta ar vēl nebijušu augstu rezultātu, iegūstot 22 vietas, kas, pēc autores domām, izskaidrojams, gan ar to, ka partija turpināja premjera kandidātam izvirzīt sabiedrībā plaši populāro Aivaru Lembergu, gan fakts, ka ZZS vienmēr ir sastrādājusies koalīcijā ar dažādām partijām. ZZS veiksmes pamatā, pēc autores domām, bija lieliska tās esošo resursu izmantošana, kas bija gan atrašanās pie varas, gan spēcīgs līderis. Arī fakts, ka tieši šajā laikā notika vairāku līdz šim veiksmīgu partiju noriets (LC/LPP, TP) vairoja ZZS izredzes vēlēšanās.

Savukārt, laika posms pēc referendumā „Par 10.Saeimas atļaišanu” un 11.Saeimas vēlēšanās partijai ir iezīmējis ar lejupslīdi, kas izskaidrojama ar jauna politiskā mērķa – cīņa pret oligarhiem, parādīšanos Latvijas politikas dienaskārtībā. Taču neskatoties uz šo mērķtiecīgo cīņu, ZZS, kuras premjera kandidāts ir oligarhs, vēlētajū atbalsts Saeimas vēlēšanās, pēc autores domām, ir ļoti augsts, kas ir 13 vietas parlamentā.

Nākamā politiskā apvienība, kuras sastāvā esošo partiju aizsākums datējams vēl pirms Latvijas neatkarības atjaunošanas ir Nacionālā apvienība – „Visu Latvijai” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK”. Lai gan viena šīs apvienības daļa partija „Visu Latvijai” (VL) ir jauna, taču pārējo divu dzīves cikls ir gana ilgs.

Vissenākā no Nacionālās apvienības (NA) daļām ir Latvijas Nacionāli konservatīvā partija (LNNK), kura sāka veidoties jau Atmodas laika pašā sākumā. LNNK veidojās kā masu organizācija, kuras mērķis bija Latvijas neatkarības atjaunošana. LNNK bija viena no atmodas laika aktīvākajām masu kustībām ar nacionālistisku ievirzi, tā organizēja dažādus masu pasākumus, skaļi pauda tās mērķus, īsā laika posmā piesaistīja lielu skaitu atbalstītāju, kā arī tiecās pēc varas. Jau 1990.gadā LNNK kandidēja LR Augstākās Padomes vēlēšanās. Bet kā politiska partija oficiāli tā tika nodibināta 1993.gada jūlijā. Lai gan kā masu kustībai LNNK bija liels biedru skaits, tomēr līdz oficiālajai partijas dibināšanai, vairums no tiem no

¹⁵² „11.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/30047.html>

biedriem atdalījās, izveidojot citas politiskās partijas vai pievienojoties kādai citai politiskajai partijai.¹⁵³

5.Saeimas vēlēšanās LNNK palika otrajā vietā aiz LC un ieguva 15 vietas¹⁵⁴ parlamentā, taču visu 5.Saeimas laiku palika opozīcijā. 6.Saeimas vēlēšanās LNNK kandidēja vienā sarakstā ar Latvijas Zaļo partiju un ieguva 8 vietas¹⁵⁵ parlamentā. 6.Saeimas laikā LNNK visu Saeimas laiku atradās koalīcijā un jau jaunizveidotās apvienības TB/LNNK pārstāvis vadīja 6.Saeimas pēdējo valdību, kuras darbība izbeidzās līdz ar jaunas valdības izveidošanu 7.Saeimā.

Arī Apvienība „Tēvzemei un Brīvībai” (TB) ir viena no Latvijas vecākajām partijām, tā tika dibināta 1995.gada janvārī apvienojoties trīs nacionāli orientētām organizācijām – „18.novembra savienībai”, Latvijas nacionālajai apvienībai „Tēvzeme” un Latvijas Nacionālkonservatīvo politisko organizāciju apvienībai „Tēvzemei un Brīvībai”. Vēlāk apvienībai pievienojās arī citas sīkas nacionālistiski noskaņotas organizācijas. TB līdzīgi kā LNNK bija nacionāli noskaņoti, taču daudz radikālāka kā LNNK. TB par savu mērķi līdzīgi kā citas nacionālistiskās organizācijas izvirzīja atjaunot starpkaru perioda Latviju. Pārējās sfērās līdzīgi kā LNNK tā īpaši neatšķīrās no citām politiskajām partijām, tā atbalstīja tirgus ekonomiku, integrāciju Eiropas struktūrās utt., taču kā tās galvenā atšķirība no citiem bija konsekventā nacionālā politika.¹⁵⁶

5.Saeimas vēlēšanās TB tika ievēlēta Saeimā un tā ieguva 6 vietas¹⁵⁷, pirmās valdības veidošanas laikā partija palika opozīcijā, bet Māra Gaiļa valdības laikā TB pārstāvis Vladimirs Makarovs bija Sociālo lietu valsts ministrs, Labklājības ministrijā.¹⁵⁸ 6.Saeimas vēlēšanās TB piedzīvoja strauju augšupeju, iegūstot 14 vietas¹⁵⁹ parlamentā, kas apliecināja, ka nacionālās idejas vēlētājiem vēl aizvien bija būtiskas. Visas 6.Saeimas laikā TB bija koalīcijā un tās pārstāvis Guntars Krasts vadīja pēdējo 6.Saeimas laikā veidoto valdību.

Jau 6.Saeimas laikā 1997.gada 21.jūnijā notika TB un LNNK apvienošana,¹⁶⁰ un 7.Saeimas vēlēšanās abu partiju apvienība ieguva 17 vietas¹⁶¹ parlamentā, kas bija trešais labākais rezultāts aiz TP un LC. TB/LNNK visu 7.Saeimas laiku biju koalīcijā, ieņemot vairākus ministru amatus.

¹⁵³ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 156. – 162. lpp

¹⁵⁴ „5.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27737.html>

¹⁵⁵ „6.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27482.html>

¹⁵⁶ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 169. – 175. lpp

¹⁵⁷ „5.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27737.html>

¹⁵⁸ “*Latvijas Republikas valdības sastāvs 1994.gada 19.septembris – 1995.gada 21.decembris*” [atsauce 15.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://mk.gov.lv/lv/mk/vesture/1994-1995/>

¹⁵⁹ „6.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27482.html>

¹⁶⁰ „*Īsumā par TB/LNNK*” [atsauce 23.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.tb.lv/kas-mes-esam>

¹⁶¹ „*Kopējie rezultāti*” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.cvk.lv/cgi-bin/wdbcgiw/base/base.vel7.sa3>

TB/LNNK panākumus 7.Saeimas vēlēšanās nodrošināja fakts, ka vienlaicīgi vēlēšanās TB/LNNK organizēja referendumu par grozījumiem Pilsonības likumā. Šis likums līdz ar tēzi par latviešu tautas apdraudētību kļuva par TB/LNNK priekšvēlēšanu galveno lozungu. Kaut arī TB/LNNK referendumā zaudēja, toties tai bija izdevies aktivizēt savus piekritējus un iegūt samērā lielu atbalstu Saeimas vēlēšanās.¹⁶² Arī fakts, ka abas partijas, kurām ir līdzīga ideoloģija un mērķi, apvienojās nodrošināja tās veiksmi, jo vēletājiem vairs nebija jāizvēlas par kuru no nacionāli noskaņotajām partijām balsot, līdz ar to bija iespēja gūt lielāku atbalstu un vairāk vietas parlamentā.

Neskatoties uz to, ka TB/LNNK 7.Saeimas laikā piedalījās visās valdības veidošanās, 8.Saeimas vēlēšanās atbalsts partijai bija strauji krities, un tā ieguva tikai 7 vietas¹⁶³ parlamentā, taču neskatoties uz to TB/LNNK tika uzaicināta valdībā, ko veidoja Einārs Repše (JL). Toties pēc šīs valdības krišanas visu atlikušo 8.Saeimas laiku TB/LNNK pavadīja opozīcijā, taču tas partijas popularitāti nekādi neizmainīja un 9.Saeimas vēlēšanās tā ieguva 8 vietas¹⁶⁴ parlamentā, kas ir par vienu vietu vairāk nekā 8.Saeimā, taču atšķirībā no 8.Saeimas laika, 9.Saeimā partija visās valdībās bija koalīcijā.

Aplūkojot TB/LNNK darbību var secināt, ka vislabākos rezultātus tā ir sasniegusi 7.Saeimas laikā, kur tai bija 17 vietas parlamentā, un tā visu 7.Saeimas laiku pavadīja pie varas. Taču līdz ar 8.Saeimas vēlēšanām partijas dzīves ciklā iestājās lejupslīdes periods, kas parauga stagnācijā, kas turpinājās arī 9.Saeimas laikā.

Lai piesaistītu vēletājus un piedāvātu jaunus līderus 10.Saeimas vēlēšanās TB/LNNK kandidēja vienā sarakstā ar partiju „Visu Latvijai” (VL), kura līdzīgi kā TB/LNNK ir raksturojama kā nacionāla partija un, kuras pamatmērķis ir Latvijas kā nacionālas, tiesiskas un pārtikušas valsts attīstība.¹⁶⁵ Taču kandidēšana vienotā sarakstā TB/LNNK veiksmi nenesa no saraksta tika ievēlēti 8 kandidāti¹⁶⁶, kuri pārsvarā bija no VL, ko var nosaukt par VL debiju, taču TB/LNNK jau aizsāko lejupslīdes procesu. Jaunizveidotā TB/LNNK un VL 10.Saeimā palika opozīcijā. Toties VL līdz ar 10.Saeimas vēlēšanām pirmo reizi tika ievēlēta Saeimā.

Taču īstu veiksmi šai apvienībai atnesa referendums par 10.Saeimas atlaišanu un 11.Saeimas ārkārtas vēlēšanas, kurās izveidotā apvienība kandidēja zem nosaukuma Nacionālā apvienība – „Visu Latvijai” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” (NA) un ieguva 14

¹⁶² **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 178. – 179. lpp

¹⁶³ „8.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27428.html>

¹⁶⁴ „9.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27670.html>

¹⁶⁵ “Pamatinformācija par “Visu Latvijai!” [atsauce 30.04.2012.]. [tiešsaiste], http://www.visulatvijai.lv/viewpage.php?page_id=17

¹⁶⁶ „10.Saeimas vēlēšanas”, [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/29642.html>

vietas Saeimā.¹⁶⁷ Pēc ilgām un garām diskusijām NA tika uzaicināta kopīgi veidot Valda Dombrovska trešo valdību. Līdz ar to VL pirmo reizi nonāca pie varas.

Izvērtējot kopumā visu šo partiju darbību un dzīves ciklu, var secināt, ka TB/LNNK, kas darbojas Latvijas politikā jau no 5.Saeimas, piesaistot VL cenšas pagarināt tās dzīves ciklu, kā arī piedāvājot jaunus līderus, noturēt savus vēlētājus. Arī fakts, ka NA ir partija ar nacionālistisku ievirzi garantē, ka tai vienmēr būs savi atbalstītāji, taču tai pašā laikā arī mazina izredzes tai iegūt tik lielu atbalstu, kā tas ir bijis, LC vai TP, toties tās vēlētāji ir pastāvīgāki un ir mazākas iespējas, ka partijai uzradīsies spēcīgs konkurents, kuram būs līdzīga ideoloģija.

Nākamā partija, kuras dzīves cikls vēl aizvien turpinās ir Vienotība (V). Vienotība līdzīgi kā citas aplūkotās partijas ir izveidojusies saplūstot vairākiem politiskajiem spēkiem kopā. Vienotība tika izveidota 2011.gada 6.augustā apvienojoties trīs politiskajām partijām – Jaunajam laikam (JL), Pilsoniskajai savienībai (PS) un Sabiedrībai citai politika. Kā savu uzdevumu Vienotība izvirzīja veidot Latviju par nacionālu, eiropeisku un demokrātisku valsti, kuras sabiedrība būtu izglītota, vesela un droša par nākotni.¹⁶⁸

Visvecākā Vienotības veidojošā partija ir Jaunais laiks (JL), kura tika izveidota 2002.gada 2.februārī.¹⁶⁹ Par JL izveidotāju un līderi kļuva Einārs Repše, kurš ilgu laiku bija Latvijas Bankas prezidents, kā arī darbojies LNNK.

Lai izveidotu politisko partiju tās līderis Einārs Repše to darīja visnotaļ savdabīgā veidā, pieprasot no tautas saziņot tai līdzekļus 900 tūkstošu latu apmērā partijai un 500 tūkstošu apmērā pašam tās līderim Eināram Repšem. Lai veicinātu tautu ziedot nepieciešamos līdzekļus Einārs Repše pie tiem vērsās ar vārdiem: „Mīļie cilvēki – ziedojiet, ja uzskatāt, ka jaunveidojamā partija ir nepieciešama. Atbalstiet to! Balsojiet ar saviem līdzekļiem. Mēs būsīm Tautas algoti politiķi, Tautas apmaksāta partija, kas nenogurstoši strādās Valsts un Tautas labā”. „Tika deklarēts, ka partija tiek veidota uz jauniem pamatiem un īstenos jaunu pieeju valsts pārvaldē. Pamatprincipi – godīgums, profesionalitāte, atklātība. Lēmumiem jābūt skaidriem, saprotamiem un pamatojamiem jebkurā valsts pārvaldes līmenī. Partijas devīze: „Gods kalpot Latvijai!””¹⁷⁰

Vēl viens interesants pasākums, ar kuru izcēlās jaunizveidotā JL notika Doma baznīcā, kura JL kandidāti pirms Saeimas vēlēšanām deva zvērestu kalpot Latvijai tautai, rīkoties saskaņā ar Latvijas likumiem un partijas statūtiem.¹⁷¹

¹⁶⁷ „11.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/30047.html>

¹⁶⁸ „Kas ir Vienotība” [atsauce 27.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.vienotiba.lv/par-mums/>

¹⁶⁹ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 196. lpp

¹⁷⁰ Turpat: 196. - 197. lpp

¹⁷¹ Turpat: 198., 205. lpp

JL pirmsvēlēšanu aktivitātes nodrošināja, ka tā tika ievēlēta 8.Saeimā ar vislielāko vēlētajū atbalstu, iegūstot 26 vietas¹⁷² parlamentā, taču tas bija uz pusi mazāk nekā tās līderis Einārs Repše bija vēlējis un veidojot valdību tās līderim, tomēr koalīcijā nācās aicināt arī citas ievēlētās politiskās partijas. Pēc Eināra Repšes valdības demisijas JL nepiedalījās nākamajā Induļa Emša (ZZS) valdībā, taču pēc šīs valdības krišanas JL kopā ar citiem koalīcijas partneriem atkal nonāca pie varas Aigara Kalvīša (TP) valdībā, taču gadu pirms 9.Saeimas vēlēšanām valdību pameta un nonāca opozīcijā. Šis JL lēmums izrādījās liktenīgs un nākamajās Saeimas vēlēšanās tā tika ievēlēta ar trešo lielāko vēlētajū atbalstu, iegūstot 18 vietas parlamentā. 9.Saeimas laikā JL turpināja būt opozīcijā līdz brīdim, kad ekonomiskās krīzes un politiskās spriedzes rezultātā krita Ivara Godmaņa (LPP/LC) valdība. No tā brīža Ministru Kabinētu sāka vadīt JL pārstāvis Valdis Dombrovskis.

Šajā laika periodā arī JL piedzīvoja šķelšanos, no tās atdalījušie biedri izveidoja politisko partiju Pilsoniskā savienība, ar kuru, tomēr vēlāk tika apvienoti spēki pieaicinot arī no TP atdalījušos Artā Pabrika un Aigara Štokenberga izveidoto politisko partiju Sabiedrība citai politikai, tika izveidota apvienība Vienotība, kura vēlāk tika dibināta kā politiskā partija.

Neskatoties uz JL neveiksmēm un popularitātes mazināšanos tā tomēr spēja atjaunot vēlētajū uzticību, izveidojot jaunu konkurētspējīgu partiju kopā ar tās kādreizējiem biedriem un to izveidoto PS, pieaicinot arī jaunizveidoto Sabiedrību citai politikai. Arī fakts, ka JL vadībā tika izveidota valdība, kura nostrādāja līdz 10.Saeimas vēlēšanām un centās izvest valsti no ekonomiskās krīzes radīja labvēlīgus apstākļus jaunizveidotās Vienotības popularitātes veicināšanai. Kā rezultātā 10.Saeimas vēlēšanās Vienotība guva pārliecinošu uzvaru un 33 vietas Saeimā, kas ir otrais augstākais rezultāts kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas. Vairāk vietas izdevies iegūt ir tikai LC 5.Saeimas vēlēšanās, iegūstot 36 vietas. 10.Saeimas laikā Ministru kabinetu turpināja vadīt Valdis Dombrovskis.

Kā jau tika minēts 10.Saeimas mūžs bija ļoti īss, 2011.gada 23.jūlija referendumā tika nobalsots par tās atlaišanu. 11.Saeimas vēlēšanās Vienotības atbalstītāju skaits samazinājās, un tā ieguva trešo labāko rezultātu un 20 vietas parlamentā, kas izskaidrojama ar to, ka pirms 11.Saeimas parādījās jauns politiskais spēks, kuru izveidoja eksprezidents Valdis Zatlers.

Kopumā vērtējot JL un vēlāk Vienotības darbību var secināt, ka tā veiksmīgi apturēja tās sākušos lejupslīdi, izveidojot valdību 9.Saeimas noslēguma posmā, kā arī izveidojot Vienotību, kuras veiksmi pastiprināja Valda Dombrovska personība, kā arī partijas personālījas, kurās ietilpa ne tikai jau popularitāti ieguvušie JL pārstāvji, bet arī citi sabiedrība atpazīstami indivīdi tādi kā Andrejs Judins, Lolita Čigāne u.c.

¹⁷² "8.Saeimas vēlēšanas" [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27428.html>

Nākamā politiskā partija, kura pārsteidz ar lielo vēlētāju atbalstu, taču līdz šim vēl nav darbojusies nevienā koalīcija ir politisko partiju apvienība Saskaņas centrs (SC). SC kā politisko partiju apvienība pirmo reizi parādījās pirms 9.Saeimas vēlēšanām, kur tā ieguva 17 vietas¹⁷³ parlamentā. SC tika dibināta 2005.gadā, apvienojot piecas kreisas, kreisi centriskas un centriskas partijas – Daugavpils pilsētas partiju, Tautas saskaņas partiju, Politisko partiju „Jaunais centrs”, Latvijas Sociālistisko partiju un Sociāldemokrātisko partiju. Par SC līderiem tiek uzskatīti Nils Ušakovs un Jānis Urbanovičs. Kā SC augstākās prioritātes un vērtības tiek uzsvērtas cilvēka veselība, ģimene, darbs, starpetniskā saskaņa, Latvijas politiskā un ekonomiskā neatkarība. SC mērķis ir „sociāli atbildīgas valsts politikas īstenošana un sociāli atbildīgas ekonomikas izveidošana, kas jebkuros ārpolitikas, ārējās ekonomikas nosacījumu apstākļos un nemainīgi sekojot mūsu vērtībām, nodrošinātu ilgtermiņa noturīgu sabiedrības attīstību un katra valsts iedzīvotāja labklājību”.¹⁷⁴

Divas no SC veidojošajām partijām Latvijas politikā darbojas jau no 1994.gada un abas no tām ir darbojušās arī iepriekš minētās PCTVL sastāvā.

Viena no tām ir Latvijas Sociālistiskā partija (LSP) tika dibināta 1994.gada 15.janvārī, balstoties uz kustības „Līdztiesība” bāzes¹⁷⁵, kura jau kandidēja 5.Saeimas vēlēšanās un ieguva 7 vietas¹⁷⁶ parlamentā. Tās priekšsēdētājs bijušais Latvijas Komunistiskās partijas Centrālkomitejas pirmais sekretārs Alfrēds Rubiks. 6.Saeimas vēlēšanās no partijas tika ievēlēti pieci kandidāti.¹⁷⁷

LSP būtu uzskatāma par Latvijas Komunistiskās partijas pēcteci, jo daudzi tās biedri ir bijušie komunistu, kas kļuvuši par sociālistiem (nevis – nacionālistiem kā citviet Austrumeiropā). Par to liecina ne vien LSP idejiskā platforma, bet arī partijas nepārtrauktais politiskais atbalsts Alfrēdam Rubikam. LSP ir Krievijas kompartiju savienības asociācijas biedre kopš tās dibināšanas 1994.gadā. LSP pieredzes apmaiņa notiek arī ar Grieķijas un dažu citu Eiropas valstu komunistiskajām partijām. Partijas devīze ir „Par sociālo aizsardzību un vienādām tiesībām visiem!”. 7.Saeimas un 8.Saeimas vēlēšanās LPS piedalījās PCTVL sastāvā, iegūstot 4 mandātus abās reizēs.¹⁷⁸

Otra ir Tautas saskaņas partija (TSP), kas dibināta vienā laikā ar iepriekš minēto LPS. Tā dibināta 1994.gada 5.februārī uz „Latvijas atbalsta fonda” pamata un par tās priekšsēdētāju tika apstiprināts Jānis Jurkāns. Partijas devīze bija „Miers baro, nemiers posta”. TSP sevi pozicionēja sevi kā tautas partiju, brīvības un sociālas atbildības partiju.

¹⁷³ „9.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27670.html>

¹⁷⁴ “Par mums – Memorands”, [atsauce 02.05.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.saskanascents.lv/lv/par-mums/>

¹⁷⁵ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 198., 367. lpp

¹⁷⁶ “5.Saeimas vēlēšanas”, [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27737.html>

¹⁷⁷ Mednis I. *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. : 198., 368. lpp

¹⁷⁸ Turpat: 198., 368. lpp

TSP uzskatīja, ka Latvija vēl nav izveidojusies par tiesisku valsti. TSP uzskatīja, ka pilsonība jāpiešķir visiem, kas pēdējos desmit gadus dzīvojuši Latvijā un pārzina latviešu valodu sarunvalodas līmenī, atskaitot pensionārus, un izteikuši uzticību pastāvošajai iekārtai.¹⁷⁹

6.Saeimas vēlēšanās TSP ieguva 6 vietas parlamentā un bija pēdējā partija, kas pārvarēja 5% barjeru.¹⁸⁰ 7.Saeimas vēlēšanās TSP ieguva 16 vietas¹⁸¹ parlamentā, taču neskatoties uz to, ka vēlētāju atbalsts partijai bija palielinājies, tomēr tas nebija iemesls, lai labējās partijas sadarboties ar TPS, un tā palika opozīcijā. Savukārt, 8.Saeimas vēlēšanās TSP kandidēja partiju apvienību sarakstā zem nosaukuma PCTVL, kurš ieguva 25 vietas¹⁸² parlamentā, taču kārtējo reizi kreisā partija visu Saeimas laiku pavadīja opozīcijā.

Lai gan 9.Saeimas laikā SC visu laiku pavadīja opozīcijā, tomēr ekonomiskās krīzes rezultātā liela daļa Latvijas iedzīvotāju bija neapmierināti ar valdošajām partijām, kas veicināja SC popularitāti. Arī priekšvēlēšanu reitingi līdz pat vēlēšanām norādīja SC, kā populārāko partiju, taču Saeimas vēlēšanu dienā, tomēr vadībā izrāvās Vienotība, SC paliekot otrajā vietā un iegūstot 29 deputātu vietas parlamentā,¹⁸³ taču arī šoreiz SC palika opozīcijā.

Referendums par 10.Saeimas atlaišanu un 11.Saeimas ārkārtas vēlēšanās SC izrādījās ļoti veiksmīgas, un partijas atbalstītāju skaits bija pieaudzis vēl nebijušā apmērā, kā rezultātā SC guva uzvaru Saeimas vēlēšanās un ieguva 31 deputāta vietu parlamentā.¹⁸⁴ Taču augstais rezultāts arī šoreiz SC nepalīdzēja nonākt pie varas. Pēc ilgstošām diskusijām, jaunās valdības veidošana tika uzticēta veidot Valdim Dombrovskim (V), kas savukārt izraisīja ne mazāk diskusijas, pieaicinot kā otro koalīcijas partneri jaunizveidoto Zatlera Reformu partiju (ZRP), abas partijas ilgstoši nevarēja vienoties par trešā koalīcijas partneri, izvēloties starp SC un NA. Pēc ilgām un smagām diskusijām ne vien starp Vienotību un ZRP, bet visā sabiedrībā kopumā, kā trešais koalīcijas partneris tika izvēlēta NA, kā rezultātā SC atkal palika opozīcijā.

Visbeidzot, pēdējā un jaunākā no Latvijas politiskajām partijām, tika izveidota pavisam nesen pirms 11.Saeimas ārkārtas vēlēšanām. Zatlera Reformu partija (ZRP) (nesen pārdēvēta par Reformu partiju) tika izveidota pēc eksprezidenta Valda Zatlera iniciatīvas. „ZRP ir centriska, jo uzstāj, ka valsts attīstībai nepieciešama politika bez etniskā dalījuma. Taču pats

¹⁷⁹ **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007.: 198., 376. lpp

¹⁸⁰ „6.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27482.html>

¹⁸¹ „Kopējie rezultāti” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://www.cvk.lv/cgi-bin/wdcbgiw/base/base.vel7.sa3>

¹⁸² „8.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/27428.html>

¹⁸³ „10.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/29642.html>

¹⁸⁴ „11.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/30047.html>

galvenais centriskuma balsts ir nostādne, ka turpmākajai valsts politikai jāievieš līdzsvars valsts attīstībā. ZRP mērķis ir īstenot „Latvija 2030” (Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija „Latvija 2030”) divdesmitgades mērķus — ilgtspējīga sabiedrība ar demogrāfiski līdzsvarotu vismaz 2 miljoni lielu tautu, kas ir pārtikusī (IKP uz vienu personu — vismaz 27 000 EUR gadā) un ar lielāku sociālekonomisko vienlīdzību (Džini indeksu 0.30 – tuvinātu Skandināvijas valstu rādītājiem).”¹⁸⁵ Taču kā neoficiālais, bet bieži izskanējušais ZRP, un tās līdera Valda Zatlera mērķis ir cīņa ar oligarhiem.

ZRP 11.Saeimas vēlēšanās ieguva 22 vietas parlamentā,¹⁸⁶ un patlaban ir viena no valdošajām partijām. ZRP kā partijas dzīve tikai nesen ir sākusies un nākamās vēlēšanas būs tās, kuras notiks, vai ZRP tiks pārvēlēta, vai tā būs saglabājusi līdzšinējo vēlēšanu atbalstu vai, tomēr būs sācies partijas dzīves cikla lejupslīde.

Aplūkojot politisko partiju sistēmas attīstību Latvijā un atsevišķu partiju dzīves ciklu var secināt, ka iezīmējas trīs izteiktas varas partijas, kuras pakāpeniski viena otru ir nomainījušas. Sākotnēji tā bija LC, vēlāk parādījās TP un LC iesākās lejupslīde, visbeidzot JL un no tās izveidotā Vienotība. Visas šīs trīs partijas un Vienotība arī patlaban ir ilgstoši bijušās pie varas un veidojušas vairākas valdības. Arī vēlēšanu segments, manuprāt, visām partijām ir izvēlēts viens – visas šīs partijas varētu nodefinēt kā „catch – all” partijas, kuras koncentrējās uz visu vēlēšanu loku, tām ir spēcīgi līderi un tās, manuprāt, ir efektīvi izmantojušas atrašanos pie varas. Lai gan šīm partijām ir samērā daudz līdzīgu pazīmju, tomēr, lai gūtu vēlēšanu atbalstu tās ir izmantojušas efektīvus mērķus, lai piesaistītu vēlēšanu un nonāktu pie varas – LC tas bija integrācija ES un NATO, TP – vadīt valsti kā uzņēmumu un cīņa ar bezdarbīgajām partijām un JL – godīga politika un korupcijas mazināšana. Līdz ar to var teikt, ka visas šīs partijas ir izmantojušas savā laikā aktuālus jautājumus, lai uzrunātu vēlēšanu, kas komplektā ar spēcīgu līderi (TP un JL) un veiksmīgu priekšvēlēšanu kampaņu ir garantējušas panākumus vēlēšanās. Arī pēc vēlēšanām partijas ir veiksmīgi noturējušas savu popularitāti, izmantojot iespēju nokļūt pie varas gan veidojot valdības, gan esot koalīcijā. Līdzīgi politikā ienāca arī ZRP, skaidri definēts mērķis, spēcīgs līderis un veiksmīga priekšvēlēšanu kampaņa, kā arī līdzīga vēlēšanu segmenta izvēle kā iepriekš minētajām partijām, arī ZRP ir guvusi lielu vēlēšanu atbalstu Saeimas vēlēšanās, taču, vai tās darbība būs tikpat veiksmīga kā iepriekš minētajām partijām parādīs nākamās Saeimas vēlēšanas, kā arī partijas darbība šīs Saeimas laikā.

Savukārt ZZS un NA partiju dzīves cikls norāda, cik nozīmīgs solis ir bijis vairāku partiju apvienošanai, kā rezultātā partijai ir izdevies piesaistīt vēlēšanu, nonākt pie varas un

¹⁸⁵ „Reformu partija programma” [atsauce 03.05.2012.]. [tiešsaiste], <http://reformupartija.lv/programma/#p3>

¹⁸⁶ „11.Saeimas vēlēšanas” [atsauce 10.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/30047.html>

saglabāt vēlētāju atbalstu ilgstošā laika periodā. Arī fakts, ka šīs partiju apvienības, lai gan ir vairākkārtīgi atradušās pie varas, tomēr nav bijušas izteiktas līderes, ir faktors, kas ir veicinājis to ilgstošo darbību. Vēl viens svarīgs faktors, kas ir noteicis, ka tieši šīm partijām ir ilgs dzīves cikls, un tās vēl aizvien tiek pārvēlētas ir vēlētāju segmenta izvēle. Abas partijas ir izvēlējušās konkrētu vēlētāju segmentus un paralēli tam, ka, protams, šīm partijām ir viedoklis un izstrādāta programma visos valstiski svarīgos jautājumos, regulāri uzsver tieši savu vēlētāju intereses, regulāri par tām atgādinot gan pārējām partijām, gan vēlētājiem, ka viņu intereses nav aizmirstas.

Būtiska loma Latvijas politisko partiju sistēmā vienmēr ir bijusi, tā saucamajām, kreisajām partijām, kuras kā vienu no saviem mērķiem ir izvirzījušas krievvalodīgo minoritātes tiesību aizstāvēšanu. Būtisku atbalstu vēlēšanās šīs partijas ir ieguvušas apvienojoties un izveidojot PCTVL un SC, taču ne reizi neviena no šīm apvienībām vēl nav nonākusi pie varas. Taču neskatoties uz to pēdējās Saeimas vēlēšanās SC ir ieguvusi vislielāko vēlētāju atbalstu, pietuvinot partiju apvienību beidzot tikt pie varas, taču pēc ilgstošām diskusijām partija tomēr palika opozīcijā, taču lielais vēlētāju atbalsts norāda, ka tomēr tā sauktajām labējām partijām jeb latviešu partijām, būs jārēķinās ar SC, taču vai SC ilgstošā atrašanās opozīcijā nesamazinās tās vēlētāju atbalstu parādīs nākamās Saeimas vēlēšanas.

Kopumā var secināt, kas politiskās partijas un tās dzīves cikls atkarīgs no vairākiem faktoriem. Svarīgākais faktors, ko minēja arī J. Ikstens un, kuram autore piekrist ir panākumi vēlēšanās. Jānis Ikstens uzsver, „ka svarīgākais faktors, kas nosaka partijas dzīves cikla ilgumi ir panākumi vēlēšanās, jo tās partijas, kuras netiek ievēlētas Saeimā ir pakļautas daudz lielākam izzušanas riskam nekā tās, kuras tiek ievēlētas. Taču tajā pašā laikā viņš min, ka ir atrodamī arī pretēji piemēri, ka ievēlētas partijas izzūd, bet neievēlētas saglabājas, piemēram, LSDSP. Taču tajā pašā laikā J. Ikstens min, ka tendence ir diezgan nepārprotama, par piemēru minot LPP/LC, kura ir piedzīvojusi vairākas reinkarnācijas, taču principā tā jau ir izzudusi, minot, ka jaunizveidotā „Gods kalpot Rīgai” vairs nav Šlesera projekts, lai gan tai ir līdzīga ideoloģiska ievirze. Tālāk J. Ikstens min TP, kura, pēc viņa domām, ir savādāks gadījums, kas saistīts ar partijas likumpārskatīšanu, kā rezultātā TP savu dzīvi beidz labprātīgi. Taču kopumā runājot par politisko partiju dzīves cikla noslēguma fāzēm, J. Ikstens min, ka iepriekš minētie ir īpaši gadījumi, jo parasti, tas notiek tā, ka iesākumā partija savu dzīvi beidz faktiski, un pēc tam tās neiesūta pārskatus KNAB, kas beidzas ar to, ka tiek sūtīti dažādi brīdinājumi un atgādinājumi un visbeidzot pieteikums tiesā par partijas likvidāciju, kas

principā arī ir likuma neievērošana.”¹⁸⁷ Panākumi vēlēšanās, ņemot par pamatu teorētiskajā daļā aplūkoto informāciju par politiskās partijas jēdzienu un tā attīstību, pēc autores domām, ir vissvarīgākais elements, kurā tiek atspoguļota politiskās partijas funkcija, proti, tiekšanās pēc varas. Vēlēšanas pēc būtības ir tās, kuras nosaka, vai politiskā partija spēs iegūt varu, lai tā varētu pildīt vairākas no citām savām funkcijām, piemēram, programmas izpildi. Taču tā kā Latvijā ir daudzpartiju sistēmā ne vienmēr panākumi vēlēšanās nosaka to, ka partijas dzīves cikls būs ilgstošs, un tā tiks pārvēlēta nākamajās vēlēšanās. Svarīgs aspekts pēc autores domām, ir arī partijas iespējas tikt pie varas un būt koalīcijā. Izpētot Latvijas ietekmīgāko partiju dzīves ciklus autore secina, ka atrašanās pie varas politiskajai partijai dod lielākas iespējas tikt pārvēlētai. Gandrīz visas partijas, kuras ir atradušās koalīcijā tieši pirms nākamajām vēlēšanām, izņemot atsevišķus gadījumus, ir pārvēlētas nākamajā Saeimā. Atrašanās pie varas pirmsvēlēšanu laikā partijām dod lielākas iespējas pieņemt lēmumus, kas vēlētajiem patiks, kā arī tā nodrošina regulāru publicitāti dažādos masu medijos.

Pēc aplūkotās informācijas var secināt, ka savukārt panākumus vēlēšanās, nodrošina līderi vai spēcīga vairāku līderu komanda politiskajā partijā. Ilgstošā laika posmā vairākām Latvijas politiskajām partijām ir izdevies gūt panākumus vēlēšanās pateicoties spēcīgam līderim. Līderis nepārprotami ir tieši tas, kurš sākotnēji veido politiskās partijas tēlu un reputāciju. It īpaši izšķiroša loma līderim Latvijas politisko partiju sistēmā ir bijusi jaunizveidotām partijām, kur tieši pateicoties līderim partija ir guvusi panākumus vēlēšanās, piemēram, Andris Šķēle un Tautas partija, Einārs Repše un Jaunais laiks, Valdis Zatlers un Zatlera reformu partija. Taču, lai partija spētu ilgstoši gūt panākumus, pēc autores domām, ar vienu spēcīgu līderi partijai nepietiek, ņemot vērā arī to, kā izmaiņas likumā katram kandidātam atļauj kandidēt tikai vienā vēlēšanu apgabalā. Arī J. Ikstens norādīja, „ka būtiski partijas dzīves ciklu ir ietekmējis arī fakts, ka no partijas vadības ir atkāpušies tās līderi Andris Šķēle (TP) un Einārs Repše (JL), tādā veidā nodrošinot gan jaunu personāliju parādīšanos, gan radot situāciju, ka partija vairs netiek asociēta tieši ar šo līderi.” Pēc autores domām, lai partiju spētu veiksmīgi pastāvēta, laika gaitā ir pat nepieciešams, lai tās līderi nomainītos.¹⁸⁸

Ne mazāk būtisks faktors, ko atzīmē arī J. Ikstens un, kam piekrīt arī autore, ir interešu pārstāvniecība, kas pēc teorētiskās bāzes aplūkošanas tiek iezīmēta kā viena no politisko partiju galvenajām iezīmēm un funkcijām. Interešu pārstāvniecība ir ļoti būtisks faktors, jo politiskās partijas ir tās institūcijas, kuras iegūstot varu pārvalda visu sabiedrību. J. Ikstens atzīmē, „ka partijai jāspēj pārstāvēt kaut kādas sabiedrībā esošas intereses, jo partijas

¹⁸⁷ Intervija ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas studiju nodaļas vadītāju, Politikas zinātnes maģistru studiju programmas direktoru un profesoru Jāni Ikstenu, 2012.gada 9.maijā, npublicēta.

¹⁸⁸ Turpat.

fundamentāli ir pārstāvniecības instruments. Viņš uzskata, ka, ja partija nepārstāv vairāk kā 200 cilvēku intereses, tā var pastāvēt 1-2 ievēlēšanu termiņus, taču ilgtermiņā šāda partija ir lemta neveiksmei. J. Ikstens uzsver, ka, ja partija nes kaut kādu ideju, piemēram, nacionālu ideju – latviešiem vai austrumslāviem, piemēram, TB/LNNK, kura ir izturējusi ļoti nelabvēlīgus laikus šī gadsimta sākumā, kad likās, ka tūlīt tā izkritīs no parlamenta, taču tai izdevās izdzīvot, apvienojoties un pamainot zīmolu, ko nevar teikt par citām partijām, kuras parādījās 90.gados, piemēram, DPS visi ir aizmirsuši, LC/LPP un TP ir izbeigušas savu darbību, ZZS vēl ir spējusi paglābties”.¹⁸⁹

Aplūkojot Latvijas ietekmīgāko politisko partiju dzīves ciklus var teikt, ka visas pašlaik Saeimā ievēlētās partijas, izņemot ZRP, ir veidojušās apvienojoties vairākām politiskajām partijām kopā, kas ne vien ir veicinājis šo konkrēto partiju izredzes Saeimas vēlēšanās, bet iezīmē arī tendenci partijām apvienoties. Aplūkojot politisko partiju sistēmas attīstību Latvijā var secināt, ka pirmajos neatkarības atjaunošanas gados no lielajām tautas kustībām veidojās mazskaitlīgas politiskās partijas, kurām arī bija tendence sašķelties, taču pēdējo gadu tendence norāda uz pretējo – aizvien vairāk politiskās partijas apvienojās. Runājot par politisko partiju apvienošanu, J. Ikstens uzsver, „ka partijām tas ir ērts veids, jo pirmkārt, tā ir reakcija uz sabiedrības pieprasījumu pēc mazāka partiju skaita, kuras būtu ērtāk pārskatāmas un otrkārt, tas paver arī iespējas, jo tiek pamainīts nosaukums”¹⁹⁰. Un nevar nepiekrīst J. Ikstenam, kurš norāda, ka apvienošanās rezultātā partijas ir ērtāk pārskatāmas. Arī maģistra darbā aplūkotās partijas, kuras ir apvienojušās, izņemot LC/LPP un TP, ir guvušas lielāku atbalstu un līdz ar apvienošanu pārrāvušas lejupslīdes procesu. Arī teorētiskajā daļā aplūkotajā informācijā politisko partiju apvienošanās tiek minēta kā viena no iespējamām politiskajai partijai iegūt lielāku vēlēšanu atbalstu, ņemot vērā arī faktu, ka politiskās partijas Austrumeiropā ir veidojušās mazskaitlīgas. Līdz ar to apvienošanās ir arī process, kura rezultātā partija kļūst lielāka. Ņemot vērā Latvijas situāciju, apvienojoties ir arī lielākas iespējas izvirzīt spēcīgākus līderus. J. Ikstens intervijā uzsver, „ka apvienošanās un arī iepriekš minētā līdera maiņa ir cieši saistīta ar politiskās partijas pārzīmološanu, kas bieži vien arī saistīts ar jauna nosaukuma un logo izveidi, gadījumos, kad notiek apvienošanās, taču arī līdera maiņa bieži vien ir veids kā radīt jaunus priekšstatus par politisko partiju un atsvaidzināt tās tēlu.”¹⁹¹ Apvienošanās process un pārzīmološanās, pēc autores domām, politiskajām partijām ir izdevīgs, jo no tā brīža politiskā partija sevi var pozicionēt kā jaunu organizāciju ar jauniem

¹⁸⁹ Intervija ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas studiju nodaļas vadītāju, Politikas zinātnes maģistru studiju programmas direktoru un profesoru Jāni Ikstenu, 2012.gada 9.maijā, npublicēta.

¹⁹⁰ Turpat.

¹⁹¹ Turpat.

mērķiem tādā veidā atkāpjoties no iepriekš veiktās darbības, partijas nosaukuma un logo. Pēc autores domām, tas neveicina politiskās atbildības veidošanos un pēctecību.

Pēc aplūkotās informācijas kā būtisks faktors politiskās partijas dzīves cikla ilgumam ir vēlētajū segmenta izvēle, kas arī skaidri atspoguļojas Latvijas politisko partiju dzīves ciklu atspoguļojumā. Partijas, kuras pēc teorijas var nodefinēt kā „catch – all” partijas nespēj pastāvēt ilgtermiņā, kas saredzams arī faktā, ka tādas partijas kā LC un TP, neskatoties uz to, ka ir guvušas lielus panākumus vairākās Saeimas vēlēšanās, jau ir noslēgušas savu dzīves ciklu. Taču partijām, kurām ir izvēlēts konkrēts vēlētajū segments, lai arī nav tik lieli panākumi vēlēšanās, tomēr dzīves cikls ir garāks. Arī Rietumvalstu aplūkotie piemēri un politisko partiju sistēmas veidošanās process, pirmkārt, ir attīstīties balstoties uz vēlēšanu tiesību paplašināšanos, vēsturiski svarīgākajām revolūcijām, kas ir veicinājis, jaunu vēlētajū grupu izveidošanos, kurām savukārt bija nepieciešams savs pārstāvis parlamentā – politiskā partija.

Ne mazāk svarīga politisko partiju iezīme, kas ietekmē politiskās partijas dzīves ciklu ir tās ideoloģija. Ideoloģija bieži vien ar saistīta arī ar iepriekš minēto vēlētajū segmenta izvēli, taču tā iezīmē arī daudz citus aspektus, piemēram, norāda kāda būs konkrētās partijas politika, cik liela loma būs valstij un cik liela privātajam sektoram, ja šī partija nonāks pie varas un daudzus citus aspektus. Taču raugoties uz Latvijas politiskajām partijām un to apvienībām ir skaidri saredzams, ka bieži vien politiskajai partijai pietrūkst ideoloģijas vai tajā ir saplūdušas vairākas ideoloģijas kopā. Arī politisko partiju apvienības bieži vien tiek veidotas, saplūstot divām partijām ar pilnīgi dažādām ideoloģijām, piemēram, ZZS, kas tradicionāli Rietumeiropā nebūtu iespējams, jo to intereses ir diametrāli pretējas vai arī LPP/LC, kur viena partija sevi pozicionē kā konservatīvu partiju, kas aizstāv kristīgās vērtības, bet otra ir ar izteikti liberālu ideoloģiju. Arī J. Ikstens intervijā norāda, „ka ideoloģijas trūkums var radīt risku, minot par piemēru pie varas esošo Vienotību, kur tā nav skaidri definēta”.¹⁹²

Visi iepriekš minētie faktori nepārprotami ir svarīgi, runājot par partijas dzīves ciklu, taču vēl viens būtisks faktors, ir partijas līdzšinējā darbība, kurā, pēc autores domām, ietilpst gan tās darbības vērtējums kā politiskajai partijai kopumā, gan tās atsevišķiem indivīdiem. Ne velti pēdējā laikā ir vērojama tendence, ka bieži vien vairāki partijas līderi netiek pārvēlēti, kas liecina, ka atsevišķu indivīdu darbība ir būtiska. Arī J. Ikstens norāda tās būtiskumu, identificējot tos kā taktiskos faktoros, uzsverot, līderu un dažādu politisko skandālu ietekmi uz politiskās partijas dzīves ciklu. kā piemēru J. Ikstens min, ka, „ja Pilsoniskā Savienība startētu kā atsevišķa politiskā partija vēlēšanās to noteikti būtu nogremdējusi Ģirta Valda

¹⁹² Intervija ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas studiju nodaļas vadītāju, Politikas zinātnes maģistru studiju programmas direktoru un profesoru Jāni Ikstenu, 2012.gada 9.maijā, npublicēta.

Kristovska darbība Ārlietu ministra amatā, uzsverot, ka šādi mazāki, kas ir ne gluži makrolīmeņa apsvērumi, var ietekmēt partijas dzīves ilgumu”.¹⁹³

Aplūkojot politisko partiju reitingus 2012.gada aprīlī un 11.Saeimas vēlēšanu rezultātus (skatīt Tabulu Nr.5.2.) var secināt, ka visām Saeimā ievēlētājām partijām atbalstītāju skaits ir krities. Vislielāko kritumu ir piedzīvojusi ZRF no 20,83% 11.Saeimas vēlēšanās tās atbalstītāju skaits ir sarucis līdz 2,4%, un jā vēlēšanas notiktu 2012.gada aprīlī partija Saeimā neiekļūtu. Pēc autores domām, zemais reitings norāda uz to, ka partijai ir mazas izredzes nākamajās Saeimas vēlēšanās. Diezgan lielu kritumu ir piedzīvojusi arī 11.Saeimas visvairāk vēlētāju atbalstu ieguvusī SC, kuras atbalstītāju skaits salīdzinot ar 11.Saeimas vēlēšanām nokrities no 28,36% uz 17,6%, kas, pēc autores domām, izskaidrojams gan ar to, ka partija ir palikusi opozīcijā, gan ar tās aktivitātēm pirms referendumu par valsts valodas statusa piešķiršanu krievu valodai. Vismazākais atbalstītāju kritums salīdzinot ar 11.Saeimas vēlēšanu rezultātiem ir Vienotībai tikai 1,83%, kas izskaidrojams gan ar to, ka partija atrodas pie varas un Ministru kabinetu vada tās pārstāvis Valdis Domvrovskis, gan arī ar to, ka partija atrodas valdībā turpina savu iesākto darbību, kas bija uzsākta jau 10.Saeimas laikā. Pēc tabulā atspoguļotajiem datiem arī redzams, ka ZZS un NA atbalstītāju kritums ir salīdzinoši mazāks kā SC un ZRP.

Tabula Nr.5.2.

Politisko partiju reitingi 2012.gada aprīlī un 11.Saeimas vēlēšanu rezultāti

Politiskā partija	Vēlētāju atbalsts (%) – 2012.gada aprīļa mēnesī	11.Saeimas vēlēšanu rezultāti (%)
Saskaņas centrs	17,6%	28,36%
Vienotība	17%	18,83%
Zaļo un zemnieku savienība	8,6%	12,21%
Visu Latvijai/TB/LNNK	7,7%	13,88%
Zatlera reformu partija	2,4%	20,83%
Nezina/ Nav izlēmis	27,5%	
Nepiedalītos vēlēšanās	14,8%	

Avots: Partiju reitingi, [atsauce 10.05.2012.]. [tiešsaiste],

<http://www.latvianfacts.lv/portal/petijumi/documents/1>

Par 11.Saeimas deputātu kandidātu sarakstiem nodotais derīgo vēlēšanu zīmju skaits un sarakstu iegūtais vietu skaits 11.Saeimā, [atsauce 10.05.2012.]. [tiešsaiste],

<http://web.cv.k.lv/pub/public/30177.html>

¹⁹³ Intervija ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas studiju nodaļas vadītāju, Politikas zinātnes maģistru studiju programmas direktoru un profesoru Jāni Ikstenu, 2012.gada 9.maijā, npublicēta.

Pēc 2012.gada aprīļa politisko partiju reitingiem var secināt, ka potenciāli Saeimā var iekļūt tikai 4 partijas, taču jāatzīmē arī fakts, ka 27,5% no aptaujātajiem vēl nav izlēmuši, kas, pēc autores domām, ir ļoti liels skaits. Ņemot vērā abus šos faktorus, tā ir lieliska vide, lai parādītos jauna partija. Relatīvi mazs skaits partiju, kas spētu pārvarēt 5% barjeru un liels neizlēmušo skaits norāda, ka Latvijas politisko partiju sistēma šis laiks ir piemērots, lai rastos jaunas partijas.

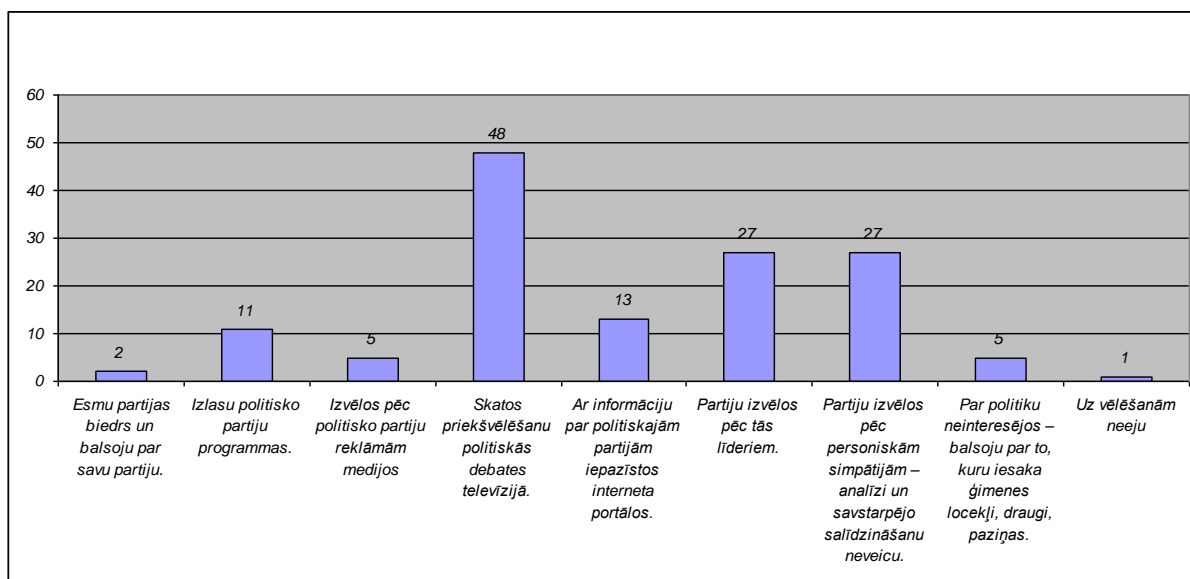
Arī J. Ikstens, lai gan ir piesardzīgs, taču ņemot vērā esošo situāciju iezīmē Saeimā iekļuvušo partiju izredzes tikt ievēlētām nākamajās Saeimas vēlēšanās: „SC turpinās būt ietekmīgs, bet acīmredzot ne tik ietekmīgs kā līdz šim, jo, pirmkārt, pamazām tam veidojas konkurenti, otrkārt, SC ir izgāzies ar savām aktivitātēm un ir sagaidāms, ka parādīsies jauni spēlētāji, kas varbūt iekļūs, bet varbūt neiekļūs, bet viennozīmīgi samazinās SC vēlētāju skaitu. ZRP visticamāk nepārvarēs 5% barjeru, ņemot vērā šī brīža situācija, kas norāda, ka atbalsts partijai ir zems, partijas darbība valdībā asociējās ar kaut kādiem R. Ķīla (Izglītības un zinātnes ministrs) eksperimentiem. ZRP ir zaudējuši vēlētāju atbalstu, jo jau sākotnēji ZRP paziņoja, ka vēlas sadarboties ar SC, taču vēlētāji to neredzēja un skatījās tikai uz Valda Zatlera gaišo tēlu, kurš bija atļaidis Saeimu un cerēja uz labāku nākotni, kā rezultātā radās vilšanās un atbalstītāju skaits strauji saruka. ZRP būs ļoti grūti kaut ko izdarīt, lai atgūtu vēlētāju atbalstu. NA izredzas varētu vērtēt kā labas, tāpēc, jo viņi pārstāv konkrētu vēlētāju segmentu un konkrētas intereses. Arī ZZS izredzes ir līdzīgas, bet problēma ir tā, ka šīs partijas balsts ir Aivars Lembergs ne tikai naudas ziņā, bet arī tēla ziņā, jo cita līdera šai partijai nav, un Aivara Lemberga staigāšana pa tiesām neuzlabo partijas tēlu. Taču viņi var sevi vēl arvien var izglābt ar lauku interešu pārstāvniecību. Runājot par Vienotību, tas nav vienkāršs gadījums, jo partijas idejiskais profils ir diezgan neskaidrs, jo viņi ir par visu un par neko vienlaicīgi, tajā pašā laikā atzīmējot, ka JL agrāk bija par godīgu politiku, taču tagad šis viņu uzstādījums ir pabalējis, kas izskaidrojams ar to, ka partija jau pietiekoši ilgu laiku ir bijusi pie varas. Līdz ar to viņi ir diezgan riskantā situācijā, velkot paralēles ar TP, kas arī ilgu laiku pie varas ir bijusi, bet salīdzinot ar Vienotību, TP bija kaut kāda ideoloģija, tā bija uzņēmēju partija, kas sevi pozicionēja, kā konservatīvu partiju, bet Vienotībā ir viss kopā.”¹⁹⁴

¹⁹⁴ Intervija ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas studiju nodaļas vadītāju, Politikas zinātnes maģistru studiju programmas direktoru un profesoru Jāni Ikstenu, 2012.gada 9.maijā, npublicēta.

5. Vēlētāja izvēle Saeimas vēlēšanās

Lai konstatētu, kas ir tie faktori, kas ietekmē vēlētāju izvēli Saeimas vēlēšanās, maģistra darba ietvaros tika veikta aptauja. Aptaujas anketas mērķis bija noskaidrot, kas ir tie faktori, kas ietekmē vēlētāju izvēli Saeimas vēlēšanās. Aptaujā tika aptaujāti 100 respondenti Rīgas rajonā. No aptaujātajiem 70% bija sievietes un 30% vīrieši. 33% aptaujāto bija vecumā no 18-30 gadiem, 41% vecumā no 31-50 gadiem, 19% vecumā no 51-65 gadiem un 7% aptaujāto respondentu bija vecumā no 66 gadiem un vairāk. Pēc izglītības respondenti iedalījās sekojošās grupās: 2% respondentiem ir pamatizglītība, 3% – arodizglītība, 40% - vidējā vai vidējā profesionālā izglītība un 55% - augstākā izglītība.

Lai noskaidrotu, kas ietekmē vēlētāju izvēli Saeimas vēlēšanās respondentiem tika uzdots jautājums: „Pēc kādiem kritērijiem Jūs izvēlaties par kādu politisko partiju vēlēties Saeimas vēlēšanās?” (skatīt 6.1. attēlu).

6.1. att. Kritēriji, kas nosaka respondentu izvēli Saeimas vēlēšanās

Avots: Autores veidots

Pēc aptaujas anketu rezultātiem, kas attēloti tabulā var secināt, ka svarīgākais kritērijs, kas ietekmē vēlētāju izvēli ir priekšvēlēšanu debates, kas tiek translētas dažādos televīzijas kanālos, šo kritēriju atzīmēja 48% no aptaujātajiem, kas ir gandrīz puse no visiem aptaujātajiem. Savukārt 27% atzīmēja, ka partija tiek izvēlēta pēc tās līderiem, tikpat liels skaits aptaujāto atzina, ka partiju izvēlās pēc personiskajām simpātijām un īpašu analīzi neveic. Tikai 11% aptaujāto lasa partiju priekšvēlēšanu programmas. Savukārt 13% aptaujāto, ka informācijas avotu par politiskajām partijām pirms Saeimas vēlēšanām izvēlas interneta avotus, bet 5% atzīst, ka viņu izvēli ietekmē politisko partiju reklāmas dažādos masu medijos. Kā jau tika prognozēts arī aptaujas rezultāti apliecina, ka neliela daļa vēlētāju neseko līdzi

politikai un izvēlas balsot par partiju, kuru ieteikuši līdzcilvēki, proti, tie ir 5% no aptaujātajiem, kā arī mazākumā ir tie, kas ir kādai politiskajai partijai piederīgi un balso par savu partiju, no aptaujātajiem tie ir 2%. Bet 1% aptaujāto neiet uz vēlēšanām vispār.

Analizējot šos rezultātus var secināt, ka televīziju organizētajām debatēm ir liela nozīme, un tās ietekmē vēlēšanu izvēli. Pēc būtības tas ir diezgan pozitīvi, jo tajās tiek parādīti partiju līderi, kur tie atbild uz dažādiem jautājumiem par visai sabiedrībai svarīgām tēmām, taču no otras puses uz šīm debatēm parasti tiek aicināti lielo partiju pārstāvji, kas liedz sabiedrībai iepazīties ar mazākām partijām, kā arī rada labvēlīgu augsni populistiskiem solījumiem. Arī līderiem nepārprotami ir liela loma vēlēšanu izvēlē. To arī apliecina rezultāti, kas atspoguļoti tabulā Nr.6.1., kurā ir atspoguļoti rezultāti aptaujas anketas jautājumam, kur respondentam bija jāatzīmē, kuri no dotajiem faktoriem ir vai nav būtiski izvēloties politisko partiju Saeimas vēlēšanās.

Tabula Nr.6.1.

Faktori, kas ietekmē respondentu izvēli Saeimas vēlēšanās

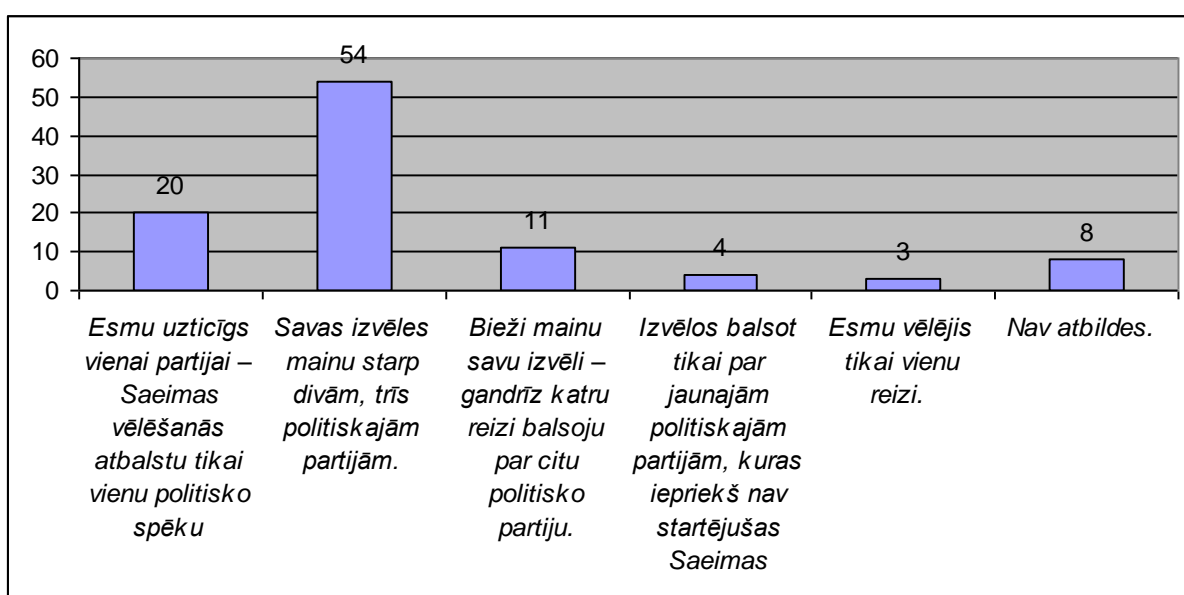
	Partijas līderi/Personālijas	Partijas politiskā programma	Partijas ideoloģija	Partijas iedalījums pēc etniskās piederības	Skaļi solījumi, reklāmas
Būtisks faktors	49	44	44	16	3
Drīzāk būtisks faktors	38	37	37	26	8
Drīzāk nebūtisks faktors	3	7	8	31	27
Nebūtisks faktors	4	5	3	19	54

Avots: Autores veidots

Šeit atspoguļotas respondentu atbildes par to, kurus faktorus viņi uzskata par svarīgiem un, kurus par nesvarīgiem izvēloties partiju Saeimas vēlēšanās. Aplūkojot apkopotos datus no aptaujas anketām var secināt, ka aptaujātie respondenti par visbūtiskāko faktoru izvēloties politisko partiju par kuru vēlē Saeimas vēlēšanās uzskata partijas līderus un personālijas, kas ir partiju kandidātu sarakstā, kā būtisku faktoru to ir atzīmējuši 87% respondentu, savukārt tikai 7% šo faktoru uzskata par nebūtisku. Nākamie būtiskākie faktori, ko ir atzīmējuši respondenti ir partijas politiskā programma un partijas ideoloģija, kā būtiski šos faktorus atzīmējuši ir 81%, bet kā nebūtiskus attiecīgi 12% uzskata politisko partiju programmas, bet 11% politisko partiju ideoloģiju. Savukārt, kas attiecas uz etnisko šķirtni respondentu domas dalās, proti, 42% to atzīmējuši šo faktoru kā būtisku, bet 50% to uzskata par nebūtisku. Toties par pārliecinoši nebūtisku faktoru, izvēloties politisko partiju Saeimas

vēlēšanās, 81% respondentu uzskata reklāmas un skaļus solījumus, un tikai 11% to ir atzīmējuši kā būtisku faktoru. Jāatzīmē arī fakts, ka vairāki aptaujātie respondenti uz šo jautājumu vai kādu no jautājuma sadaļām neatbildēja vispār, kas, manuprāt, izskaidrojams ar to, ka šie indivīdi šos faktorus neizvērtē vispār, tādēļ tiem nav konkrētas atbildes un viedokļa šajā jautājumā. Taču kopumā vērtējot apkopotos datus var secināt, ka liela daļa no aptaujātajiem respondentiem, izvēloties politisko partiju, pievērš uzmanību tādiem faktoriem kā līderi, partijas programma un ideoloģija.

Lai noskaidrotu, cik mainīga ir vēlēšanu izvēle Saeimas vēlēšanās, respondentiem tika uzdots jautājums: „Vai Jūsu izvēle Saeimas vēlēšanās ir nemainīga?” Uz jautājumu sniegtās atbildes apkopotas Attēlā Nr.6.2.

6.2. att. Respondentu izvēles mainīgums, izvēloties politisko partiju Saeimas vēlēšanās

Avots: Autores veidots

Apkopojot respondentu atbildes var secināt, ka lielākā daļa respondentu, proti, 54% savu izvēli maina starp divām, trīs politiskajām partijām, 11% katru reizi balso par citu politisko partiju, bet 4% aptaujāto savukārt vienmēr balso par jaunizveidotu partiju. Bet no aptaujātajiem respondentiem 20% atzina, ka ir uzticīgi vienai politiskajai partijai un par to nodod savu balsi Saeimas vēlēšanās. Var secināt, ka kopumā 69% no aptaujātajiem ir tie, kuri maina savu izvēli. Līdz ar to var secināt, ka liela daļa no vēlētajiem ir tādi, kas maina savas domas un politiskajām partijām šie svārstīgie vēlētajiem ir labs potenciāls, lai tos piesaistītu. Arī 3%, kas bija atbildējuši, ka ir vēlējuši tikai vienu reizi un 8%, kuriem nebija atbildes uz šo jautājumu var būt potenciālie atbalstītāji kādai politiskajai partijai. Šie dati īpaši labvēlīgi ir tām partijām, kuras veidojas no jauna, jo tām ir iespēja iegūt atbalstu starp vēlētajiem, kas savā izvēlē ir nepastāvīgi.

Lai noskaidrotu, kāpēc vēlētāji savu izvēli mani uz izvēlas vēlēt par kādu citu politisko partiju, respondentiem tikai uzdots uzrakstīt tos faktorus, kas liek viņiem mainīt savas domas. Visbiežāk minētais iemesls, kādēļ respondents ir mainījis savu izvēli un vairs neatbalsta partiju par, kuru tika vēlējies iepriekš ir solījumu nepildīšana un neizdarītie darbi. Šos faktorus uzrakstīja 46 respondenti, kas, manuprāt, ir ļoti liels skaits, taču ļoti paredzams. Manuprāt, tas saistīts ar kopējo politiskās sistēmas attīstību Latvijā, kas ilgstoši ir veicinājusi to, ka politiskās partijas, lai piesaistītu vēlētājus deva populistiskus solījumus, taču vēlāk tos nespēj pildīt piedevām papildinot to ar tādiem aspektiem kā deputāta pāriešana citā frakcijā un politiskās atbildības trūkumu. Vēl viens līdzīgs faktors iepriekšējam, ko ir minējuši 10 respondenti ir partijas neatbilstība ideoloģijai un bieža viedokļu maiņa. Arī šim faktors, manuprāt, ir cieši saistīts ar iepriekš minēto, jo nereti politiskās partijas pēc iekļūšanas Saeimā atsakās no iepriekš dotajiem solījumiem un maina savu viedokli. Nākamais biežāk minētais viedoklis, ko minējuši 5 respondenti ir līderu, kandidātu maiņa un partiju nesaskaņas un skandāli, kas ar tiem saistīti. Šis viedoklis apliecina to, cik ļoti būtisks faktors vēlētājiem ir partijas līderis, jo tieši līderi veido partijas tēlu un reputāciju, un, kā jau tika konstatēts iepriekš, analizējot anketas rezultātus, politisko partiju līderi un personālijas ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmē vēlētāju izvēli Saeimas vēlēšanās. Vēl viens būtisks faktorus, kuru ir atzīmējuši divi aptaujātie respondenti ir korupcija un interešu skandāli. Šis faktors ir cieši saistīts ar reputācijas un godīguma faktoriem, kas tik bieži tiek minēti ikreiz pirms Saeimas vēlēšanām.

Starp respondentu atbildēm tika minēti vairāki faktori, kas cieši saistīti ar politisko partiju darbību, piemēram, antipātijas pret kādu līdz šim ticamu partiju, partijas komunikācija, izteikts nacionālisms, vilšanās pie varas esošajās partijās, partiju apvienošanās un antireklāma konkrētai politiskajai partijai. Visi šie faktori norāda uz to, ka kāda konkrētā politiskā partija ar kādu savu darbību ir veicinājusi vēlētāja izvēles maiņu.

Vairāki respondenti minēja faktorus, kas saistīti ar paša indivīda emocionālo stāvokli vēlēšanu dienā, piemēram, 2 respondenti norādīja, ka viņu viedokli ietekmē citi apkārt esošie cilvēki, tiki minēti arī tādi faktori kā emocionālais tā brīža stāvoklis un iepriekšējā pieredze.

Vēl viens būtisks faktors, kas ietekmē vēlētāja izvēli un liek viņam mainīt domas ir masu mediji, kuriem nepārprotami mūsdienās ir liela loma sabiedriskās domas veidošanā.

Tā kā tika noskaidroti tie faktori, kas vēlētājam liek mainīt domas un vēlēt par citu politisko partiju, tad svarīgi bija arī noskaidrot, kas tad politiskajām partijām būtu jāpiedāvā vēlētājam, lai par to balsotu atkārtoti. Atbildot uz šo jautājumi no respondentiem tika saņemtas ļoti daudz atbildes un populārākā no tām bija izpildītie solījumi, izdarītie darbi un to bija atbildējuši 33 respondenti jeb trešā daļa no visiem aptaujātajiem. Šī atbilde apliecina, ka

tomēr vēlētājiem būtiski ir, lai priekšvēlēšanu solījumi tiktu izpildīti un tieši solījumu neizpildīšana bija viens no visbiežāk minētajiem faktoriem, kas vēlētājam liek mainīt savas domas un vēlēt par citu politisko partiju.

Nākamā biežāk minētā atbilde, ko partijai vajadzētu piedāvāt vēlētājam, lai par to vēlētu atkārtoti un kuru bija minējuši 10 aptaujātie respondenti bija labklājība, tautsaimniecības atjaunošana, ekonomiskā attīstība. Šī atbilde, manuprāt, apliecina faktu, ka vēlētājiem ļoti svarīgs aspekts ir, lai valstī būtu augsts labklājības līmenis un notiktu ekonomiskā attīstība, kas ir arī tie faktori, kas uzlabo ikviena indivīda personisko dzīvi. Nākamies biežāk minētā atbilde (9 reizes) bija skaidri mērķi, progresīva programma, kas, manuprāt, ir arī cieši saistīts ar iepriekšējo. Kā nākamo 8 reizes minēto respondenti atbildēja, ka tas ir partijas godīgums, strādāšana tautas labā. Šis faktors, pēc manām domām, saistīts ar Latvijā kopumā valdošo noskaņojumu, kurā tiek uzskatīts, ka politiķi ir negodīgi un domā tikai par sevi.

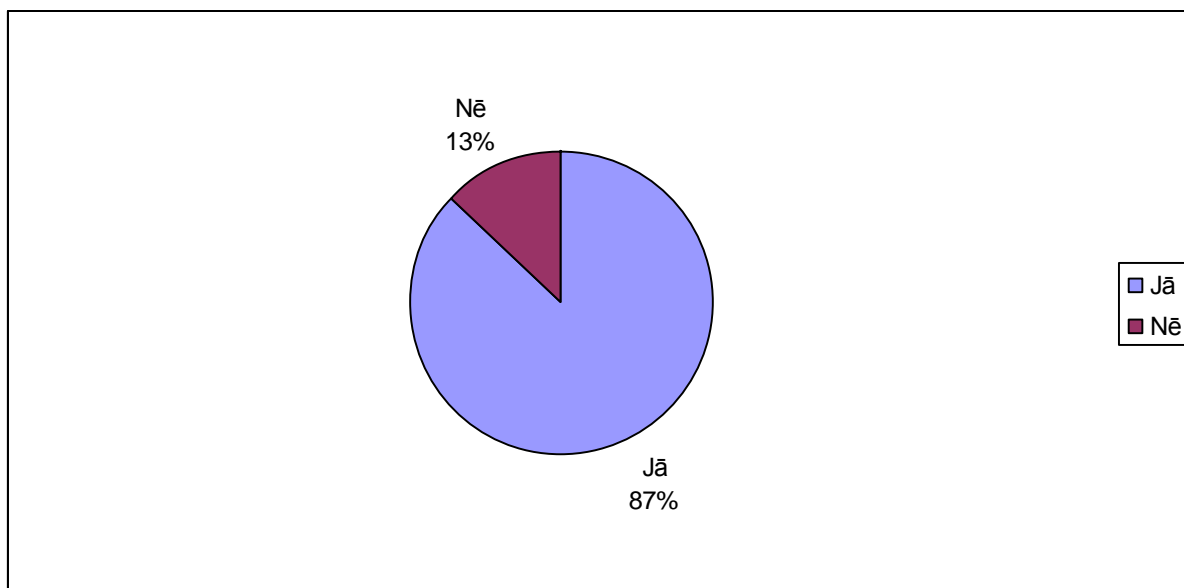
Vairāki no respondentu minētajiem atbildēm bija cieši saistītas ar sociālo politiku valstī, piemēram, bezdarba samazināšana (5), atbalsts jaunajām ģimenēm(1), pensiju saglabāšana (pensionēšanās vecuma nepalielināšana) (2), pabalstu palielināšana (1), kas, manuprāt, norāda uz to, ka iedzīvotāji Latvijā jūtas sociāli nepasargāti.

Vairākus respondentus savukārt satrauc ekonomiskie jautājumi, un tie būtu gatavi vēlēt par partiju atkārtoti, ja partija piedāvātu valsts iestāžu algu palielinājumu (2), nodokļu samazināšanu (2), nodokļu politikas stabilitāte (1), atbalstu jauniešiem, uzņēmējdarbības vides sakārtošanu (2), pasākumus ražošanas attīstībai (1) un sakārotu valsti, lai tajā būtu vieglāk finansiāli izdzīvot (1).

Taču vairākus respondentus satrauc arī politiskie un ar politiskajām partijām cieši saistīti jautājumi un tie būtu gatavi vēlēt par politisko partiju atkārtoti, ja tā nemelotu (1), nodrošinātu politisko stabilitāti un stabilitāti valstī kopumā (7), būtu atbildīgi (1), kandidātiem būtu laba reputācija (2), partija perfekti komunicētu ar tautu (1), būtu patrioti (3), integrētu mazākumtautības (1), tās sastāvā būtu līderis ar stingru nostāju (1) un tā apkarotu korupciju.

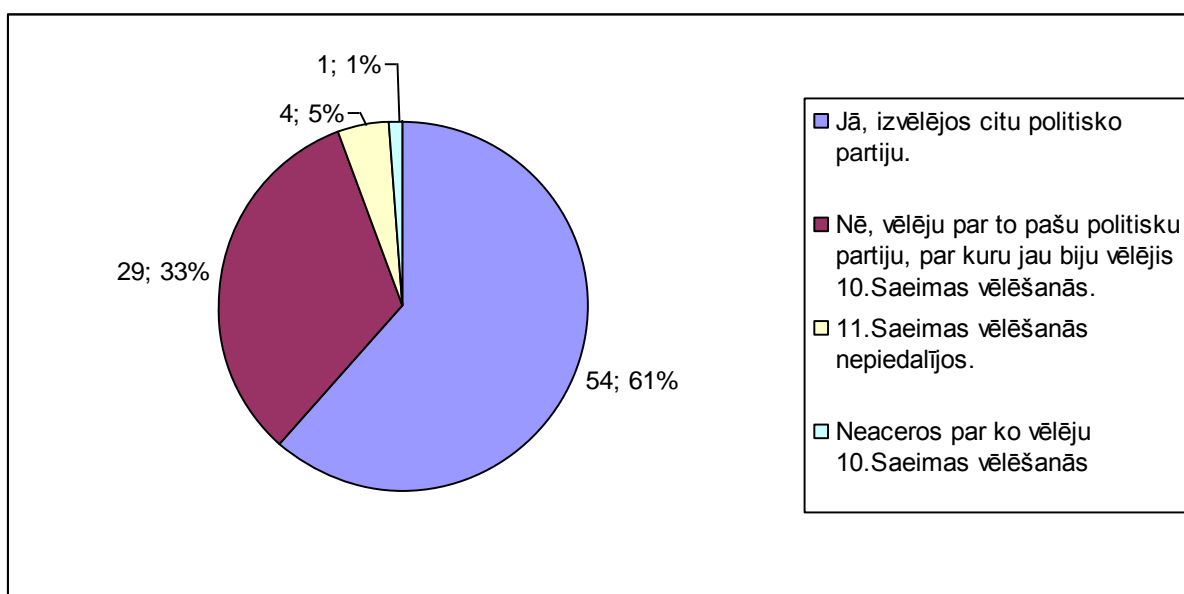
Kā redzams pēc respondentu atbildēm, vēlētājiem svarīgi ir dažādu aspektu jautājumi gan sociālie, gan ekonomiskie, gan politiskie, taču pats būtiskākais, ko ir atbildējuši trešā daļa aptaujāto ir izpildīties solījumi, izdarītie darbi, kas tomēr apliecina, ka politiskajām partijām, lai tās dzīves cikls būtu ilgāks ir jārūpējas, lai to dotie priekšvēlēšanu solījumi tiktu izpildīti.

Lai izprastu, cik ļoti vēlētāji ir neapmierināti ar Saeimas darbību un tajās ievēlētajām partijām, respondentiem tika uzdoti jautājumi, kuru mērķis bija noskaidrot vai respondents ir piedalījies referendumā par 10.Saeimas atļaušanu un vai ievēlot 11.Saeimu respondents ir devis priekšroku citai politiskajai partijai (skatīt Nr.6.3. attēlu un Nr.6.4. attēlu).

Attēls Nr.6.3. Respondentu aktivitāte referendumā par 10.Saeimas atlaišanu

Avots: Autores veidots

Attēls Nr.6.4. Respondentu izvēle 11.Saeimas vēlēšanās

Avots: Autores veidots

Apkopojot respondentu sniegtās atbildes tika konstatēts, ka 87% no aptaujātajiem piedalījās referendumā par 10.Saeimas atlaišanu, bet 13% nepiedalījās. No 87%, kas bija piedalījušies referendumā par 10.Saeimas atlaišanu 54,61% respondentu 11.Saeimas vēlēšanās izvēlējās savu balsi nodod par citu politisko partiju, kas, pēc autores domām, ir loģiski, jo atlaižot iepriekšējo Saeimu, nākamajā pēc loģikas būtu jāievēl citas politiskās partijas. Savukārt, 29,33% balsoja par to pašu politisko partiju par, kuru bija vēlējuši

10.Saeimas vēlēšanās. Savukārt, atlikušie 5,6% 11.Saeimas vēlēšanās nepiedalījās vai vairs neatceras par kuru partiju bija balsojuši.

Šie dati norāda, ka 29,33% no aptaujātajiem respondentiem, neskatoties uz Saeimas atlaišanu, tomēr vēlēja par to pašu politisko partiju, taču 54,61% nepilna gada laikā bija mainījuši savas domas.

Izvērtējot respondentu sniegtās atbildes uz aptaujas jautājumiem var secināt, ka Latvijas vēlētāji ir ļoti nepastāvīgi savā izvēlē, tikai 20% no aptaujātajiem ir uzticīgi vienai politiskajai partijai. Kā arī to, ka vēlētājiem būtiski ir gan ekonomiskie, gan sociālie, gan politiskie procesi valstī, kas norāda, ka politisko partiju darbība tiks pievērsta uzmanību visās šajās sfērās. Arī priekšvēlēšanu solījumiem un politisko partiju darbībai vēlētāji pievērš uzmanību, taču ņemot vērā to, ka vēlētāja atmiņa ir īsa, tās atsvaidzināšanai tiek izmantoti masu mediji uz ko norāda, tas, ka 48% no respondentiem izvēloties politisko partiju par, kuru balsot Saeimas vēlēšanās, skatās priekšvēlēšanu debates, kas tiek rādītas televīzijā. Vēlētāji no politiskajām partijām vēl aizvien pieprasa godīgumu un strādāšanu tautas labā, taču vēl būtiskāku lomu ieņem labklājība, tautsaimniecības atjaunošana un ekonomiskā attīstība, kas norāda, ka vēlētāji sagaida, ka politiskās partijas būs tās, kas uzlabos dzīves līmeni valstī.

Secinājumi

Izvērtējot aplūkoto informāciju par maģistra darba ietvaros autore veic sekojošus secinājumus:

1. Galvenie faktori, kas nosaka politiskās partijas dzīves ciklu Latvijā ir:
 - a. panākumi vēlēšanās;
 - b. partijas atrašanās pie varas (koalīcijā);
 - c. iespēja pildīt savu programmu un pirmsvēlēšanās dotos solījumus;
 - d. konkrēta vēlētāju segmenta izvēle.
2. Savukārt panākumus vēlēšanās nodrošina:
 - a. spēcīgi līderi
 - b. vairumā gadījumu apvienošanās ar citām partijām
3. Savukārt apvienošanās rezultātā:
 - a. lielākajā daļā aplūkoto politisko partiju tiek nodrošināts atbalsta pieaugums, nekā samazinājums;
 - b. notiek lielāku politisko partiju veidošanās, un tās ir ērtāk pārskatāmas;
 - c. politiskajām partijām ir lielākas iespējas izvirzīt spēcīgākus līderus;
 - d. samazinās politiskā atbildība un pēctecība.
4. Vēlētāju segmenta izvēle politiskajām partijām nodrošina:
 - a. konkrēta segmenta izvēles gadījumā tām tiek nodrošināts ilgāks cikls, taču mazāki panākumi vēlēšanās;
 - b. vispārēja segmenta izvēles gadījumā tiek nodrošināts īsāks dzīves cikls, taču lielāki panākumi vēlēšanās.
5. Izpētot Latvijas politiskās partijas var secināt, ka to ideoloģijas bieži vien ir:
 - a. neskaidras;
 - b. kā arī bieži vien partiju apvienības veido partijas ar pretējām ideoloģijām.

Maģistra darbā izvirzītā hipotēze: Politisko partiju dzīves ilgums ir atkarīgs no tās līderiem, vēlētāju segmenta izvēles un spējas mainīties (apvienoties ar citām partijām, mainīt nosaukumu, piesaistīt līderus) ir pierādījusies.

Priekšlikumi

Lai politiskās partijas spētu efektīvāk pildīt savas funkcijas un tās spētu pagarināt savu dzīves cikls:

1. Politiskās partijas dzīves cikla sākumā jāizvēlas vēlētāju segmentu, kurai tā varētu piedāvāt savas idejas un pamatvērtības. Nākamajos dzīves cikla posmos partijai jāpaplašina vēlētāju segmentu, piedāvājot kādām citām grupām svarīgu problēmu risinājumus.
2. Nonākot pie varas politiskajai partijai maksimāli jāpilda sava programma un solījums, kā arī par izdarīto plaši jāinformē sabiedrību, lai tā redzētu partijas paveikto.
3. Politiskajām partijām savlaicīgi jāgatavojas līderu nomaiņai, paralēli esošajiem līderiem uzturot spēcīgu komandu un veicinot to popularitāti.
4. Regulāri izvērtēt apvienošanās iespējas ar citu politisko partiju un apvienoties gadījumā, ja apvienošanās rezultātā partija spēj jaunajā apvienībā iekļaut savu ideoloģiju, uzlabot komunikāciju ar sabiedrību un, ja pastāv iespēja, ka šīs apvienošanās rezultātā tiks uzlaboti vēlēšanu rezultāti.
5. Informēt sabiedrību un regulāri skaidrot pieņemtos lēmumus un darbības atbilstību partijas idejām un vērtībām, radot vēlētājos drošības sajūtu.

Izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksts

Grāmatas

1. **Ašmanis M.**, *Politikas teorija*, Zvaigzne ABC, Rīga, 2008. – 215.lpp
2. **Biezen I. van** *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East – Central Europe*, Palgrave Macmillan, 2003. – 255.p
3. **Dalton R. J.** *Citizen Politics in Western Democracies: Public Opinion and Political Parties in the United States, Great Britain, Germany and France*, Chatham House Publishers, Inc., Chatham, New Jersey, 1988. – 230.p
4. **Diamond L., Gunther R. (ed.)**, *Political Parties and Democracy*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 2001. – 471.p
5. **Gunther R., Montero J.R., Linz J. J. (ed.)**, *Political Parties: old concept and new challenges*, Oxford University Press, Oxford, 2002. – 361.p
6. **Hague R., Harrop M., Breslin S.**, *Comparative Government and Politics: An Introduction*. - London, 1998. – 317.p
7. **Hloušek V., Kopeček L.** *Origin, Ideology and Transformation of Political Parties: East-Central and Western Europe Compared*, Masaryk University, Czech Republic, Ashgate, MPG Books Group, UK, 2010. – 280.p
8. **Hofferbert R. (ed.)**, *Parties and Democracy: Party Structure and Party Performance in Old and New Democracies*, Blackwell Publishers, Oxford, 1998. – 254.p
9. **Katz R. S., Mair P. (ed.)**, *How Parties Organize Change and Adoption in Party Organizations in Western Democracies* edited by Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Dehli, 1994. – 244.p
10. **Kopecky P. (ed.)**, *Political Parties and the State in Post – Communist Europe*, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2008. – 251.p
11. **Lewis G. P.** *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*, Routledge, London and New York. 2000. – 202.p
12. **Mack C. S.**, *When Political Parties Die: A Cross-national Analysis of Disalignment and Realignment*, Preager, An Imprint of ABC-CLIO, LCC, Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford, England, 2010. – 342.p
13. **Mair P. (ed.)**, *The West European Party System*, Oxford University Press, 1990.- 364.p
14. **Mednis I.** *Partiju laiki Latvijā (1988 – 2002)*, SIA Drukātava, 2007. – 447.lpp
15. **Ware A.** *Political Parties and Party Systems*, Oxford University Press, Oxford, 1996. – 435.p

Raksti grāmatās

16. **Auers D. un Ikstens J.** „Politisko partiju demokrātiskā loma“ – *Cik demokrātiska ir Latvija: demokrātijas audits*, LU, Sociālo un politisko pētījumu institūts, Stratēģiskās analīzes komisija, LU Akadēmiskais apgāds, Latvijas Universitāte, 2005. 92. lpp
17. **Ikstens J. un Runcis A.** „Brīvās un godīgās vēlēšanas“ – *Cik demokrātiska ir Latvija: demokrātijas audits*, LU, Sociālo un politisko pētījumu institūts, Stratēģiskās analīzes komisija, LU Akadēmiskais apgāds, Latvijas Universitāte, 2005. 84.-85. lpp

Elektroniskie informācijas avoti

18. *5.Saeimas vēlēšanu rezultāti*, [atsauce 10.04.2012.]. Pieejams: www.cvk.lv
19. *6.Saeimas vēlēšanu rezultāti*, [atsauce 10.04.2012.]. Pieejams: www.cvk.lv
20. *8.Saeimas vēlēšanu rezultāti*, [atsauce 10.04.2012.]. Pieejams: www.cvk.lv
21. *9.Saeimas vēlēšanu rezultāti*, [atsauce 10.04.2012.]. Pieejams: www.cvk.lv

22. *10.Saeimas vēlēšanu rezultāti*, [atsauce 10.04.2012.]. Pieejams: www.cvk.lv
23. *11.Saeimas vēlēšanu rezultāti*, [atsauce 10.04.2012.]. Pieejams: www.cvk.lv
24. **Allern E. H., Bale T.**, *Political parties and interest groups: Disentangling complex relationships* [atsauce 14.01.2012.]. [tiešsaiste]., 2011. pp. 7. Pieejams: <http://ppq.sagepub.com/content/18/1/7>
25. **Auers D.** “*Latvijas ceļa makjaveļiskā pēctece*”, 2007. [atsauce 15.04.2012.]. [tiešsaiste], <http://politika.lv/article/latvijas-cela-makjaveļiska-pectece>
26. *Īsumā par TB/LNNK*, [atsauce 23.04.2012.]. Pieejams: www.tb.lv
27. *Kas ir Vienotība*, [atsauce 27.04.2012.]. Pieejams: www.vienotiba.lv
28. *Kopējie rezultāti*, [atsauce 10.04.2012.]. Pieejams: www.cvk.lv
29. *Latvijas Republikas Satversme 15.02.1922. likums ("LV", 43, 01.07.1993.) [stājas spēkā 07.11.1922.] ar grozījumiem*, [atsauce 15.04.2012.]. Pieejams: www.likumi.lv
30. *Likumdevējvaras vēsture*, [atsauce 15.04.2012.]. Pieejams: www.saeima.lv
31. *Latvijas Bankas gada pārskats 1995.*, Pieejams: [atsauce 20.04.2012.]. www.bank.lv
32. *Latvijas Republikas valdības sastāvs 1994.gada 19.septembris – 1995.gada 21.decembris*, Pieejams: [atsauce 15.04.2012.]. www.mk.gov.lv
33. *Latvijas Republikas valdības sastāvs 2004.gada 2.decembris - 2006.gada 7.novembris*, [atsauce 18.04.2012.]. Pieejams: www.mk.gov.lv
34. *Latvijas Republikas valdības sastāvs 2007.gada 20.decembris - 2009.gada 12.marts*, [atsauce 15.04.2012.]. Pieejams: www.mk.gov.lv
35. **Lewis G. P.** *The 'Third Wave' of Democracy in Eastern Europe : Comparative Perspectives on Party Roles and Political Development* [tiešsaiste]., London. Thousand Oaks. New Delhi, SAGE publications, 2001. VOL 7. No.5 pp.543.-565. [atsauce 02.03.2012.]. Pieejams: <http://ppq.sagepub.com/content/7/5/543>
36. **Mednis, I.** *Politiskās partijas “Latvijas ceļš” izveidošanās un darbība 20.gs 90. gados.*, [tiešsaiste], Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes XII Zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture. VI sējums, I daļa. Daugavpils: Daugavpils Universitātes izdevniecība Saule, 2003.: 120. lpp, [atsauce 15.04.2012.]. Pieejams: <http://www.historia.lv/publikacijas/konf/daugp/012/1dala/mednis.htm>
37. Par 11.Saeimas deputātu kandidātu sarakstiem nodotais derīgo vēlēšanu zīmju skaits un sarakstu iegūtais vietu skaits 11.Saeimā, [atsauce 10.05.2012.]. [tiešsaiste], <http://web.cvk.lv/pub/public/30177.html>
38. *Par mums – Memorands*, [atsauce 02.05.2012.]. Pieejams: www.saskanascentrs.lv
39. *Partiju reitingi*, Pieejams: [atsauce 10.05.2012.]. www.latvianfacts.lv
40. *Partija, vēsture*, [atsauce 28.04.2012.]. Pieejams: www.pctvl.lv
41. *Pamatinformācija par “Visu Latvijai!*, [atsauce 30.04.2012.]. Pieejams: www.visulativjai.lv
42. **Pettai V. and Kreuzer M.** *Party Politics in the Baltic States : Social Bases and Institutional Context*, East European Politics and Societies, Volume 13, No. 1. 1999. – pp.159. – 162. [atsauce 12.04.2012.]. Pieejams: <http://www.ist-world.org>
43. *Politisko partiju likums, 22.06.2006. likums*, [atsauce 15.04.2012.]. Pieejams: www.likumi.lv
44. *Politiskās partijas un to apvienības*, [atsauce 15.04.2012.]. Pieejams: www.ur.gov.lv
45. *Reformu partija programma*, [atsauce 03.05.2012.]. Pieejams: www.reformupartija.lv
46. *Tautas partija*, [atsauce 20.04.2012.]. Pieejams: www.politika.lv
47. *Tautas Partijas priekšvēlēšanu programma 7. Saeimas vēlēšanās*, [atsauce 20.04.2012.]. Pieejams: www.politika.lv
48. **Tavits M.**, *Organizing for Success: Party Organizational Strength and Electoral Performance in Postcommunist Europe*, [tiešsaiste], The Journals of Political Science 2012., Vol. 74: pp 83. – 97. [atsauce 12.05.2012.]. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2103/action/displayFulltext?type=1&fid=8488706&jid=JOP&>

[volumeId=74&issueId=01&aid=8484448&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession](#)

49. **Tavits M.**, *Party Systems in Making: The Emergence and Success of New Parties in New Democracies*, [tiešsaiste]., British Journals of Political Science. 2008., vol. 38, pp 113. – 114. [atsauce 12.05.2012.]. Pieejams:
<http://datubazes.lanet.lv:2103/action/displayFulltext?type=1&fid=1475336&jid=JPS&volumeId=38&issueId=01&aid=1475332&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession>
50. *Vēlēšanas un tautas nobalsošanas Latvijā*, [atsauce 12.04.2012.]. Pieejams:
www.cvk.lv
51. *Zaļo un Zemnieku savienība*, [atsauce 25.04.2012.]. Pieejams: www.zzs.lv

Nepublicētie materiāli

52. Intervija ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas studiju nodaļas vadītāju, Politikas zinātnes maģistru studiju programmas direktoru un profesoru Jāni Ikstenu, 2012.gada 9.maijā, nepublicēta.

Aptaujas anketa

Labdien, esmu Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes, maģistrantūras programmas Sabiedrības vadības 2. kursa studente, kas raksta maģistra darbu par politisko partiju sistēmas attīstību Latvijā. Maģistra darba ietvaros ir nepieciešams veikt aptauju, lūdzu piedalīties šajā pētījumā arī Jūs. Jūsaprāt pareizo atbildi atzīmējiet ar X un, ja vēlaties pamatojiet to ar komentāriem. Anketas vidējais aizpildīšanas laiks ir 3-5 minūtes.

Anketas mērķis ir uzzināt, kas ir galvenie faktori, kas ietekmē pilsoņu izvēli Saeimas vēlēšanās.

Šī aptauja ir anonīma – Jūsu atbildes tiks izmantotas tikai apkopotā veidā. Lūdzu Jūs atbildēt uz jautājumiem, atzīmējot to atbildi/atbildes, kas visvairāk atbilst Jūsu uzskatiem. Vēlos atgādināt, ka nav pareizu un nepareizu atbilžu - man ir svarīgi noskaidrot, ko domājat tieši Jūs.

1. Pēc kādiem kritērijiem Jūs izvēlaties par kādu politisko partiju vēlēties Saeimas vēlēšanās?

- Esmu partijas biedrs un balsoju par savu partiju.*
- Izlasu politisko partiju programmas.*
- Izvēlos pēc politisko partiju reklāmām medijos.*
- Skatos priekšvēlēšanu politiskās debates televīzijā.*
- Ar informāciju par politiskajām partijām iepazīstos interneta portālos.*
- Partiju izvēlos pēc tās līderiem.*
- Partiju izvēlos pēc personiskām simpātijām – analīzi un savstarpējo salīdzināšanu neveicu.*
- Par politiku neinteresējos – balsoju par to, kuru iesaka ģimenes locekļi, draugi, paziņas.*
- Uz vēlēšanām neeju. (pāriet uz 8.jautājumu)*
- Esmu nepilsonis. (pāriet uz 8.jautājumu)*
- Cita _____*

2. Atzīmējiet ar X tos faktorus, kuri Jums ir būtiski izvēloties politisko partiju Saeimas vēlēšanās.

	Partijas līderi/Personālijas	Partijas politiskā programma	Partijas ideoloģija	Partijas iedalījums pēc etniskās piederības	Skaļi solījumi, reklāmas
Būtisks faktors					
Drīzāk būtisks faktors					
Drīzāk nebūtisks faktors					
Nebūtisks faktors					

3. Vai Jūsu izvēle vēlot Saeimas vēlēšanās ir nemainīga?

- Esmu uzticīgs vienai partijai – Saeimas vēlēšanās atbalstu tikai vienu politisko spēku. (pāriet uz 6.jautājumu)*

- Savas izvēles mainu starp divām, trīs politiskajām partijām.
- Bieži mainu savu izvēli – gandrīz katru reizi balsoju par citu politisko partiju.
- Izvēlos balsot tikai par jaunajām politiskajām partijām, kuras iepriekš nav startējušas Saeimas vēlēšanās.
- Esmu vēlējis tikai vienu reizi. (pāriet uz 6.jautājumu)
- Nav atbildes.
- Cita _____

Tupinājums otrā lapas pusē→

4. Kas ir tie faktori, kas Jums liek mainīt savas domas un nākamajās Saeimas vēlēšanās balsot par citu politisko partiju?

- _____
- _____
- _____

5. Ko būtu jāpiedāvā politiskajai partijai, lai Jūs par to balsotu atkārtoti?

- _____
- _____
- _____

6. Vai Jūs piedalījāties referendumā par 10.Saeimas atlaišanu?

- Jā
- Nē (pāriet uz 8.jautājumu)

7. Vai ievēlot 11.Saeimu vēlējat par citu politisko partiju kā 10.Saeimas vēlēšanās?

- Jā, izvēlējos citu politisko partiju.
- Nē, vēlēju par to pašu politisku partiju, par kuru jau biju vēlējis 10.Saeimas vēlēšanās.
- 11.Saeimas vēlēšanās nepiedalījos.

8. Jūsu dzimums:

- Sieviete
- Vīrietis

9. Jūsu tautība:

- Latvietis
- Krievs
- Cita _____

10. Jūsu vecums?

- 18-30 gadi
- 31-50 gadi
- 51-65 gadu
- 66 un vairāk gadu

11. Jūsu izglītība?

- Nepabeigta pamatizglītība
- Pamatizglītība
- Arodizglītība
- Vidējā vai vidējā profesionālā izglītība
- Augstākā izglītība

Paldies par atsaucību!

Intervijā uzdotie jautājumi

- 1) Kādi, Jūsaprāt, ir faktori, kas ietekmē politiskās partijas dzīves cikla ilgumu? Kādēļ, Jūsaprāt, vairākām Latvijas politiskajām partijām ir izdevies ilgstoši noturēties pie varas, bet vairākas ir piedzīvojušas tikai īslaicīgas uzvaras?
- 2) Vai, Jūsaprāt, atrašanās pie varas ir nozīmīgs faktors partijas dzīves cikla pagarināšanā?
- 3) Kā Jūs vērtējat tendenci politiskajām partijām apvienoties, veidojot vienu priekšvēlēšanas sarakstu?
- 4) Vai, Jūsaprāt, tuvākajā laikā notiks kādu politisko partiju apvienošanās?
- 5) Kā Jūs vērtējat patreiz ievēlēto politisko partiju izredzes tikt pārvēlētam 12.Saeimā?

Maģistra darbs „Sabiedrības līdzdalības iespējas publiskajā pārvaldē Latvijā” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Revīta Jakupāne

(personiskais paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: docents Dr.ekon. Māris Pūķis _____ 23.05.2012.

(personiskais paraksts)

Darbs iesniegts Publiskās pārvaldes katedrā _____

(datums)

Dekāna pilnvarotā persona: studiju metodiķe Ilona Tole _____

(personiskais paraksts)

Recenzents: lektore M. soc. zin. Lilita Seimuškāne _____

(personiskais paraksts)

(datums)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ prot. Nr. ____.

(datums)

Komisijas sekretāre: lektore Daiga Āboltiņa _____

(personiskais paraksts)

